

עד התהום ופרש"י מה תהום אין לו סוף כך אין אדם יכול לעמוד על סוף

פסוק זה, וגם שם פ' חלק רבי שמואל מתני בשם רבי יהודה אם יאמר לך אדם מתי יהיה קץ הגאולה אל תאמן בו כי יום נקם בלבי **לבה לפומא לא גלי פומא למאן גלי**²⁵⁵, ושם במקום אחר אמר רבי יוחנן ללבי גליתי **לאברי לא גליתי** ור"ש בן לקיש אמר ללבי גליתי למלאכי השרת לא גליתי, וכל זה אמרו מי ידעם שעמקו מחשבות ה' מהיות זרע יעבדנו מחטט לדעת הצפון לו, יען אשר למדו מן החכם מכל האדם שאמר (קהלת י"א) כאשר אינך יודע מה דרך הרוח וגו', ככה לא תדע את מעשה האלקים וגו' מפני אשר יראו לבלתי יצורפו עם ד' הדורות דשיר השירים רבה, פסוק השבעתי אתכם שדחקו את הקץ ונכשלו, ולכאורה נראה שהחשבונות אשר עשו החכמים הנז' הם אפקרותא להם וחכמתם האנושית הכשילתם ותאותם גברה עליהם הכוסף לדעת תעלומות אל חי אשר לו כדת, וה' לא רצם לפי שכל המגביל שום קץ נסמך על איזה ראייה מכתבי הקודש כדאי היא לחוב בעצמו שעובר על דברי חכמים שאמרו כנז"ל תיפח רוחם וכו', וכן נראה ג"כ מדברי הרמב"ם שכתב בפרוש משנת סנהדרין סוף פרק י' ואמר יסוד י"ב ימות המשיח וכו', ולא ישים לי זמן ולא יעשה לי סברות במקראות להוציא זמן ביאתו וכו', רק להשליך היהב על השי"ת כי הוא יקיים את דברו כדבר אותו סבא²⁵⁶ היום אם בקולו תשמעו כי גדול ורב חסד הוא למהר גאולתנו בלי הביט לכל חשבון וגבול כאשר אמרו ז"ל זכו אחישנה, או בעתה הואיל שלא היה בנו זכיות להחישנה, וכבר ראינו דאמר רב בפרק חלק וגזר אומר כי גם מזמן דורו כלו כל הקצין ואין הדבר תלוי כי אם בתשובה ומעשים טובים, והטוב והנכון הוא לבלתי העמק או הגבה בו עיון ורעיון רוח כי הדבר הזה קשה להשיג מקוצר המשיג ומעומק המושג, שהרי ראינו שדניאל הנביא אחרי שומעו מפי המלאך כל הביאור פעם ושתים אמר בסוף דבריו ואני שמעתי ולא אבין ואומר ה' מה אחרית אלה ויאמר לך כי סתומים וחתומים הדברים עד עת קץ וגו', ואם קדמננו בבחירה ולחכמה העלימו עיניהם מלדרוש בדברים הללו בהיותם כבישי דרחמנא כאשר כתבו, במה ינקו רז"ל האחרונים אשר בקשו לגלותם, הלוא בטוב טעם עתידיהם הם לתת את הדין הואיל ונועזו לגלות מה שכסה עתיק יומין מק"ו בדבר רבי אליעזר לרבי עקיבה דידעין מאן גברא רבא הוא, ואפ"ה מצינו בפרק הזורק שעל שדמה לגלות שהמקושש היה צלופחד וגם שאלהיו בן ברכאל היה בלעם, כדאיתא בירושלמי פרק כשם שהמים, אמר לו רבי אליעזר עתיד אתה ליתן את הדין שהתורה כסהו ואתה מגלה אותו :

וכו' ועיי"ש עוד אם רצונך, ואני הבאתי רק מה שקשור לענייננו

רבי משה ב"ר יוסף סתהון²⁵⁷ זיע"א, קהלת משה²⁵⁸, ערך גלות מצרים, אות מו, רי"ד ע"ב

עיקר גזירת הגלות במעמד בין הבתרים עד יציאת מצרים ת"ל שנה והם שלושים קודם לידת יצחק. הרב ל"ש ע' גלות. ולמה טעו בני אפרים שיצאו שלשים שנה קידם כי חשבו תחלת חשבון ת' שנה היה מיום גזירת בין הבתרים. ולא כן האמת כי קרא צווח כי גר יהיה זרעך מלידת יצחק התחילה הגזרה **והא דהניחו המצריים לבני אפרים לצאת קודם הוא משום שהם קרובים למלכות** יש לדעת מה חורי האף הגדול הזה ליענש בעוני גדול כ"כ שיהיו נהרג' ר' אלף איש ולא יקברו ובשרם תאכל חיית השדה ונראה עפמ"ד ב"פ ב' דייני גזירות השבעתי אתכם וכו' שתי שבועות א' שהשביעם הקב"ה שלא ימרדו באה"ע ואחת שהשביעם הקב"ה לאה"ע שלא ישעבדו בישראל יותר מדאי. אמר הקב"ה לישראל אם אתם מקימים את השבועה מוטב ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות או כאילות השדה וכו' **ומצאנו שגם בגלות מצרים השביע כן** כדאיתא בילקוט על פ' חיל אחז יושבי פלשת כיון ששמעו יושבי פלשת שישראל אמרו עכשיו הם

²⁵⁵ לקרוא בתמיה

²⁵⁶ אליהו הנביא ז"ל

²⁵⁷ רבי משה ב"ר יוסף סתהון זיע"א - בן למשפחת חכמים ופייטנים נודעת בחלב, בעהמ"ח הספה"קים : דברי משה

(ליוורנו, ה'תר"ד) ; קהלת משה (ארם-צובא, ה'תרל"ג) ; חיבר את הפיוטים הידועים : יושב תהלות ישראל ואני

אשוע בבקר.

²⁵⁸ ארם-צובא, ה'תרל"ג

באים לעורר עברתם של בני אפרים שני בני אפרים בנו עד מאתים אלף בני אפרים רומי קשת מפני מה לא שמרו ברית אלהים ובתורתו מיאנו ללכת על שעברו על הקץ על שעברו על השבועה עפ"ל.

ר"ל שלא ימרדו באומות העולם ובודאי שהתרה בהם גם כן שאם אין ישראל מקימין את השבועה מתיר את בשרם וכו' כמו שהשביע והתרה בשאר גליות וכפי זה כשיצאו בני אפרים קודם הזמן שמרדו בפרעה ועברו על השבועה הרגום והתיר בשרם וכו' ואע"פ שהיו שוגגים בזה מכל מקום אין ספק שמרע"ה מיחה בהם ולא שמעו אליו לכך נענשו דכיון שמיחה בהם נמצא שתיים רעות שלא שמעו אל מרע"ה וגם עברו על השבועה במזיד והיינו דכתיב לא שמרו ברית אלהים ר"ל השבועה ובתורתו מאנו ללכת היינו שלא שמעו אל משה והיינו דאמרו ז"ל שעברו על הקץ שלא שמעו אל משה שאמר להם עדין לא הגיע הקץ ועל השבועה. עיין להרב לחם הפנים²⁵⁹ ז"ל:

רבי משה ב"ר יוסף סתהון זיע"א, קהלת משה, ערך גאולה, אות יב
השביע הקב"ה לישראל שלא יגלו את הקץ ושלא ירחיקו את הקץ לישנא אחרינא של ידחיקו את הקץ פ"י שלא ירבו בתפלה יותר מדאי לקרב הקץ (כתובות ק"א ע"ב) ועוד השביעם שלא יעלו לירושלים בחומה ושלא ימרדו באומות העולם, ילקוט חדש²⁶⁰:

רבי אברהם שלום חי חמוי²⁶¹ זיע"א, דבק מאח²⁶², מערכת מ"ס, אות א', דף פה ע"ב
מילה ידוע הדבר ומפורסם הענין בגודל מעלת מצות המילה כדאמו"ר בדוכתי טובת וטעם מצות זו עיני ראתה להרב כמ"ג פמ"ט וז"ל טעם מצוה זו הוא כדי להחליש האבר ולמעט המשגל ובספר כ"ה כתב טמ"ז²⁶³ הוא כדי לקבוע אות בבשר והיה לאות ברית כי המילה נקראת אות וזהו מ"ש במדרש שה"ש אמרו חכמי האמת השבעתי אתכם בנות ירושלים בצכאות צבא שיש לו בה אות...

דהיינו מלבד הטעם שהברית מילה היא היחפצא' שבה נשבענו, דהיינו שהעובר על איסור השבועות הוא פוגם בברית אות קודש...

אבל יש בכך גם זכרון לאיסור השבועות שתפקיד המילה הוא להחליש כוחות הגוף ע"מ שלא יחפש האדם ע"י כוחותיו ללכת לעבור על 'איסור השבועות'...

²⁵⁹ הספה"ק לחם הפנים לרבי יוסף דוד אבד"ק שלוניקי זיע"א
²⁶⁰ הספה"ק ילקוט חדש לרבי ישראל ב"ר בנימין מבלז' זיע"א (באמשטילרדס, ה'תי"ט), גלות וההפרש בין אם ישראל על אדמתן להיפוכו, צה
²⁶¹ רבי אברהם שלום חי חמוי זיע"א – נולד בשנת ה'תקצ"ח. מצאצאיו של רבי שלמה שמאמא זיע"א. נפטר בשנת ה'תרמ"ה.
²⁶² ליוורנו, ה'תרל"ד
הסכמות: רבי חיים פאלאג'י זיע"א; הראשון לציון, רבי אברהם אשכנזי זיע"א; רבני ליוורנו: רבי אליהו בן אמוזג זיע"א, רבי אברהם טולוסא זיע"א, רבי ישראל קושטא זיע"א; דייני בעלי הישיבה בליוורנו: רבי שלמה לייאוני זיע"א, רבי יוסף חיים סיניגאליי זיע"א, רבי יצחק מילול זיע"א, רבי דוד אוטוליניגי זיע"א, רבי ראובן ב"ר בנימין פונאדו זיע"א; השד"ר, רבי אליהו חזן זיע"א.
²⁶³ טמ"ז – ר"ת 'טעם מצוה זו'

רבי משה ב"ר אברהם דיין²⁶⁴ זיע"א, ישיר משה על שה"ש²⁶⁵, פרק ב פס' ז'

השבעתי וכו' מראש מקדם נפרש מאמר רז"ל שאמרו אין ב"ד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף דלמה אמר שבגוף ולא אמר נשמות שבאוצר ועוד מה טעם **אין בית דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף** אבל הענין הוא על פי מ"ש רבנו האר"י ז"ל דטעם שגזרה חכמתו יתברך להגלות לישראל בד' רוחות העולם כמ"ש חז"ל שגלו בכל שבעים לשון הענין הוא כי בחטא אדם הראשון כל ניצוצות של הנשמות דקדושה שהיו כלולות בגופו נפלו תוך הקליפות משום שחטא אדם הראשון ועירב טוב ברע כן נשמות הקדושות גלו ונתלבשו תוך הרע והתערבו בע' שרי אומות העולם כל אחד נטל חלקו ואלו הנשמות הם חיות לקליפות שבעוד הקדושה ביניהם הם חיים ויש להם חיות ומזון ושפע וקדושתו ית' הוא תמשיך מזון לאותן הנשמות העומדים אסורים תוך הקליפות והנה אותם הניצוצות אין להם כח לצאת משם אלא על ידי השכינה שעומדת בגלות מתלבשת בתוך עשר ספירות דמסאבותא והיא אש אוכלת ומלקטת ניצוצות הקדושה מכיניהם ומ"מ הכל תלוי ביד האדם לפי שהאדם עצמו גרם כל זה ומי שמקלקל צריך לתקן ולכן נצטוינו על פריה ורביה כדי שנוכל להמשיך ולהוציא משם כל הניצוצות ויתבררו מן הרע וכאשר יצאו כל הנשמות ההם מתוך הקליפות אזי נשארו הקליפות פגרים מתים ולכן הוצרכו ישראל לגלות עם השכינה בכל שבעים אומות אשר שם ניצוצות הקדושה ללקטם משם עיין בס' הגלגולים באורך וכתב הרב קול יעקב שאול ז"ל דף ה' ע"ב שלכן פרעה חכם להרע גזר וצוה שיהיו דוחקים לישראל שיעשו סכום הלבנים ולא יהיו ישנים בבתיים למעט מפריה ורביה כדי שלא ימשכו ויוציאו ניצוצות הקדושה ע"י עיבור הנשים באופן שאין לישראל דרך לצאת מהגלות כ"א ע"י שיוציאו כל נשמות שהיו בגוף של אדם הראשון ע"י פו"ר ולכן אמר **אין בית דוד בא להוציא את ישראל מהגלות אלא עד**

שיכלו כל הנשמות שבגוף דהיינו עד שימשכו ויוציאו כל נשמות שהיו בגוף אדם הראשון ונתערבו בקליפות וכאשר יצאו כל אותן הנשמות על ידי עיבור הנשים אז ובא לציון גואל ואם כן התעוררות אהבה בין איש לאשתי מקרבת הגאולה לעולם ולכן יש להסתיר דבר זה מפני אומות העולם כדי שלא ירגישו בדבר זה שהוא לרע להם ויבטלו אותם מפריה ורביה כמו שעשה פרעה ולכן נשים צדקניות שבאותו הדור היו יוצאים לשדה אצל בעליהן בהסתר ובהצנע לכת ומשדלות את בעליהן ונוקקות להן להמשיך אותן הנשמות ולא ירגיש פרעה בזה וגם בגלות המר הזה ראוי לנו שלא לגלות דבר זה לפני אומות העולם כדי שלא ירגישו שהדבר הזה רע להם ויגזרו עלינו לבטל פריה ורביה ולכן אמר השבעתי אתכם בנות ירושלים אלו נשי ישראל בצבאות או באילות השדה באל בעל היכולת ובאל אלהי הצבאות שאל תעירו ואל תעוררו את האהבה שאל תהיו מעוררים ומפרסמים ענין. אהבת איש לאשתו שהיא תועלת לנו להנצל מן הגלות עד שתחפץ כל אשה ואשה מישראל להשתדל לעורר את האהבה ולהזדקק לבעלה ולהמשיך הנשמות אבל אם אתם מפרסמים את ענין זה לא יהיה ספק בידכם לעשות כי ימנעו אתכם מפ"ר כדי להיות משועבדים תמיד תחת ידם וז"ש במ"ר השבעתי אתכם וכו' השביעם שלא יגלו סוד העיבור לאומות העולם דהיינו לבלתי יגלו מנין נשמות שהיו מעוברות בגוף אד"ה וצריכין להמשיכם ע"י עיבור הנשים שהוא גורם לקרב את הגאולה אלא יהיה הדבר סתום וחתום במורשי לבם שלא ידעו בו אומות העולם ויבטלו אותם מפריה ורביה כמו שעשה פרעה.

רבי משה ב"ר אברהם דיין זיע"א, פרקי שיר על שה"ש, פרק ב פס' ז'

השבעתי אתכם בנות ירושלים. ר"ת איבה רמז **שבעון שנאת חינם הגאולה מתעכבת** ורמזו המפרשים **ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה**. א"י השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות ר"ת האביב רמז למ"ש ז"ל בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל.

רבי משה ב"ר אברהם דיין זיע"א, ישיר משה על שה"ש, פרק ג' פס' ה'

²⁶⁴ רבי משה ב"ר אברהם דיין זיע"א – דור פ"ה לדוד המלך ע"ה, מגדולי חכמי אר"צ. בנו של רבי אברהם ב"ר ישע"י דיין זיע"א (נפטר י"ז במרחשון ה'תרל"ז).
²⁶⁵ ליוורנו, ה'תרל"ט

השבעתי וכו' יובן בהקדים כי ידוע שהגוים אינם מוזהרים על השבועה שהרי לא יחל דברו וכו' מוצא שפתיך תשמור אינו אלא בישראל והרב משנה למלך בפ"ט מהלכות מלכים כתב דמוזהרים על השבועה מחמת שמוזהרים על חלול ה' והעובר על השבועה הוא מחלל את ה' וכתב רש"י בפ' קדושים על פסוק ולא חשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך אני ה' למה נאמר לפי שנאמר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד מניין לרבות כל הכינויים ת"ל ולא חשבעו בשמי לשקר וחללת כל שם שיש לי הרי שהנשבע אפילו כשאר הכינויים כגון אל אלהים צבאות עובר על לאו ומחלל את ה' וכן אמרו בספרא דמ"ה ולא חשבעו בשמי לשקר וחללת את שם ה' אלהיך מלמד ששבועת שוא חלול ה' היא ע"כ ולפ"ז אפי' שהגוים אינם מוזהרים על השבועה כיון שמוזהרים הם על חלול ה' והנשבע בשם ה' או בא' מהכינויים הוא מחלל את ה' אסור להם לעבור על שבועתם ואמרו במדרש בנות ירושלים אלו האומות והשביעים שלא ישעבדו את ישראל יותר מדאי ואיתא בתרגום שה"ש השבעתי אתכם וגו' אשבעתי יתכן בה' צבאות ובתקפי ארעא דישאל וז"ש השבעתי אתכם בנות ירושלים אלו האומות שלא ישתעבדו בישראל וכ"ת מאי נ"מ בשבועה זו כיון שאין אנו מצווין על השבועה ויכולים לעביר לז"א בצבאות או כאילות שאני משביעכם באלהי הצבאות ובאל בעל היכולת והנשבע בשמות הקב"ה ועובר הנה הוא מחלל את ה' כדכתיב ולא חשבעו בשמי לשקר וחללת והנה אתם מצווים על חלול ה' וא"כ אינכם יכולים לעבור ולכן חייבים אתם לקיים שבועתכם כאשר אני משביעכם ואל תעוררו וכו' למהר הגאולה ע"י קושי השעבוד שתשעבדו בישראל אלא עד שחפץ מדה"ד מאליה וכמ"ש במדרש

רבי עזרא ב"ר משה עלי הכהן טוויל²⁶⁶ זיע"א, שו"ת ע"ט סופר, מצא חיים, דרוש ד' לשבת כלה

והטעם שקורין מגלת רות בזה החג כתבו המפי' שאותו הלילה שלקחה בועז ליל שבועות היה שנא' הלא קציר חטים היום שהיום הזה קוצרים תחילת הקציר שמביאים שתי הלחם, עוד טעם אמר שקורין מגלת רות בשבועות כדי לסמוך גאולה לגאולה כי במתן תורה נעשו בני חורין משעבוד מלכיות ולזה קורין רות כי בא הרמז בה על הגאולה העתידה כאמרו כי גואל אנכי על בעז שרמז לה שהגואל יבא מזרעו שהוא משיח בן דוד שיצא מבעז וגם יש גואל קרוב ממני זה הקב"ה שנא' גואלם חזק ה' צבאות שמו וז"ש ליני הלילה בגלות זה שנמשל ללילה לפיכך הלי' של ליני גדולה דוגמת הלי' בתיבת וישליכם אל ארץ אחרת וכ"ז רמז על מלי' ישראל שנעלם אחר שלשים דור מאאע"ה עד צדקיה מלך יהודה וכן הנון שחסרה באשרי לפי שיש בה נפילת מלכות ישראל אחר ו' דורות מברית העולם וזהו שסיים הפסוק והיה בבקר כשיעלה בוקרו של גואל שנאמר בו כסאו כשמש נגדי אם יגאלך טוב היינו זכות התורה הנקראת לקח טוב מוטב ואם לאו שלא יהיו בידם שום זכות מ"מ וגאלתיך אנכי היינו הקב"ה יעשה למען שמו כמשי"ה אנכי ה' אלוהיך כי אין ה' שלם עד שיגאלנו וימחה שמו של עמלק או יגאלנו בזכות כבוד התורה המחולל בין האומות לכך נאמר אנכי אנכי הוא מנחמכם דהיינו למענו ולמען תורתו הנקראת אנכי ולכך אמר בעז חי ה' שכבי עד הבקר קפץ בשבועה לכבוש את יצרו כל אורך הגלות החל הזה כמשי"ה השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ דהיינו שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות אפילו שיש יכולת בידם עד שיבוא הגואל הגם שיש ספק בידם לפרוק עול הגוים מעל צוארם...

רבי אליהו בן עזרא חמווי²⁶⁷ זיע"א, פה אליהו - חלק א'²⁶⁸, פרי פינחס, קכד-קכה

²⁶⁶ רבי עזרא ב"ר משה הכהן עלי טוויל זיע"א - נולד בעיר ארם-צובא, מצאצאי עלי הכהן ע"ה. כבר מגיל צעיר זכה להערכה רבה, ונתמנה לדיין בביה"ד של חלב יע"א, (עם הרבנים משה סוויד ורבי חיים אשכנזי זיע"א) ולאחר מכן מונה לראב"ד אר"ץ עד שנת ה'תרנ"ד (4 שנים לפני פטירתו). כונה ה'בטל"ן' ע"י בנו (הבכור) רבי חיים הכהן טוויל זיע"א. בעה"מ הספה"קים: יששכר וזבולון - שבחי הזוה"ק, האר"י והרש"ש (ירושלים, ה'תרע"ג); שו"ת ע"ט סופר (ירושלים, ה'תרפ"ח). נפטר בכ"ז אדר"ב ה'תר"ס, מנו"כ בעיר ארם-צובא.

ובקוצרכם את קציר ארצכם היינו שכר מצוות בעולם הבא, שנקראו קצירה, דכתיב זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד, לא תכלה פאת שדך בקוצרך ולקט קצירך לא תלקט, רמז שלא לאכול שכר תורה ומצוה בעולם הזה, רק לעני ולגר תעזוב אותם, היינו לנשמה, שהיא באה לעולם הזה כגר, והיא נקראת עניה נשמתא עלובתא.

וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ושמרת ועשית את החקים האלה, רצה לומר כשתעריך **כובד עבודת העמים, תהיה עבודת ה' קלה בעיניך, ותהיה חירות משעבוד מלכיות כמו שאמרו רז"ל כל המקבל עליו עול תורה פורק ממנו עול מלכות.**

ומטעם זה קורים מגלת רות בעצרת, כדי לסמוך גאולה לגאולה, כי במתן תורה נעשו חירות משעבוד מלכיות, **ובמגלת רות בא הרמז על הגאולה**, באומרו כי גואל אנכי שרמז לה בועז שהגואל יבא מזרעו, ויש גואל קרוב ממני זה הקדוש ברוך הוא, שנאמר כי גואלם חזק ה' צבאות שמו, וכתוב קרוב ה' לכל קוראיו, **וזה שאמר לה ליני פה הלילה בגלות הזה שדומה ללילה**, ויהיו בבוקר כשיעלה בוקרו של הגואל שנאמר בו וכסאו בשמש נגדו, אם יגאלך טוב בזכות התורה שנאמר בה כי לקח טוב אזי מוטב ואם לא יחפוץ לגאולך, שאין להם זכות, מכל מקום וגאלתיך אנכי היינו הקדוש ברוך הוא שנאמר אנכי ה' אלהיך, שיעשה למען שמו המחולל בגוים, או למען התורה שכתוב בה אנכי המחוללת בגוים, וכתוב אנכי אנכי הוא מנחמכם, רצה לומר בעבור הקדוש ברוך הוא והתורה שנקראו אנכי אנחמכם.

וזהו שאמרה רבקה למה זה אנכי, רצה לומר כשהיתה עוברת על פתח בתי מדרשות היה העובר מפרכס לצאת ועל בתי עבודה זרה היה מפרכס, אם כן סברה שיש חס וחלילה שתי רשויות, שלא היתה יודעת ששנים הם, וסבורה היא שאחד הוא בתוך מעיה, וזה שאמרה למה זה אנכי ה' אלהיך, ואין עוד זולתו, ותלך לדרוש את ה' רצה לומר לחקור על אחדות השם, ובאה התשובה שני גוים בבטן, ורשות אחד הם אך הבנים הם שנים, **ולכן קפץ בועז ונשבע חי ה' שכבי עד הבוקר, עד שתחפץ, דכתיב השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ.**

רבי משה ב"ר דוד דוויק הכהן²⁶⁷ זיע"א, בן דוד²⁷⁰, פרשת ויצא, אות קיא

ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם, פיז"ל דרך רמז על צרת הגלות בעוה"ר, וזה אומרו, ויאמר להם יעקב, ר"ל שהנביא שואל את ישראל, אחי מאין אתם, **ר"ל מאין להם צרת הגלות**, ויאמרו מחרן אנחנו **ר"ל מחרון אף שעליהם ח"ו מעונותיהם**, ויאמר להם הידעתם את לבן בן נחור, **ר"ל ידעתם שהקב"ה מלבן אתכם מעונותיכם ומחרון האף אם תשובו אליו**, ויאמרו ידענו, ויאמר להם השלום לו, ר"ל וכי אתם יודעים שאם תשלימו זע"ז בשבילו כי הוא צוה ויעמוד, מיד תגאלו, ויאמרו שלום, ר"ל בודאי כשאומרים ומשלימים זע"ז ויהיה בינינו אהבה ואחוה ושלום, ניגאל והנה רחל בתו באה עם הצאן, דהיינו מיד תשרה שכינתו בינינו אנחנו עמו וצאן מרעיתו. (יה"ר שתהיה במהרה בימינו אכ"י"ר)

רבי משה ב"ר דוד דוויק הכהן זיע"א, בן דוד, פרשת לך לך, אות מה

כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, להבין כפל הדברים דהיינו כי גר, היינו בארץ לא להם, פי' הרה"ג חיד"א דארמות"א זצ"ל **דתיבת לא להם, היא חוזרת על המצרים**,

²⁶⁷ רבי אליהו בן עזרא חמויי זיע"א - ראב"ד ארם צובה משנת ה'תרנ"ד.

²⁶⁸ ארם צובא, ה'תרע"ד

²⁶⁹ רבי משה ב"ר דוד דוויק הכהן זיע"א - שימש שו"ב בעיר אר"צ (חלאב), וכרב ומו"צ לקהילת הסורים "מגן דוד" ברוקלין, ניו יורק.
²⁷⁰ ירושלים, ה'תרפ"ט

דהיינו המצרים משעבדים את ישראל הם עצמם יושבים בארץ לא להם, לפי שיוסף הצדיק זיע"א העביר מעיר לעיר, **כדי להיותם גרים ולא ימרדו במלכות**, לפי שלקח מהם ארץ אחוזתם בשני הרעבון, כמ"ש ותהי הארץ לפרעה, ואת העם העביר אותו לערים וכל זה הוא גלוי וידוע לפניו יתברך מתחלה ולכן אמר לאברהם אע"ה כי גר יהיה זרעך, ואל תאמר שחרפה היא לבניך, שהרי בארץ לא להם דהיינו המצרים עצמם הם גם כן בארץ לא להם, כנ"ל, עכת"ד ז"ל, וזה מרוב רחמנותו יתברך ואהבתו בעמו שאעפ"י שגזר עליהם גירות, עשאה באופן נאה שלא יהיה לישראל עוד צער בחרפה וביוש כנ"ל.

וכעין זה גם ריחם ה' יתברך כדאיתא במסכת **ידיים**, פרק ד'

עלה סנחריב ובלבל את כל האומות

וזה בשביל שלא יחרפנו שאר האומות...

רבי משה ב"ר דוד דוויק הכהן זיע"א, בן דוד, שיר השירים, אות תסח

אל תעירו ואל תעוררו את האהבה עד שתחפץ, כתב הרב חיד"א ז"ל דהול"ל עד שיחפץ, דהיינו עד שירצה ה', **ולמה אמר עד שתחפץ, אלא עפ"י מאז"ל דהדבר תלוי בתשובת ישראל**, ולמה אמר עד שתחפץ ר"ל **עד שתחפץ אתה הקורא, כי כך הדבר תלוי**.

ותשובה הכוונה היא גם להסיר את "הבגדים הצואים", דהיינו "הסירו את אלהי הנכר מקרבכם" שלא די רק בתשובה, אלא עזיבת החטא

רבי משה ב"ר דוד דוויק הכהן זיע"א, קנה המדה על התהלים, מזמור ל"ג

הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו למדנו בזה ב' בחינות, האחת **שיהיה האדם מיחל לאלהיו ואל ידחוק את השעה** והב' שיהא מאמין שהכל מאתו יתברך שמו בחסד הגמור, שאין לשום בריה אצל בוראו כלום כמז"ל, וכן שנה וחיזק דבריו במזמור קמ"ז בפסוק י"א.

הפיל הזה כידוע היה גדולה וחזקה, עם כחות גבורה ודעת מיוחדת שחננו השי"ת שיכול להתגבר בה ולהתגונן מידי אלו הרוצים לצודו, והדבר קשה מאוד בידי הצדאים איך לצודו, אבל האופן שכן הם צדים את הפיל הוא ע"י המצאה מיוחדת וערמה פקחית אשר הם מרמים על ידה את הפיל לכובשו ולצודו ושילך אתם ולהישמע להם, והיא: היות ומטבעו של הפיל אשר בשעה שהוא רוצה לישן אין הוא שוכב על הארץ לישון כי בשעה שהוא שוכב לארץ אין כבר ביכולתו לבדו לקום ממקומו כי כל גבו עצם אחד. לזאת בשעה שהוא רוצה לנוח ולישון, הוא מתקרב אל האילנות הגדולות ביער ונשען עליו, וכך הוא ישן. הצדאים כאשר עושים התכנית לצודו, הם מבחינים קודם אצל איזה עץ הפיל נשען כל עת שהוא ישן, ובשעה שהפיל מתהלך ביום ומתרחק מהעץ, הם מנסרים את העץ עד חציו וקצת יותר ומבחוץ נראה העץ כמקודם לעיני הפיל רק הוא נעשה רעוע, ובערב בא הפיל על יד העץ וכאשר נשען עליו כדרכו, והעץ מחמת שנתרועע הוא נשבר תחתיו והפיל נופל לארץ, ובטבעו שאינו יכול לקום בנפלו הוא נשאר שוכב כך על הארץ, אך כוחו עוד במתניו להתנגד לצדאים המתקרבים אליו לצודו.

בשעה זו באים הצדאים בערמה מיוחדת ובמרמה ומרמים את הפיל שיתמסר ברצון לידיהם. הם הצדאים מתחלקים לשני כחות כת אחת באה וחוגרת אתו מלחמה הם נלחמים אתו בכל כחותם והפיל משיב מלחמה שעה ואינו נכנע להם ואינו נותן להם לכובשו, המלחמה מתלקחת בחריפות נוראה וכוחות הפיל הם עוד אתו שהוא נשאר התקיף שאינם יכולים להתגבר עליו למרות היותו מוטל לארץ.

באמצע המלחמה החריפה הזו מתקרבת הכיתה השניה ומתנפלת על הכת הראשונה הלוחמת, ומגינה על הפיל ולוחמת עם הכת הראשונה בכל הכחות עד שהם מתגברים ומגרשים את הכת הראשונה שלחמה עם הפיל.

אחרי שהלוחמים בורחים מאת הפיל הם נשארים ע"י הפיל, והוא בראותו שהם הכת השניה לחמה עברו והגינה עליו וגרשה את רודפיו, נותן הוא את אמונו בהם בחשבו שהם ידידיו ומתמסר להם. הם עוזרים לו לקום מעל הארץ ומובילים אותו כחמור לאן שהם רוצים והוא הולך עמהם ברצון ובחפץ לב לכל מקום, בהסתמכו כי הם הם מציליו ודורשי טובתו.

כן הדבר במלחמת הציונים עם שומרי התורה. הציונים ביוצאם למלחמה לצוד את המאמינים ברישתם, הם אינם יכולים להתגבר על שומרי התורה לעזוב את דרך התורה החקוקה בליבם ומושרשת בהם כשורש חזק בל ימוט, וכחות המאמינים הם כה חזקים ואיתנים משולבים במסירות נפש עד שאין יד הכופרים יכולה להתגבר עליהם.

לזאת מתחלקים חיילות הציונים לשני מחנות: המחנה האחת יוצאת בגלוי בדברי כפירה ובלע להשחית האמונה, ובאופן זה הם לוחמים עם המאמינים המשיבים גם הם מלחמה בחירוף נפש, ומתגוננים בכל כחותיהם לא ליפול בידי הכופרים.

אז באה הכת השניה מחנה הצבועים אשר הם נקראים מזרחי, המתיצבים למלחמה עם הכופרים, ולעין כל הם לוחמים בגבורה נגד הכופרים, ומעמידים עצמם למגינים על עמדות היראים, ומבריחים את הכופרים מעל המאמינים.

בראות היראים כי אלו הם לצידם ודורשי טובתם הם, הרי הם נותנים אמונם במזרחי ונמשכים אחריהם ושומעים להם, **והולכים בדרכם כפי שהם רוצים, ואינם נותנים לב לחקור אחריהם, וכה הם מובלים רח"ל כשור לטבח, עד שהם נתונים תחת השפעת המזרחים המורידים אותם מדרך התורה אל בור שחת שאול תחתית.**

²⁷¹ זקן המקובלים בירושלים בעל איפה שלימה בניהו בן יהוידע ועוד.
²⁷² מובא מתוך הקובץ התורני **אום אני חומה**, כ"ב תמוז ה'תשי"א.

וככה מצליחים הציונים לצוד את היראים באמצעות המזרחים המתחפשים למצילים, ובאמת הם הם המשחיתים ומחבלים בדרך התורה ה' יצילנו מידם.

רבי רפאל שלמה ב"ר מאיר לניאדו²⁷³ זיע"א, חרוזים לפי סדר הא-ב, חרוז בה בא

...מתוך חיבה
נפיק מינא חורבה
נכנסתי לחורבה

בצק שבסדקי ערבה
והותירך ה' לטובה²⁷⁴
לתוך רחובה

אשלם במיטבא
ואימא כרבא
תקרה ומעזיבה

הוא כיבה - אורו של עולם
גברא בר חיובא
לה מעכבה
כל עכבה
מצוה רבה...

...מי תהום רבה
זקן ויושב במערבה
זקן ויושב בישיבה

דמלין בחצבה רבה
קפיד אחצבא
אתבר חצבה
אתקן חצבה

ורוח קודש מריבה
העמוקה והרחבה

אהניה שיטותיה לסבא
ואם לדין יש תשובה

כמה חביבה
אבן שחצבה
אשר שמתה מצבה

²⁷³ רבי רפאל שלמה ב"ר מאיר לניאדו זיע"א – נולד בשנת ה'תרל"ו, בחאלב, דור יב לרבי שמואל לניאדו הראשון זיע"א. מד אצל אביו רבי מאיר ב"ר אברהם לניאדו (ששימש כרבה של חאלב), רבי יוסף ידיד הלוי, רבי עזרא חמווי זיעוועכ"א. בשנת ה'תר"ס עלה לארץ ע"פ מצות הוריו, בירושלים עסק בהוראה והתקבל כר"מ בת"ת של עדת הבוכרים. נשא לאשה את בת"ר אברהם ב"ר מרדכי עבאדי זיע"א (סב האשה בעה"מ של הספה"קים: מעין גנים; מעין מים - שנכתב בלשון הזוהר; מליץ נעים; וכוח נעים; חן מרדכי). הועמד כר"י אהל מועד בשכונת הבוכרים (ישיבה שזכתה לשם עולם ע"י גדולי ירושלים, כגון: הראשון לציון, רבי נחמן בטיטו, רבי יוסף חיים זוננפלד, רבי משה פרנקו (מ"מ הראשון לציון בשנת ה'תרע"ב), ורבי חיים ברלין ב"ר הנצי"ב זיעוועכ"א. אחר מכן הועמד בר"ח איר ה'תרפ"ג כר"י (הראשון) של ישיבת פורת יוסף בעיה"ק (עד פטירתו לאחר כשנתיים). בזמן זה ששימש כר"י זכה להעמיד תלמידים הרבה וביניהם: רבי עזרא עטיה (שעמד בראשות הישיבה פורת יוסף אחריו), רבי עזרא חוצני, רבי יוסף אזולאי, רבי עזרא עדס, רבי משה עדס, רבי יעקב עדס (שלשת בניו של רבי אברהם עדס), רבי אהרן הררי רפול, רבי אברהם רפול, רבי דוד רפול (בניו של רבי עזרא רפול), רבי עזרא שרים, רבי נתן סאלס, ועוד. נפטר בט"ו בשבט ה'תרפ"ה.

²⁷⁴ דהיינו רשות הרבים

סיי זיבה
האשה שישבה
התהינה לשיבה

**כמה טובה, אשה טובה
כי חולת אהבה
אם תעוררו את האהבה
גברא דרוחיה רבה**

ובמים עזים נתיבה
ודרך נתיבה
**מדרש רבה
חפצי בה**

ולא יוסיף לדאבה
מור עוקבא
ולא נבח בה כלבא²⁷⁵
פת עבה
פת מריבה

קול קורא מרבני בד"ץ החאלאבים בירושלים

... באמת בעוה"ר אנחנו רואים בעינינו המצב הרוחני הולך וחסור מכמה ענינים ופרטים
שאי אפשר לפרטם. **ואם בעוה"ר יתאשר ויתקיים הועד הלאומי בארץ
הקדושה²⁷⁶ שוב למה לנו חיים.**

מטעם הרבנים הבד"ץ החאלאבים נקבע יום א' כ' סיון ליום תפילת ציבור כללי.

הצעיר **יוסף ידיד הלוי²⁷⁷**
הצב"י **חיים שאול דוויק הכהן**

נביא עוד כמה פנינים יקרים מדברי קדשו של אחד מגדולי הרבנים בירושלים מלפני
כמה דורות, רבי **יוסף ידיד הלוי** זיע"א

רבי **יוסף ידיד הלוי** זיע"א, שו"ת שארית יוסף ח"ד, עמ' תלבי' (ואילך) - ענין אפיקורס
שצריך למחות עליו

²⁷⁵ שיר השירים רבה, פרשה ב פיס' ז

מהו עד שתחפץ, מלכות של מעלן, לכשתחפץ מדת הדין מאליה אני הוא מביאה בקולי קולות ולא אתעכב,
לכך נאמר עד שתחפץ.
²⁷⁶ דהיינו הקמת מדינה
²⁷⁷ רבי **יוסף ידיד הלוי** זיע"א - נולד בשנת ה'תרכ"ז, בארם צובה. בצעירותו למד תורה אצל רבי **אברהם עדס** זיע"א.
אח"כ עלה לארה"ק והתישב בצפת. שם חבר חלק מספריו, שמש כדיין למד ולימד תורה מתוך הדחק. הוא זכה
להוקרה והערכה רבה מצד גדולי הדור ובראשם הריב"ז ורבי **שלמה אלעזר אלפנדר** זיע"א.
בשנת ה'תרע"א-ה'תרע"ב לערך עלה להתישב בירושלים, תחילה, כדיין ומו"צ על עדת הבוכרים ואח"כ כראב"ד על
יוצאי ארם צובה (יחד עם רבו רבי **אברהם עדס** ועם תלמידו רבי **שלמה לניאדו** זיע"א).
הוא המשיך להרביץ תורה ולהעמיד תלמידים, ביניהם רבי **עזרא עטיה** זיע"א (לימים ראש ישיבת פורת יוסף),
והשיב לשאלות רבות של הפונים אליו מקרב כל העדות והחוגים. ברח מן הכבוד והיה ראש וראשון לכל דבר
שבקדושה ובפרט לכל הנוגע לחיזוק הדת ולמלחמתה של תורה.
נפטר בחי' באדר התר"ץ ומנו"כ בהר הזיתים. (מתוך תולדותיו המובאות ע"י בנו בתחילת חלק ג' של ספרו "ברכת
יוסף").

ראה ראיתי דברים של מינות ואפיקורסות מאיש אחד בתור רב, אשר תסמרנה שערות האדם לסתם איש הישראלי הירא וחרד לדבר ה' בשמעו דברים הללו. ואני לעת עתה נבוכ מאוד אם אחריש ואשתוק או ראוי ומצוה למחות בזה. **ומצאתי חובה לעצמי שאסור לשתוק בזה, ומצוה היא גדולה לצעוק בקול מר.** שאם בא אדם וחירף וגידף וביזה אותנו, כמה מצטער ועומד וצועק נגדו. ואם לכבודנו אנחנו מוחים, איך לכבוד שמים נעמוד בשתיקה, והרי מצינו בש"ס דשבת דף ל' ע"ב: כתיב "אל תען כסיל כאולתו" וכתיב "ענה כסיל כאולתו" לא קשיא הא בדברי תורה הא במילי דעלמא, ע"כ. בדברי תורה צריך להשיב דאמר שם: בד"ת מאי היא, כי הא דיתיב רבן גמליאל וקא דריש עתידה אשה שתלד בכל יום שנאמר "הרה ויולדת יחדיו", ליגלג עליו אותו תלמיד אמר אין כל חדש תחת השמש, **ואם כן מכל שכן בדברי מינות ואפיקורסות שצריך להשיב דלא ליגררו אבתריה.**

ואע"ג דאמרין בש"ס סנהדרין דף ל"ח ע"ב: ודע מה שתשיב לאפיקורוס היינו אפיקורוס גוי אבל אפיקורוס ישראל כ"ש דפקר טפי, **הינו אם רוצים להתוכח עמו ולהחזירו מדעתו זה אי אפשר במין שהוא מישראל דכ"ש דפקר טפי,** אבל לענין דלא ליגררו אבתריה כו"ע ויטעו אחריו ודאי צריך להשיב על דבריו שלא יטעו אחריו, ומכ"ש שהוא רב מפורסם ועם רב נגרר אחריו ומכנים אותו בשם "גאון וצדיק", בודאי מצוה רבה איכא להודיע למי שיש בו יראת שמים וחרד לדבר ה' וטועה בו - שיפרוש ממנו. וא"כ כיון דפשתה המספחת, מצוה להודיע לרבים שלא יגררו אחריו ואיסור גמור לשמוע תורה מפיו אחר שנמצאו בדבריו דברים אשר תצלנה אזנים משמוע.

ואם באמת ה' יודע ואל אלוקים יודע כי אני בורח מן המחלוקת כבורח מן הנחש, ובפרט בדור יתום כזה, ובעוה"ר חכמי ישראל ידם על התחתונה. **וכעת לא באנו בזה למחות בעוברי עבירה, אך למי שחרד לדבר ה' ומאמין בתורת משה ובתורה שבע"פ שלא יהיו נכנסים דברי האיש הזה בלבנו,** ויפרוש שלא ישמע דברי תורה מפיו, ובפרט מספריו שהם דברי מינות ואפיקורסות.

ואע"ג דיש לצדד קצת בזכותו לומר שהוא עצמו לא היה נחשב כמין ואפיקורוס, דאולי עבר איזה רוח וטועה בדמיונו, **וא"כ גם זה הוא אולי מזה הסוג שיש לו איזה דמיונות ושיבושים שבאים לו מצד ההירהור, אולי מחמת לימוד חכמת הפילוסופיא או מצד אחר.** ויהיה איך שיהיה אם נדונו כמין או אפיקורוס הא מיהא דברים הללו שיוצאים מפיו הם דברי מינות ואפיקורסות וראוי למחות דלא ליגררו אבתריה. ואדרבה מזה הוא דאיכא חשש טפי שלא יהיו נגררים אחריו אחר שהוא בתור רב מפורסם ובעוה"ר פוסע על שני הסעיפים יטעו אחריו הרבה, אפילו היראי שמים וחרדים לדבר ה', ומי יודע אם אינו מכת הצבועים והחנפים. והרי פוק חזי מה שכתב אדונינו המלך דוד בספר תהלים (פ' קל"ט) "הלא משנאיך ה' אשנא ובמתקוממך אתקוטט תכלית שנאה וכו'", עם שכתב "אל תתחר במרעים", ועכ"ז במשנאי ה' אמר "הלא משנאיך ה' אשנא ובמתקוממך אתקוטט" והכל לשם הקב"ה. **ובכל מקום שיש חילול ה' אין חולקין כבוד לרב.** ועל זה סיים דוד מלך ישראל אחר זה ואמר חקרני אל ודע לבבי בחנני ודע כליותי ולבי. דלכאורה מה קשר זה אחר שאמר הלא משנאיך ה' אשנא וכו' יאמר חקרני אל ודע לבבי, אלא נראה שהכוננה פשוטה שאחר שאמר הלא משנאיך ה' אשנא וכו' אולי יחשדו ח"ו לדוד מלך ישראל שמתקוטט עם שונאי ה' אולי יש לו איזה טינא בלבו עליהם או איזה שנאה מחמת קנאה שמתקנא מהם מאיזה ענין ולא לשם שמים, על כן סיים ואמר חקרני אל ודע לבבי שאתה בוחן לבות וכליות שאני מכוין דוקא בשביל כבודך, בשביל שהם משנאיך על כן אשנא אותם ולא לשום פניה אחרת.

על כן מצוה גדולה על כל מי שהוא חכם או רב, חובה עליו להיות קנאי בזה ולא יחוש על כבוד וצער עצמו אולי יבזו אותו או יצערו אותו אחר שתהיה כוונתו לשם שמים בלתי שום פניה כלל ואין לנו לדאוג על אנשים אשר כבר הפרו חוק ברית התורה לגמרי באכילת נבלות וטריפות ובעילת נדה וכו' וכו'.

לא השאירו עוללות מן כל גופי התורה ובפרט שבת החמור המחללין בפרהסיא, שאלו הם כנכרים לכל דבריהם, ומן הנמנע על אנשים כאלו שיהיה מהם עוד תקוה. אלא הדאגה גדולה היא אפילו על החרדים ויראי ה' שלא ילמדו ממעשיהם הרעים ומדרכיהם המקולקלים ויאמרו הרי יש לנו רב לסמוך עליו שהוא גאון וצדיק יסוד עולם כמו שכותבים עליו. והוא משבח מאוד למעלת הרשעים יותר מן הצדיקים הגדולים: "רק שכל זמן שהוא חפץ בכלל באושר והצלחת האומה הישראלית אעפ"י שאינו יודע לקרוא בשם ולפרש את צפונותיו, ואפילו אם הוא טועה במעשיו ודעותיו - תוכו קודש קודשים הוא"²⁷⁸, "ע"כ מה שהעתיקו מדבריו. ממש דבריו כדברי הנביא כאילו שכינה מדברת מתוך גרונו וכאילו הוא במקום אלוקים. לא די שאינו מביא ראיה לדבריו ולא שום רמז לא מן המקרא ולא מדברי רז"ל, כי לא נמצא בעולם שום חכם או מחבר שיכתוב איזה דבר דין או הלכה דרוש או אגדה או קבלה או איזה דבר חכמה שלא מביא ראיה לדבריו או איזה רמז מן התורה או מן הנביאים או מן הכתובים או מן דברי רז"ל. שהרי אפילו בעלי הש"ס התנאים והאמוראים שכל דבריהם ברוח הקודש נאמרו, עכ"ז אינם מחדשים דבר אפילו בדרך דרוש ובדברי אגדה עד שיביאו איזה רמז או סמך מן הפסוקים, וזה מדבר כמו נביא ואורים ותומים.

וזה 'הנביא' הופך הקערה על פיה לומר שהרשע גדול מן הצדיק רק שיהיה חפץ בהצלחת האומה ויהיה מתחבר אל עניני כלל ישראל לא"י בזה די, אף אם יעבור על התורה כולה ויעשה כל התועבות שבעולם ואפילו אם יכפור ח"ו בה' אלוקי ישראל²⁷⁹.

וי וי ואוי אוי מה היה, שיהיה אחד בתור רב וקורין לו בתור "גאון וצדיק" שמוציא דברים כאלו מפיו, כמה זילזול גדול נגע בכבוד משה רבינו אדון הנביאים. ולא ידעתי מה אדון על זה אם זה שגעון או רוח הטומאה הבאה לו או מינות ואפיקורסות או חנופה בולטת שמחניף לרשע בדבר שאין בו טעם, וזה עון פלילי שיאמר על הרשעים כיוצא באלו שנאמר עליהם בש"ס דר"ה דף י"ז ע"א דפושעי ישראל בגופן והם קרקפתא דלא מנח תפילין, עם כל עקירת הדת והתורה שאמר שם יורדים לגהינם שנים עשר חודש, ולאחר שנים עשר חודש גופן כלה ונשמתן נשרפת ורוח מפזרתן תחת כפות רגלי הצדיקים, והמינים ומסורות והאפיקורוסים שכפרו בתורה ושכפרו בתחית המתים וכי' יורדין לגהינם ונידונים בה לדורי דורות יעו"ש. רשעים כאלו שמזכיר הש"ס בר"ה הנ"ל, הוא עליהם אומר שיהיו במדרגת נבואה יותר ממשה רבינו ומזיהרא עילאה, כמה אפיקורוסות גדולה וזילזול גדול מגיע בזה לכבוד משה רבינו אדון הנביאים.

בעוה"ר איבוד זמן וביטול בית המדרש להשיב על דברי הבאי כאלה, אבל מה נעשה לרוב העוונות הגיעה השעה, להיות איש כזה רב וראש וקורין לו "גאון וצדיק" ונגררין אחריו הרבה שנפתו בעוה"ר, יש מהם פתאים ויש מהם תמימים ויש שנפתו אחריו בכסף, וקלקול גדול יוצא מזה, שהרי אפילו האומר הקב"ה וותרן אמרו רז"ל (ב"ק נ' ע"א) יוותרו חיינו משום שמלמד לבני אדם לחטוא, כ"ש זה שמשבח מעלת הרשעים שהם יהיו במדרגה היותר עליונה מלבד שתוכם קודש קודשים עוד יסבו בלכתם למדרגת הנבואה יותר ממשה רבינו ע"ה. וא"כ אדרבה ילך אחר שרירות לבו ויעשה כל תועבות שבעולם וסופו יהיה נביא. ולמה משה רבינו נתן לנו את התורה לקיימה, ומה טיבה ח"ו התורה וקיום מצותיה, א"כ נראה שזה חולק על משה רבינו ותורתו. והרי גם על פי הקבלה הרשעים שהוא מזכיר אין להם כלל חלק באלוהי ישראל.

ולא ידעתי איך הרהיב עוז בנפשו והרים יד לשונו על משה רבינו ואדון הנביאים לומר שאלו הכופרים והחצופים יגיעו למדרגתו בנבואה, ובודאי שהוא עצמו יהיה יותר מזה שאין אדם יכול לראות דבר עליון וגבוה ממנו אם

²⁷⁸ נראה שמובן על מי מדבר, ואין צורך להאריך.
²⁷⁹ נראה שמובן על מי מדבר, ואין צורך להאריך.

לא שהוא בעצמו יהיה גבוה.

ומה אאריך לשון, חבל על איבוד הזמן, רק לכבוד אדון הנביאים והצדיקים שמוזלזל בכבודם ומחניף לרשעים חנופה בולטת באתי להודיע שזה האיש כל דבריו דברי מינות ואפיקורסות, ואסור להיות נגרר אחריו ולהתחבר עמו, וכ"ש לשמוע דברי תורה מפיו. ולכבוד התורה כתבתי וחתמתי שמי.

מכתב קודש²⁸⁰ מאת רבי **יוסף ידיד הלוי** זיע"א ל'סבא קדישא' רבי **שלמה אלעזר אלפנדר** זיע"א

לכבוד מעלת הרב האי גאון שר התורה חד בדרא ראש כל בני הגולה הרב הגדול מעוז ומגדול כמהר"ר אלעזר מלכאדו אלפאנדארי נר"ו אלקי אברהם יהי' בעזרו וישמרו כרועה עדרו וכסא תורתו ירום ויגדל לעד אכ"ר.

נא גבור איש אלקים קדוש הוא יעמוד לימין התורה הקדושה שנתחלל כבודה אשר בעוה"ר איש אחד קם להשתרר על עם ד' ובתחבולותיו ישב רב על עדה קדושה וגדולה עדת אשכנזים שיש רבנים וגאונים חסידים ואנשי מעשה, ולא יגיע בתורה אפי' לקרסולי רגליהם של הגאונים הגדולים ובפרט זקני ישראל ראשי הרבנים הגאונים הגדולים המפורסמים בתורה ויראה ובחסידות ה"ה מ"ע כבוד רבינו הגאון יצחק ירוחם דיסקין שליט"א והרב הגאון יוסף חיים זאנענפעלד שליט"א, **ובעו"ה זה האיש לרוב גאותו כי גבה לבו מאד כמעט נטרפה דעתו וחבר ספר אשר כתוב בו דברים של דופי ודברי אפיקורסות נגד תוה"ק והוא ודאי מגלה פנים בתורה שלא כהלכה דברים שאסור לשומען כמו שיראה כת"ר במחברת הנ"ל הנק' "אורות", או לאזנים שכך שומעות (לעינים שכך רואות) על חילול שמו הגדול ותורתו הקדושה, או לזמן שנתקע הדור בכך, שבמקום שהרב ידרוש דברי מוסר ודברי כיבושין לומר בואו אחי בואו ריעי לעבוד את ד' לשמור את השבת ולהניח תפילין וציצית הוא דורש דברים של דופי, ובלי ספק שספר הנ"ל טעון שריפה שלא יהיו נגררין אחריו, ובודאי גם כת"ר לעוצם גדולתו וקדושתו יטה אוון לדברי מע' כבוד הגאונים הרה"ג הנז' להעמיד פרצת הדת ולפרסם איסור ללמוד בספרי המחבר הנ"ל, ומצפים אנו לתשובתו הרמה ואני אברך ברכת הדיוט יהי רצון שיאריך ימים ושנות חיים ויכתב לאלתר לחיים טובים ולשלום אכ"ר.**

העבד העובד לאל יחיד.
יוסף מרדכי ידיד הלוי

רבי **עובדיה ב"ר שלום הדאיה** זיע"א, משכיל לעבדי חלק ה', הקדמה,

והנה מכיון ששנה זו שנת העשור למדינת ישראל. ראיתי לנכון להציג כאן בהק' ספרי זה שזיכני ה' להר"ל בשנת עשור זו. מה שנדרשתי לחוות דיעה בדבר הקמת המדינה בלכתחילה, והגברת העלייה, אם יש לה איזה יסוד בתורת הקבלה. ועם כי מה אני ומה מדעי ובייחוד להכניס ראשי בין ההרים הגדולים שלצערנו רבה המשטימה בענין זה. בכל זאת, לא יכולתי להתחמק ולהשתמט, ולכן אמרתי לבוא בקצה עטי כפי מה שיורוני מן השמים.

²⁸⁰ מובא מהספה"ק **מרא דארעא דישראל**, (לרבי **מנחם מענדיל גערליץ** שליט"א), חלק ב' פרק ו' עמ' ש"ה, (מהדורה חדשה ירושלים, ה'תשס"ג).

הנה יש מפקפקים בהקמת המדינה והגברת העלייה באומרים שזה נגד מאמר הגמרא בכתובות (ק"א א') שאמרו על הפסוק השבעתי אתכם בנות ירושלים (שיר השירים ב') שאמר ר' יוסי ברי' חנינא, ג' שבועות הללו למה אחת שלא יעלו ישראל בחומה, ואחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות העולם, ואחת שהשביע הקב"ה באוה"ע שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי, ור"י אמר אם תעירו ואם תעוררו כתיב (ופירש"י שתי שבועות בכל אחת) וכו' תלתא הני דאמרן, אינך שלא יגלו את הקץ, ושלא ידחקו את הקץ ושלא יגלו הסוד לעו"ג וכו' ע"כ, הרי שזה שהשתדלו כמה מגדולי ישראל עם האומות, לשם הקמת מדינת ישראל. היא בבחי' דחיקת הקץ שפירש"י שם שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי, ואין לך ריבוי בתחנונים עם האומות יותר מזה, עד שהסכימו לתת לעם ישראל את א"י לשם הקמת מדינה משלהם, גם שזה הוא בבחי' מרידה באומות שהיו ישראל תחת שלטונם ועתה פרקו עולם מעליהם גם הגברת העלייה לישראל, הרי היא בבחי' שלא יעלו בחומה, שפירש"י יחד ביד חזקה, יוצא שהקמת המדינה, הרי היא בניגוד להשבועות הנ"ל, תו"ד המערערים והמפקפקים.

א) והנה באמת חס לבי בקרבי, על הצורך לענות על שאלה עדינה זו, הנה מלבד כי כל א' וא' מישראל מאמין בהשגחה, שאין לך שום דבר קטן וגדול, המתרחש בעולם, שאינו מאתו יתברך, ע"ד מ"ש חז"ל **אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא א"כ גוזרים עליו מלמעלה, וכן הדבר בכל דבר טוב או רע**, הוא גזור מלמעלה, וא"א להתהוות מבלי שיוסכם עליו מלמעלה, כאו"ל (בברכות נ"ח א' ב"ב צ"א ב') אפילו ריש גרותא משמיא מוקמי ליה ע"ש²⁸¹, וכן אמרו במדרש ע"פ זה ספר תולדות אדם שהראהו הקב"ה לאדה"ר דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו, דוד ודור ומנהיגיו, **ובודאי דגם הקמת מדינת ישראל ומנהיגיה, הכל הראה הקב"ה לאדם הראשון ומשמיא אוקמה ואין להרהר אחר מדותיו ית' וית'**, כי לכל יש עת וזמן, עת לפרוץ, עת לבנות, עת מלחמה ועת שלום, ואיני יודע מה להם כי יזעקו אחרי כי כך גזרה חכמתו ית' כאמור כי אפילו ריש גרותא משמיא מוקמי ליה וכ"ש מדינה שלימה עם שרים ורוזנים.

לגבי טענה א) הרי קיימת בחירה חופשית אזי שנכון "וכן הדבר בכל דבר טוב או רע" **אבל השי"ת ציווה אותנו בתורה הק' לבחור בטוב** כדכתיב בחומש דברים פרק ל פס' טו ופס' יט

ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע... **ובחרת בחיים** למען תחיה אתה וזרעך:

ואין טוב אלא תורה ולברוח מהרע ואין רע אלא 'מלכות של מינות', ואין מה להרבות בלענות בטענות מסוג כאלו או אחרות.

אבל אוסיף ג"כ לגבי מקור שהביא ממס' סנהדרין, שהרי יש לדברי הגמ' הנ"ל עוד הרחבות במדרשים של חז"ל, כגון **ויקרא רבה**, פרשה כו פסקה ז

א"ר יהושע דסכנין בשם ר' לוי מלמד שהראהו הקדוש ברוך הוא למשה דור דור ושופטיו דור דור ומלכיו דור דור וחכמיו דור דור ומנהיגיו דור דור ומשניו דור דור ושופטיו דור דור ופרנסיו דור דור וחומסיו דור דור וגזלניו דור דור ונביאיו

במדבר רבה, פרשה כג פסקה ה

צו את בני"י ואמרת אליהם כי אתם עוברים אל ארץ כנען זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה מלמד שהראהו הקב"ה למשה כל מה שהיה ועתיד להיות הראה לו מן עומד שמשון וברק בן אבינועם מנפתלי וכן כל דור ודור ודורשיו דור דור ושופטיו דור דור ומנהיגיו דור דור **ופושעיו דור דור** וצדיקיו שנא' (דברים לד) ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה הראיתך בעיניך **מלמד שהראהו גיהנם**

²⁸¹ רבינו גרשום מאור הגולה ז"ע"א, בבא בתרא דף צא ע"ב

ריש גרותא. שממונה על הדולין:
משמי. פוסקין לו אותו שררות:

אמר משה מי נדונין בו אמר לו הרשעים והפושעים בי שנא' (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו' התחיל משה מתיירא מן גיהנם אמר לו הראיתך בעיניך ושמה לא תעבור ומהו זאת הארץ לאמר אמר לו הקב"ה למשה לך אמור להם לאברהם ליצחק וליעקב שבועה שנשבעתי לכם קיימת לבניכם לכך נאמר לאמר:

וכן אבות דרבי נתן, פרק אחד ושלושים

רבי יהושע בן קרחה אומר הרי הוא אומר (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך ועל ספרך וגו' מלמד שהראהו הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו דור דור ופרנסיו דור דור ומנהיגיו דור דור ונביאיו דור דור וגבוריו **דור דור ופושעיו** דור דור וחסידיו בדור פלוני עתיד להיות מלך פלוני בדור פלוני עתיד להיות חכם פלוני.

ב) עוד זאת, לעצם הדבר של השבועות הנ"ל, אם נתבונן קצת בספרי הראשונים, שקדמונו, נמצא כי בזמנינו זה, שהיא בבחי' עקבותא דמשיחא, אין מקום לכל השבועות הללו, והילך דברי הקדוש מהרח"ו ז"ל בהקדמתו הנפלאה בס' עץ חיים, אמרו עוד במד' הנ"ל, ובג"ד השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו' פי' הדברים כי הנה היתה השבועה גדולה לאלהים, שלא יעוררו את הגאולה, עד שאותה האהבה תהיה בחפץ ורצון טוב וכו' וכבר אמרו רז"ל כי זמן השבועה, היא עד אלף שנים כמ"ש ז"ל בברייתא דד' ישמעאל בפרקי היכלות וכו' וכן בזוהר פ' וירא (ק"ז א') אריו"ס כל דא אריכו זמנא יתיר מכמה דאוקמוה חברייא דאיהו יומא חד גלותא דכנ"י ולא יתיר דכתיב נתנני שוממה כל היום דזה וכו' ע"כ, הנה לך מפורש, כי ענין השבועות הוא דק באלף שנה הראשון שאחר החורבן, ולא יותר.

ג) וראה נא עוד בס' שם הגדולים להגאון חיד"א ז"ל מע' א' אות רי"ט, שכי' בההבדל שבתוך אלף שנים, לאחד האלף שנים, שבתוך האלף שנים אם כל ישראל היו שבים בתשובה, הוה אתי משיח, ולא היה מספיק מה שהיו בישראל קדושי עליונים, דנשבע הקב"ה שיהיו כן עד שישובו, ואחד אלף שנים אפילו עשו תשובה רק רישי כנישתא או חדא כנישתא בזכותה יתכנס כל גלותא, כמ"ש בזוהר חדש (ל"א דפוס ליווינו) וז"ל אמ"ל ד"ע א"כ היא דא להתעורר כולהון כחדא בתשובה. מאן דהוי בסייפי שמיא ומאן דהוה מסייפי ארעא היך יתחברון כחדא למעבד תשובה, אמ"ל ר"א חייך דאי חזית בתשובה רישי כנישתא או חדא כנישתא בזכותה יתכנס כל גלותא וכו' ע"כ, הרי לך דבזמנינו זה, שהוא אחרי אלף הראשון של החרבן ואפילו אין רק בית כנסת אחת חוזרת בתשובה, יש בה היכולת להחיש הגאולה, ואותה בית הכנסת, יכולה להרבות בתחנונים להחיש את הקץ, ואין כאן ענין של השבועה שלא ידחקו את הקץ.

כל מה שכתב בסע' ב-ג' כבר השבנו על דברים אלו באריכות כדקא יאות בביאור דברי **המהרח"ו** זיע"א ואין טעם לחזור ולהשיב עליהם...

ד) ולעצם הדבר, שלצערינו רבה החפשויות בעולם, בבחי' בעקבות משיחא חוצפא יסגי, פני הדור כפני הכלב וכו', **כבר החיד"א ז"ל הסביר הדברים, שם שלפי דברי האריז"ל, זמנינו זה הוא בבחי' הרגלים, ז"א דאדם דבליעל שהוא בבחי' זה לעומת זה עשה האלקים**, ע"י הצרות שסבלו עם ישראל, במשך ששה אלפי שני דהוי עלמא התישו כחו, יכל גופו לגמרי, ולא נשאר ממנו רק בחי' הרגלים והוא מ"ש בזוהר מטו רגלין ברגלין, וע"כ בזמנינו זה, מי שעושה איזה מצוה שהיא אפי' היותר קטנה, וכן הקורא איזה דבר מן התורה, משנה אפי' מזמור א' של תהלים, הרי בעשיית מצוה זו, ובקריאת משנה זו, הרי הוא עושה פעולות גדולות בשמים ממעל, מה שלא היו יכולים לעשות בדורות הקודמים אפי' היותר גדול וצדיק, מפני שאז היה אדם דבליעל עודינו בתוקפו, והיה עומד כתריס להפריע בעד המצוה שלא תעבור למחיצתה, והיה צריך גבר בגוברין להלחם אתו, לבקוע רקיעים שלוה אז היו תקופת התנאים והאמוראים, שהיה להם הכח לעמוד נגד אדם דבליעל הנ"ל להכניעו, **לא כן בזמנינו זה** דכבר כשל כחו במשך השנים הנ"ל ע"י הסבל של הצרות והרדיפות על עם ישראל, אז כבר נתש כחו והאוויר נטהר ונזדכך, מכל הפורעים ומשחיתים, לכך אפילו תפלת האיש הפשוט יכולה להתקבל

במהרה בלי שום מפריע, אלא שבכל זאת מכיון שאדם דבליעל זה, **רואה עצמו כי כלתה אליו הרעה, הוא מתחזק ומתגבר, בבחי' תוסף רוחם יגועון**, ולזה אנו רואים בחוש, את החופשיות ההולכת ומתגברת בימים אלה, **כי זה הוא מתגברות האדם דבליעל, שמגביר ומחזיק עצמו, בבחי' תוסף רוחם יגועון**, אך אין זה אלא באופן זמני, כי קיצו הולך ומתקרב, ובתשובת כנישתא חדא, יכולים להכחידו ולהפילו ארצה, אלה תורף דברי החיד"א ז"ל שם.

וכאן יש מה להשיב שנראה בא לשבח אבל יצא שהביא בדבריו ביטול גמור לכל מה שמנסה לטעון בשבח המדינה ופעולתיה וזאת מכיוון **שכעת 'אדם בליעל' נתן כח בידי פורקי עול תו"מ להקים מלכות של מינות זה בגלל 'אדם בליעל' והנה בזה סתר כל הבנין שבנה עליו את טענותיו...**

ועוד שם השמיט עוד עניין חשוב שהחיד"א מציין שם

ולכן סמוך לדורות שאחר האלף שנה מחרבן נתגלה אור הזהר להגן על הדורות, ושם נזכה להתעסק בסתרי תורה כדת מה לעשות בזכות זה תפירה ישע ישועת ישראל. **ונתגלו החומרות והעונשין למען ישמעו ויראו כי השעה צריכה בתגבורת בתאווה ובחטא נוסף מעכוב המשיח.**

ובודאי דגדולי הדורות היו מקיימין כל החומרות והקדושות, אך המון העם לא ידעו את כל תוקף החומרות והעונשין ומוטב שיהיו שוגגין בעידן עקתא. **אבל עתה בדורות אחרונים כי גבר היצר להחטיא אנו צריכים לכל החומרות שיתגלו.** השומע ישמע ואשר לא שומע יענש כי עונתיו צרו"ף יצרפ"ו בשבת בגלות והתגבורת התאווה וחלול שמו ח"ו ודוק היטב:

ועוד כתב לפניו רבי אליהו ב"ר שלמה זלמן קרמר 'הגאון מוילנא' זיע"א, אבן שלמה, פרק יא, אות ז'

לפי שהדורות מתמעטין והולכין והערב רב מתגברין, **לפיכך הוצרכו חכמי הדורות בכל דור לגזור גזירות וסייגים חדשים לגדור הפרצה שפרצו הע"ר** (תז"ח ל"ר א') ע"י עירובין ו' רב בקעה מצא כו'. (וע"ל בהערה ח' פ"א ד"ה אמר המו"ל כו' וכמו שהראש נכבד וכו'):

וכן כעת מובן מדוע מצינו יותר קולות בקיום תו"מ אצל בעלי הדעות המשובשות ודומיהם.

ואם אותו 'אדם בליעל' הקים ב'עקבתא דמשיחא' 'מלכות של מינות' אזי כל מה שמשבחים את אותה מלכות בעצם נותן שבח ל'אדם בליעל'...
וזוהי תימא גדולה מאוד בדבריו, ואם אדם בליעל הוא בודאי בליעל **אזי שגם על 'איסור השבועות' עבר ע"מ מכיוון ש'בלי עול' הינו**, ואיך יסמוך האיש הישראלי על דרשה זו לתת שבח לאדם בליעל

(ה) יוצא מכ"ז, כי חס וחלילה, להגיד על אלה שהשתדלו נמרצות עם מלכי העולם להקמת המדינה, וכן אותם המטפלים בהגברת העלייה, כאילו ח"ו עושים נגד השבועות הנ"ל, כי זמן השבועות הנ"ל כבר חלפו ואינם, שאינם אלא באלף הראשון שאחר החרבן, ואדרבה בימינו אלה, מצוה עלינו, **לעשות כל מיני השתדלויות להחשת הגאולה**, ולהגברת העלייה, בבחי' בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יקבץ, היינו גאולת הארץ, וגאולת עם ישראל, לארצו ונחלתו, והוא מ"ש מהרח"ו ז"ל בהקדמתו הנ"ל, **להמריץ את עם ישראל, לעסוק בחכמת הקבלה שבה תלוי החשת הגאולה**, ושאיין להם לחשוש מאיסור השבועות הנ"ל שאין זה אלא באלף הראשון שאחר החרבן, ויש עוד להאדיר בזה ולהביא עוד ראיות נכוחות לזה, אלא שתכלה היריעה מלהכיל, ולע"ע די בזה, ואכמ"ל.

(ו) והנה לפי מה שנתבאר מזהר חדש הנ"ל, דאי יחזרון בתשובה רישי כנישתא או חדא כנישתא, בזכותה יתכנסון כל גלותא, הרי החוש לא יכזב, כי ב"ה ארץ ישראל, מיום ליום

מתגבר בה, מבצרי התורה והיראה, ע"י רבוי הישיבות נ"י אשר עין לא ראתה מיום החרבן, שאז נחרבו כל בתי ישיבות ובתי כנסיות חכמי יבנה חכמי לוד ועוד ועוד שרבו מלמנות, ועתה בזמנינו זה, אחרי חרבן הגולה ע"י אותו הרשע, ימ"ש שר"י, הישיבות בא"י רבו מלמנות, וניתוספו ספסלי לאלפים ורבבות, התורה והתפלה, לא נפסקת מהם יומם ולילה, ב"ה כולם חרדים, כולם יראים, כולם חכמים, כולם צדיקים, ופשוט שיש להם הכח והעוז שבזכותם יתכנשון כל גלותא, **ופשוט שהתחלת גאולה זו, של מדינת ישראל, לא באה, אלא בזכות אותם הישיבות בתי כנסיות אשר לא תמוש התורה מפיהם יומם ולילה**, ואנו מקוים שריבוי העליה שמתוכם כמה וכמה בני ישיבות, וכמה צדיקים וחסידיים הם יהיו בבחי' אבן השואבת, למשוך כל בני הגולה, לבוא לארץ הקדושה, ואז תבוא הגאולה שלימה בע"ה.

וראוי ג"כ קצת בכל זאת להאריך קצת במקצת בהפרכת טענותיו כפי שכבר ראינו דלעיל ממה שכבר כתב בעל ויואל משה, **במהודרה השניה** של ספה"ק ויואל משה, מאמר שלש שבועות, סימן ע, עמ' פה

והן הראוני עכשיו עלה נדפסת מא"י, **שאיני יודע מי הוא, אך זה אני רואה בדבריו שהוא ציוני נלהב ומצדיק את האפיקורסים אף בדברים שאין בהם שום ממש**, והביא גם מהקדמת מהרח"ו הנדפס בתחלת ספר העץ חיים שהשבעה שעל ישראל שלא ידחקו את הקץ אינו אלא עד תשלום האלף שנה ולא יותר. **וזה זיוף גמור, שאינו מדבר שם כלל מאותה השבעה שלא לדחוק את הקץ**. ויען שמועטים המה הרגילים בלשונות האר"י ז"ל, ובקישור דבריו, יש מקום להטעות את הבריות בזה, לכן ראיתי לבאר פירוש הדברים כפשוטן בלי ספק... ועיין שם הביאור.

וכבר הבאתי לעיל בביאור דברי קדשו של המהרח"ו זיע"א, מתוכן העניינים של הספה"ק **ויואל משה**, ועיי"ש ודפח"ח.

ונכון הדברים שהבאתי לעיל יכול להיות שיעוררו זעם של בעלי הדעות המשובשות, אבל תימא גדולה היא מכך שבעצם ג"כ בעל שו"ת **משכיל לעבדי** הסתמך בפסיקת הלכה ב'איסור השבועות' ג"כ אם לפי טענתו לעיל אמר שהתבטלו לפי **המהרח"ו** זיע"א

רבי **עובדיה ב"ר שלום הדאיה** זיע"א, משכיל לעבדי חלק ו', חו"מ, סימן כ"ח סעי' יט, עמ' רפח

ואפשר דטעמו ז"ל, מכיון שלפי סברתו, שהא דכל האמור בפי' מלך, מלך מותר בו, הוא מטעמא דד"ד, א"כ היה מקום לומר דדוקא במלכי ישראל, דיש מקרא מפורש בפי' המלך דיש לו הרשות להטיל מסים על העם לצרכיו וצרכי מלחמותיו, אבל לא כן מלכי הגוים שלא מצינו להם גילוי כזה במקרא מפורש אין לומר בהם דד"ד, **קמ"ל דאפי' במלכי גוים י"ל בהם דד"ד, כיון שאנו יושבים תחת מרותם, ועלינו לא למרוד בהם ח"ו, דזו אחת מהשבועות שהשביע הקב"ה לישראל שלא למרוד באומות**.

רבי אברהם יעקב ב"ר יעקב מונסה²⁸² זיע"א, פדה את אברהם חלק שני²⁸³

קורא נעים, אציגה נא בפנים קטעים אחדים מהקדמתו של מוריני ורבינו כבוד מוריני הרב רבי שלום בוזאגלו זכר צדיק וקדוש לברכה, כפי שכתבם בספרי "כסא מלך"...

וכתיב השבעתי אתכם וכו', ואם תעוררו ואת האהבה עד שתחפץ השכינה בזמן בעתה. כי אם תעוררו האהבה קודם בעתה, צריך למרק העוונות בצרות רבות ויהרגו כמה מישראל ויתקטיל משיח בן יוסף.

וכדי שלא יהרג שום ואחד מישראל ולא יהרג משיח בן יוסף, סובלת השכינה צער אורך הגלות לטובת בניה, גם משה רבינו עליו השלום סבל כמה יסורין על עצמו כדי שלא ימות משיח בן יוסף, כמו שכתב בזהר ובתקונים בהרבה מקומות, לכך גזרו דלא אתגליא חבורא דא אלא בסוף יומיא דא רא בתראה שהוא זמן בעתה, ואז בסגולת החבור וקראתם דרור, ויהיה דבר בעתו מה טוב, ולא משום דאכשור דרא אלא משום דמשה רבינו עליו השלום מתנוצץ ברבותינו האר"י זכרוננו לחיי העולם הבא ולתלמידיו לפרש מאמרי חבורא דא, וכמו שכתבנו לעיל דעתיד לאתחדשא על ידא דמשה **שישתדל לאשלמא פגימו דילהון מצד חסרון ידיעתם והוא ילמדם ויעזרם ויסיעם לכוון ואל האמת לסיוע שיש בו ממש.**

ואשרי הדור שיזכה לזה, כמו שאמר לעיל הרשב"י זכאה דרא דהאי אתגליא וביה.

מדברי קדשו של רבי אברהם יעקב מונסה זיע"א יש הרבה מה ללמוד

א. שחבור הזה"ק סיבת התגלותו בדור האחרון לפני ביאת משיח צדקנו, דהיינו 'עקבתא דמשיחא', הוא בגלל פחיתות הדור ולא בגלל המעליותא שלו²⁸⁴.

ב. שאסור לעבור על 'איסור השבועות' ולצאת מהגלות טרם הזמן, אחרת יהרגו הרבה מישראל וביניהם משיח בן יוסף, והשכינה הק' מוכנה לסבול את צער אורך הגלות בגלל דבר זה.

וכאן בהחלט יש מקום להאריך, שהרי מצינו שבגלל שלצערנו הרב יכלנו להמנע מ'עקבתא דמשיחא' שהרי ככלות הכל לפי רעיא מהימנא בזה"ק פ' נשוא, היא מציאות של 'לא זכו'

ועוד ידוע ליודעי ח"ן שרבי אלימלך מליזנסק זיע"א, בעל הנועם אלימלך כבר ביטל את 'חבלי משיח', ועוד מספרים כי בשיחה שהתגלגלה על נושא השואה, נאנח מרן הגרא"ז מלצר זיע"א ואמר "חבלי משיח, כבר אמרו חז"ל ייתי ולא אחמיניה", נענה הרה"ק מבעלזא ואמר "לא! אלו לא חבלי משיח, שכן **מקובלנו שהרבי ר' אלימלך ביטל את 'חבלי משיח' בכח קדושתו**".

אבל כבר ענה על כך כ"ק האדמו"ר מסאטמר, רבי יואל טייטלבוים זיע"א... שמקובלנו שהרבי ר' אלימלך ביטל את חבלי משיח, **אך ללא ספק שהציונים בכחם הרע החזירו זאת**...

אבל עדיין נעשתה המתקנה נפלאה ע"י הנועם אלימלך והיא שכיום יש לנו "ממשלה" ולא "מלכות"²⁸⁵, זה בזכותו

²⁸² רבי אברהם יעקב ב"ר יעקב מונסה זיע"א – נולד באר"צ, עלה עם אביו לאר"י ת"ו. למד בשיבת 'פורת יוסף' ולמד אצל רבי עזרא עטייה 'המורה' זיע"א (ראה בספה"ק פדה את אברהם, עמ' תכ"ח). נפטר בשנת ה'תשס"ב.
²⁸³ ירושלים, ה'תשנ"ו
²⁸⁴ דהיינו שיש לו מעלךיותא, אבל לא בגלל אותה המעליותא תלוי 'גיוילי הזהו"ק' אלא מהסיבה שיש בו פחיתות.

אבל עדיין קיים האיסור של מינות בין כה וכה ולכן אסור להתחבר עמהם וכל שכן אתם.

ג. ונחזור לדיוק חשוב נוסף שהרי ידועים דברי הזה"ק ח"ג, הרעיא מהימנא (פרי נשוא), דף קכה ע"ב וכן העיון יעקב על סוטה מט ע"ב, שיובאו לאחר ההבנה שאומר והיא ש...

דע מכאן שצריך להבין שאם אם 'משיח בן יוסף' ועוד רבים מישראל יהרגו ע"י 'ארמיליוס הרשע' שהוא השר של הערב רב שכעת בעלי הדעות המשובשות שטוענים ברוב בורותם שכעת 'מדינת ישראל' היא 'משיח בן יוסף' טעות גדולה מאוד אצלם, **ההפך הוא הנכון, הינם משתפי פעולה ברציחת 'משיח בן יוסף'**, שהרי מתחברים לשלטון של ארמיליוס הרשע שר הערב רב, **ופוגמים בנהורא של משיח בן יוסף, שהוא הגאון מוילנא זיע"א**, ועושים הרבה שפיכות דמים ע"י הערבה על איסור השבועות, ועוד השכינה הק' לא רוצה כלל וכלל בדבר זה **ועוד גורמים צער גדול לשכינה הק' בגלל מעשיהם**.

דברי הזה"ק ח"ג, הרעיא מהימנא (פרי נשוא), דף קכה ע"ב

אמר ליה רעיא מהימנא, באומאה עלך בשמא דיהו"ה, לא תאחר בכל יכולתך, דהא אנא בצערא סגי, (שמות ב יב) ויפן כה וכה וירא כי אין איש, עוזר לי, לאפקא לי מהאי צערא, בהאי קבורה, דאתמר עלי (ישעיה נג ט) ויתן את רשעים קברו, ולא אשתמודען בי, ואני חשיב בעינייהו בין ערב רב רשיעייא, ככלב מת דסרח בינייהו, דחכמת סופרים תסרח בינייהו, בכל קרתא וקרתא, ובכל אתר דישראל מפוזרין בינייהו בין מלכוון, **ואתהדרו אינון ערב רב רעין על ישראל, עאנא דקודשא בריך הוא**, דאתמר בהו (יחזקאל לד לא) ואתן צאני צאן מרעייתי אדם אתם, ולית לון יכולת למעבד טיבו עם תלמידי חכמים :

ואנשי חיל ויראי חטא מסובבים מעיר לעיר ולא יחוננו, **ומחרימין ערב רב בינייהו, ולא יהבין לון באתרין סגיין אלא דבר קצוב, דלא יהא תקומה לנפילו דלהון, ואפילו חיי שעה :**

וכל חכמים ואנשי חיל ויראי חטא בצערא בדוחקא ביגונא, חשיבין ככלבים, (איכה ד א ב) בנים המסולאים בפז, איכה נחשבו לנבלי חרש, בראש כל חוצות, **דלא אשכחו אכסניא בינייהו, ואינון ערב רב, אינון עתירין, בשלוה בחדוה, בלא צערא בלא**

²⁸⁵ ההבדל בין האי להאי, איתא בפירוש על הסיפור לרבי שלמה גאנצפריד זיע"א, מביא בשם הגר"א זיע"א הסבר נפלא²⁸⁵

כי לוי"ה המלוכה (תילים כ"ב כ"ט) מפרש הגר"א ז"ל כי החילוק הוא בין מלך למושל, המלך הוא ברצון העם שהם המליכוהו עליהם מרצונם שלא בהכרח כלל, רק מיקר גדולתו בחרו בו להיותו עליהם מלך.

ומושל הוא אשר העם לא יבחרו בו מרצונם הטוב, אבל הוא ברוב תקפו וגבורתו יכריחם להיותם לו לעבדים והוא ימשול בהם.

וזהו כי לדי המלוכה, היינו לנו שאנו מקבלים עול מלכותו באהבה וחדוה, ואולם הגוים אש- לא יבינו גודל רוממותו ולא יקבלו עול מלכותו, מ"מ הוא ית"ש בתקפו ימשול עליהם, וזהו ומושל בגוים, אבל לעתיד כשיעלו מושיעים בהר ציון והיתה לדי המלוכה והי' ד' למלך על כל הארץ, שכל העולם יבינו כי לו ית"ש אתה המלוכה, עכדפח"ח - העתקתו מסידור מוחז"ק הגאון ר' שלמה גאנצפריד ז"ל :

דהיינו שכעת אנו רק תחת 'ממשלה' ולא תחת 'מלכות' וטוב הדבר שהמתיק מעלינו הנועם אלימלך זיע"א את 'חבלי משיח' בכך שכעת יש "ממשלת מינות" ולא "מלכות של מינות", כך לפחות אין להם דין מלך אלא רק דין מושל.

**יגונא כלל, גזלנין מארי שוחד, דאינון דיינין רישי עמא,
(בראשית ו יג) כי מלאה הארץ חמס מפניהם, עליהו
אתמר (איכה א ה) היו צריה לראש :**

באומאה עלך זמנא תניינא, בחי יהו"ה צבאות אלה"י ישראל יושב
הכרובים, דכל אלן מלין לא יפלון מפומך בכל יכלתך, למלא בהון
קמי קודשא בריך הוא, ולאחזאה דוחקא דלהון. (ע"כ הרעיא
מהימנא) :

וועד איתא בדברי קדשו של רבי **יעקב ריישר** זיע"א, עיון יעקב על העין יעקב,
מס' סוטה מט ע"ב

כלומר שיהיו עזי פנים כדכתיב (ישעיה נו) והכלבים עזי נפש המה כי
פרנס לפי הדור שחוצפא יסגא ובזוהר ואיתא ²⁸⁶ **שמנהיגי הדור**
יהיו מערב רב, כי ג' סימנים יש באומה זו.

רבי **הלל ריבלין** זיע"א, בקול התור פרק שני, חלק שני, פיס' ב

עיקר השאיפה של הערב רב הוא לזווג את עשו וישמעאל **ולהפריד**
בין שני המשיחין, וכאן ובזה עיקר עבודתנו ומלחמתנו אנו, לשבר
ולמגר את כח הערב רב, קליפת ארמילוס הרשע, מישראל, הערב רב
הוא שונאנו הכי גדול, הוא המפריד בין שני המשיחין, קליפת הערב
רב פועלת רק בדרך של אחיזת עינים ובעקיפין **לכן המלחמה בערב**
רב היא המלחמה הכי קשה ומרה ועלינו להתגבר בכל שארית כוחנו
במלחמה זו, וכל מי שאינו עוסק בפועל במלחמה נגד הערב רב
נעשה ממילא שותף לקליפת הערב רב ויהי' מי שיהי', מוטב לו
שלא נברא. עיקר הכוח של הערב רב הוא בשערי ירושלם וביחוד
אפתחא דקרתא שעל קו הבינים המערבי.

רבי **אליהו דסלר** זיע"א, מכתב מאליהו, ח"ג עמ' 217-218, עקבות משיחא

מאז חורבן הבית, גדל והלך כח הגאווה של המלכות הרביעית. בגלות
זו ההסתגר והחושך, שבאו בעטיו של חטא אדם הראשון, הולכים
וגדלים, ההשקפות החומרניות מתגברות ומאפילות על הרוחניות.
מדי דור בדור מתפתח המדע, מתרבות האפשרויות לניצול עולם הזה
לתועלת האדם, וכתוצאה מכך מתרבה גאות האדם, כאילו הכל בידו
ניתן, ולא יבצר ממנו כל דבר. **השקפות אפיקורסיות על עליונות כח**
האדם הולכות ומציפות את כל העולם כולו, עד כדי יציאה בריש גלי
במלחמה כנגד האמונה והמאמינים בה' ותורתו. זהו עיקר תוכן
הגלות של המלכות הרביעית, ולכן עלינו לדעת שזהו הנסיון שבו
צריכים ישראל לעמוד בגלות זו.

סוף גלות זו היא התקופה הקרויה בפי חז"ל: "עקבות דמשיחא",
שבה "חוצפא יסגא" (סוטה מ"ט:). אז גלות השכינה היא תחת יד
חצופי ישראל: הן נשמות "ערב רב" המעורבות בישראל, אשר
שורש טומאתם העיקרי הוא החוצפה כלפי שמיא - מדת עמלק. זה
לשון הגר"א (בביאורו לתיקוני זוהר חדש, דף ל"ז ע"ב): ²⁸⁷ "ערב רב

²⁸⁶ זוה"ק פרשת נשוא, רעיא מהימנא. קכה :

²⁸⁷ "תיקונים מזהר חדש" נדפס בסוף תיקוני"ז עם בהגר"א דפ' וילנא.

שבישראל הן עמלקים כמו שכתב בזהר²⁸⁸: "ומובא שם שב"ערב-רב" ישנם כחות של חמש אומות, ראשי תיבות: נג"ע ר"ע: והעיקר שבהם הוא עמלק - ע' האות האחרונה. השלטון על העם הקדוש נמסר בידי ערב-רב, כמובא בהגר"א (שם)²⁸⁹: "הערב רב שהן רישא דעמא קדישא בגלותא בתראה, שנאמר - היו צרייך לראש, וכמו שכתב ברעיה מהימנא"²⁹⁰. בכח גאותם ושלטונם מנסים הם להשפיע בהשקפות טמאות אפיקורסיות של "כחי ועוצם ידי", ועומדים בחציפות ובעזות כנגד האמונה, התורה ועבודת ה'.

זה הוא הנסיון שלתוכו הוטל עם ישראל ב"עקבות דמשיחא". ה' יתברך משיב יהודים רבים לארץ ישראל ושולטים בה, ופורקי עול התורה מתגאים כאילו הם עשו ופעלו זאת בגבורתם, וככל שתגדל גאותם תגדל חוצפתם, ויגבר רצונם להשליט את האפיקורסות ח"ו. זהו הנסיון האחרון של גלות השכינה, הנסיון הקשה ביותר. אם נכיר את הנסיון הזה בכל הקפו, נדע את התפקיד שהטילו משמים על תקופתנו - להתחזק נגד הדעות החומריות הכוזבות, ולהכיר כי טעות גמורה היא בידי אלה הטוענים כאילו שאנו עשינו את שלנו - באנו לארץ ישראל, לחמנו עליה, והננו שולטים בה - וה' יתברך כבר יעשה את שלו ובמשך הזמן ירבו אמונה ויראת שמים. אולם עלינו להכיר כי הם מחליפים את מה שבידי ה', ואינו בתחום בחירתנו, כי הרי "ה' איש מלחמה", וידיו פעלו כל זאת, במה שמוטל עלינו לעשות, ואינו בידי שמים, כי "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים".

העומדים בתקיפות ובגבורה נפשית בנסיון הקשה הזה, של הדעות הכוזבות של "כחי ועוצם ידי", ואינם מתפעלים ומושפעים מחוצפת הכפירה, ולא מתבטלים כלפיה כלל, אלא אדרבא מתחזקים באמונתם ואינם זזים מהשקפת התורה וחז"ל כמלא נימה, ומתמסרים לגמרי לעבודה פנימית בתורה ובתפלה ויראת שמים, הם אשר יזכו לגאולה השלמה על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו. להם יתגלה שוב האור העליון של ההכרות הבהירות, ידיעת האמת לאמיתה - אורו של גן-עדן, ויתקן כל החושך וההסתר שהיה מתעבה והולך מאז חטא אדם הראשון, ויזכו לסוף התיקון דלתתא, שבעולם הזה, ולגילוי כבוד הדר מלכות ה' בשלמות בעולם הבא - מלכות דסלקא לעילא.

ויש עוד הרבה מה לצעוק ככרוכיא בעניין זה, אך העיקר אמרנו, ונקווה שאנשים בעלי הדעות המשובשות יחזרו בתשובה בעניין זה, לפחות בכך שיפסיקו לעודד את הנהירה אחרי "שלטון הערב רב".

²⁸⁸ בראשית כ"ה ע"א,

²⁸⁹ תיקו' מז"ח כ"ז ע"ג.

²⁹⁰ תצא רע"ט ע"א.

רבי שלום לופס זיע"א, מתוך הספה"ק 'עבד נאמן - תולדות הגה"צ רבי שלום לופס זצוק"ל²⁹¹

מובא מה שהיה דורש בעניני "יום העצמאות" כבר בדרשת "שבת הגדול" והיה אומר ש"עצם הקמתה של המדינה לא הביאה לנו אפילו את ה"אתחלתא דגאולה" כפי שיש חלק שסוברים .."על מה הם שמחים? והלא אנו נותרנו בגלות."

הגויים סובבים אותנו ומבקשים להשמידנו, והעזובה הרוחנית מעידה, שאנו גם בגלות הרוח."

כשניסו לטעון בפניו: "בכל זאת ה' עזר וניצחנו במלחמות. על כך אנו שמחים" נזעק ואמר: "איך אפשר לשמוח בעוד שיהודים רבים כל כך נהרגו במלחמות, ומשפחות מרובות שכלו והתייתמו מהקרובים ביותר להם, והם נושאים את הצער חקוק על לוח לבם כל חייהם"

²⁹¹ ראה צילום ה"אזהרה גלויה" שלא להשתתף בבחירות לאסיפת הנבחרים בספר "עבד נאמן" – חייו ופועלו של הגאון החסיד רבי שלום לופס זצוק"ל (בעריכת הר' אריה דרילמן- גפן, פלדהיים, ירושלים אלול התשס"ג) עמ' 87 וכן בעמ' 105- צילום ה"קול קורא" באשר לחובת היציאה מעדת ה"ועד הלאומי" שפורסם בערבית ובלדינו ע"י כל גדולי התורה הספרדים. בחיוב לפרוש מעדה זו (שנקראה אז ה"ועד הלאומי" גוף שהפך להיות לימים "מדינת ישראל") וביניהם ה"כף החיים", רבי עזרא עטיה, רבי שאול דוויך הכהן, ראש רבני התימנים בירושלים רבי שלום יוסף אלשיך ועוד זיעועכ"א

חכמי לבנון

רבי יעקב ב"ר יוסף הכהן טרב²⁹² זיע"א, דבר טוב²⁹³, דרוש ז' לתפילין, דף קמח ע"ב

ובזי"ו כו' הפ' ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, בהק' עור שהתפיי נקראו עוז כמ"ש בברכות מנין שהתפיי הם עוז לישראל שנא' נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו אלו התפיי יע"ש, וז"ש ה' עוז לעמו יתן ר"ל שנתן להם התורה והתפילין שנק' עוז וע"י שתיים אלו ה' יברך את עמו בשלום ר"ל שאין עליהם שעבוד אוה"ע כי ע"י שתיים הו"ל דין הקדש שהוא מפקיע מידי שעבוד ואדרבה אם ישתעבדו בהם נענשים כדין מועל בקדשים כאמור:

רבי עזרא ב"ר אליהו הכהן טרב²⁹⁴ זיע"א, ספר עזרא²⁹⁵, דרוש א' לשבת זכור

ועיין בתוס' פ' מקום שנהגו שכתבו בשם ר"י מפריש ז"ל דקודם המעשה אם יכול לברוח יש לו לברוח. וזהו פ' מה ראו חמ"ו שמסרו עצמן עק"ה וכו' הכוונה היא דמה ראו שלא ברחו דהא קודם המעשה היה. דלפי"ז פ' המראה"ג ז"ל שם כו' פסוקי דניאל בענין והשקו"ט בין נז"נ וחמ"ו ומה שהשיב להם יחזקאל חבי כמעט רגע ומש"ל אנן בעי דניתן ביה פגם וכו' עש"ב דברים ממו"ץ. עו"נ מ"ש בתרגום איש יאודי גבר חסידא ומודה ומצלי קדם אלהא על עמיה. עו"נ מ"ש בגי' סנהדרין דל"ח מ"פ וישקוד על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה"א משום דצדיק ה' וישקוד עה"ר ויביאה עלינו אמר עולא צדקה עשה הקב"ה שהקדים ב"ש לונשנותם. ופירש"י ז"ל צדקה של שקידה היינו הקדים ב' שנים החורבן דגימט' דונשנותם דהיינו תמני מאה וחמשים ותרתין והם גלו לסוף תת"ן שנכנסים לארץ דכתיב ויהי בשמונים שנה ותי' מאות שנה וכו' וימי בית א' ת"י הרי תת"ן שנה צא מהם מ' שנה שנשתהו במדבר הרי תת"ן. ואלמלא היה ממתין עד ונשנותם היה מתקיים בהם כי אבוד תאבדון מהר והשמד תשמדון דכתיב בההיא פרשתא ע"כ. והגלה הקב"ה את ישראל לבין אוה"ע ונתנם בידם בתורת פקדון וכמ"ש במד' שאמ"ל אחשוורוש להמן פקדון הם בידי וכו' וגם נתחייבו אוה"ע באחריותן וכמ"ש בכתובות דקי"א השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו' ג' שבועות הללו למה אחת שלא יעלו ישראל בחומה ואחת שהשביע הקב"ה את ישרי' שלא ימרדו באוה"ע ואחת שהשביע הקב"ה את אוה"ע שלא ישתעבדו בהם בישרי' יותר מדאי. וכן אמרו לעת"ל הקב"ה יושב בדין על מלכות הרשעה ואומ"ל למה את משעבדת בבני והיא אומרת לא אתה מסרתם בידינו והקב"ה אומ"ל בשביל שמסרתי אותם לך לא שמת עליהם רחמים. וכי ה' פ"ד ד' ז"ן דלכאורא הנה מקום לבע"ד לחלוק ולומר דאינהו סברי דמסרם הקב"ה להשמיד להרוג ולאבד ח"ו וא"כ מה מקום לקושיה הקב"ה למה היית משעבדת בבני. אך הדבר ברור כי יסכר פי דוברי שקר דמאחר שראינו שהקב"ה ממרום שלח אש ושפך חמתו על העצים ועל האבנים עכ"ל דכשהגלה אותם ומסרם ביד אויביהם לא היה כוונתו אלא שישתעבדו בהם שעבוד בעלמא בפה רך ע"כ:

²⁹² מהעיר בירות (לבנון)

²⁹³ ירושלים, חש"ד

²⁹⁴ שערי אורה (ה'תרס"ו); שערי עזרה (ירושלים, ה'תרס"ו); ספר עזרא (ירושלים, ה'תרע"ג); מילי דעזרא

(ירושלים, ה'תרפ"ד).

²⁹⁵ ירושלים, ה'תרע"ג

כרוז²⁹⁶ מאת הרבנים רבי **צדקה חוצין**²⁹⁷, רבי **יעקב מוצפי**²⁹⁸, רבי **נסים עזרא ב"ר סילמאן כדורי חזן**²⁹⁹, ורבי **אליהו מ. מערבי**³⁰⁰ זיעועכ"א, לפני חגיגות ה' באייר

לאחינו בני ישראל **החרדים לדבר ד' ותורתו** בארצנו הקדושה. כפי ששמענו מתכוננים הכופרים והפריצים למיניהם להכריז את יום שני פרשת אח"ק [אחרי מות-קדושים] ליום של הוללות וסכלות, ריקודים טמאים ופריצות, תערובת אנשים ונשים, כעצת בלעם הרשע.

לכן הננו הח"מ [החתומים מטה] גוזרים בכח תורתנו הקדושה שאסור לאף איש ואשה, תינוק ותינוקת, גדול וקטן להשתתף ולקחת חבל בהלולא וחינגא שלהם, אפילו רק בהסתכלות ארעית, ולא לשנות בנוסח התפילה, ולא להוסיף ח"ו פסוקי שמחה.

ואדרבה **חוב מוטל על כל אחד ואחד להרבות בתחנונים להקב"ה שיוציאנו מהגלות המר והנמהר הזה "גלות הערב רב" אשר קשה מכל הגליות, כמובא בזוהר הק' בהרבה מקומות ובהראשונים ובהאחרונים זיע"א וישלח לנו גואלינו האמיתי משיח צדקנו ויגאלנו גאולה שלמה בבי"א.**

²⁹⁶ מובא מתוך הספה"ק **משכנות הרועים**, חלק ג' עמ' א'תיז'-א'תיח', להרה"ח **אהרון רוזנברג** שליט"א (ניו יורק, התשד"מ), וע"ע אודותיו בספה"ק **"ארי עלה מבבל"** שכתב תלמידו רבי **אהרן שלום נעימי** זיע"א; וע"ע הסכמתו של רבי **מרדכי אליהו** זיע"א, שכתב **"מעשיו הם יהיו מורה דרך לצעירי הצאן"!!**

²⁹⁷ ראה הרחבה אודותיו לקמן בי'חכמי עירק'.

²⁹⁸ ראה הרחבה אודותיו לקמן בי'חכמי עירק'.

²⁹⁹ ראה הרחבה אודותיו לקמן בי'חכמי עירק'.

³⁰⁰ רבי **אליהו מערבי** זיע"א – נולד בשנת ה'תרל"ג, נולד בדמשק, תרע"ג עלה לירושלים והיה מגדולי תלמידיו של רבי **חיים שאול הכהן דויד'השד"ה** זיע"א, וממעתיקי תורתו שבכתב ובע"פ. מראשי המכוונים והמקובלים בירושלים. נפטר בשנת ה'תשט"ו.

חכמי טורקיה

משנת ה'ת עד ה'תצ"ט

רבי יהודה ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי³⁰¹ זיע"א, מדרש תלפיות³⁰², אות י, ענף ירבעם

כתובות פרק שני הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין וכו' פי' כל בני ביתו אדם כופה לעלות לירושלים ואפילו מנוה היפה לנוה הרעה ואפי' "מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה גוים ואף האשה כופה בעלה לעלות ולדור שם ואם לאו יוציא ויתן כתובה" ובהגהות פסקי הרב מרדכי ז"ל סוף מסכת מכות (צ"ל כתובות) כתב רבינו חיים כהן ז"ל בתשובה דהני מילי בימיהם שהיה שלום בדרכי אבל עכשיו שהדרכי מסוכנים אינו יכול לכופה דהוה לי' כמו חפץ להוליכה למקום, גדודי חיות ולסטים ואפילו יעמוד לה ערבי מגוף וממונו דערבין ערבא צריך עכ"ל. עוד כתבו התוספות בסוף פרק זה שזה אינו נוהג בזמן הזה דאיכא סכנת דרכים והיה אומר ר' חיים דעכשו אינו מצוה לדור בארץ ישראל כי יש כמה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין שאין אנו יכולים ליזהר בהם ולעמוד עליהם ע"כ.

רבי יהודה ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, מדרש תלפיות אות י, ענף ירושלים

כתובות פרק שני הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין וכו' פי' כל בני ביתו אדם כופה לעלות לירושלים ואפי' מנוה היפה לנוה הרעה ואפי' "מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה גוים ואף האשה כופה בעלה לעלות ולדור שם ואם לאו יוציא ויתן כתובה.

ובהגהות פסקי הרב מרדכי ז"ל סוף מסכת מכות (צ"ל כתובות) כתב רבינו חיים כהן ז"ל בתשובה דהני מילי בימיהם שהיה שלום בדרכי אבל עכשיו שהדרכי מסוכנים אינו יכול לכופה דהוה לי' כמו חפץ להוליכה למקום, גדודי חיות ולסטים ואפילו יעמוד לה ערבי מגוף וממונו דערבין ערבא צריך עכ"ל. עוד כתבו התוספות בסוף פרק זה שזה אינו נוהג בזמן הזה דאיכא סכנת דרכים והיה אומר ר' חייא (צ"ל חיים) דעכשו אינו מצוה לדור בארץ ישראל כי יש כמה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין דאין אנו יכולים ליזהר בהם ולעמוד עליהם ע"כ.

³⁰¹ נולד בשנת ה'ת"י"ט. מגדולי רבני איזמיר יע"א. חיבר את הספה"קים: דרשות שבט מוסר (קושטא, ה'תע"ב); שבט מוסר (קושטנדינא, ה'תע"ב); מעיל צדקה (אזמיר, ה'תצ"א); מדרש תלפיות (אזמיר, ה'תצ"ו); אגדת אליהו - חלק א (אזמיר, ה'תק"י"ה); מדרש אליהו (אזמיר, ה'תק"י"ט); דנא פשרא - שיר השירים (שאלוניקי, ה'תקנ"ו); מדרש האתמרי (שלוניקי, ה'תקפ"ד); אגדת אליהו - חלק ב (שלוניקי, ה'תקפ"ה); סמוכים לעד (שאלוניקי, ה'תקפ"ו); תהלות ה' (שאלוניקי, ה'תקצ"ט); ולא עוד אלא (אזמיר, ה'תרי"ג); מגלה צפונות - חלק א (אזמיר, ה'תרי"ז); מגלה צפונות - חלק ב (אזמיר, ה'תרי"ט); מגלה צפונות - חלק ג (אזמיר, ה'תרכ"א); עיני העדה חלק א' (אזמיר, ה'תרכ"ג); עיני העדה חלק ב' (אזמיר, ה'תרכ"ד); חוט של חסד (אזמיר, ה'תרכ"ה); מזבח אליהו (אזמיר, ה'תרכ"ז); ידו בכל (אזמיר, ה'תרכ"ז); בשורת אליהו (קראקא, ה'תרנ"ט); דרוש לתשובה (פיעטרקוב, ה'תרצ"ו); מעשה אליהו (בילגוריי, ה'תרצ"ז); אזור אליהו (ירושלים, ה'תשמ"א). נפטר בכ"ד אדר ה'תפ"ט.

³⁰² אזמיר, ה'תצ"ו

רבי אליהו ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, תהלות ה' על תהילים³⁰³, מזמור קכה

כי לא ינוח שבט הרשע וכו' (תהלים קכה) **נראה בדברי רז"ל על פסוק השבעתי אתכם שנשבע הקב"ה לישראל שלא ימרדו באומות לעולם בעודם בגלות**, ולזה אמר לא ינוח הנחה תדירית שבט הרשע, היא שבט אומות העולם, על גורל הצדיקים שהם ישראל, כי אם שולטים בהם לזמנים רחוקים באיזה גזירה, ועשה הקב"ה כן כדי שישמרו ישראל שבועתו, וזה למען לא ישלחו הצדיקים בעולתה ידיהם שאם יגבירו עליהם מאד ימרדו.

רבי אליהו ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, תהלות ה' על תהילים, מזמור קכו

ובראות שלמה המלך ע"ה אריכות הגלות מיראת **שלא ימרדו ישראל באומות העולם להפציר לצאת קודם הזמן באומרים רז"ל על פי אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ שנשבע הקב"ה לישראל שלא יעוררו הגאולה קודם זמנה לזה אמר דעו בני הגולה**.

שוא לכם משכימי קום היותכם **משכימים לקום מהגלות מאחרי שבת איזו זמן בגלות דעו שיהיו דור העושה כן אוכלי לחם העצבים יבאו עליו גזרות משונות כיון שאין רצון עדין מלמעלה** לכן כן יתן לידידו שינה מלת כן כמו כן בנות צלפחד דוברות כלומר אמיתות הדבר יתן לדידו שהוא הקב"ה שינה כלומר יניח להקב"ה בבחינת ישן שבגלות הוא בבחינה זאת עד שיתעורר הוא מעצמו כ"ביכול ע"ד יגורה למה תישן לכן אל תעירו ואל תעוררו את אהבה עד שתחפץ אך אמר שלמה אלמד אתכם דרך לקרב הגאולה...

עיי' שם בהמשך, אבל אביא בקיצור דבריו... לקיים מצות פריה ורביה, שכלול בה מצות חינוך בנים לתורה ויראת שמים...

כדאיתא בתפילת השל"ה הק' זיע"א

נקדים בתחילה ע"י ביאור תפילת השל"ה הק' זיע"א, על הילדים

אתה הוא ה' אלהינו עד שלא בראת העולם, ואתה הוא אלהינו משבראת העולם, ומעולם ועד עולם אתה אל. ובראת עולמך בגין **לאשתמועא אלהותך** באמצעות **תורתך הקדושה**, כמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה, "בראשית", בשביל תורה ובשביל ישראל, כי הם עמך ונחלתך אשר בחרת בהם מכל האמות, ונתת להם תורתך הקדושה, וקרבתם לשמך הגדול. ועל קיום העולם ועל קיום התורה בא לנו ממך ה' אלהינו **שני צוויים**.

כתבת בתורתך "פרו ורבו",

וכתבת בתורתך **"ולמדתם אתם את בניכם"**.

והכונה בשתייה אחת, כי לא לתהו בראת כי אם לשבת, ולכבודך בראת צרת אף עשית, כדי שנהיה אנו וצאצאינו וצאצאי כל עמך בית ישראל יודעי שמך ולומדי תורתך.

דהיינו שכוונת השל"ה הק' זיע"א, בתפילה הידועה שלו לגידול הילדים

³⁰³ שלוניקי, היתקצ"ט

היא כך ש"שני הצוויים", "פרו ורבו" ו"ולמדתם אותם את בניכם" הם היינו הך, ש"פרו ורבו" מתקיים אך ורק כאשר הכוונה היא לשם "ולמדתם אותם את בניכם"

וכן רמז רבי יוסף חיים הבבלי 'הבן איש חי' זיע"א, בן יהוידע, פסחים קיג ע"א

והנה בעיקר דברי המאמר נראה לי בס"ד דאין הכוונה על מלחמת עיר בעיר ממלכה בממלכה אלא הכוונה על מלחמת האדם עם היצר הרע. וידוע כי בשתי מצות יתגבר האדם על היצר הרע במלחמתו עמו והם האחת מצוה הראשונה שבתרי"ג מצות שהיא מצות הנישואין שאם האדם יקיים מצוה זו במהרה בעודו קטן בשנים יצליח בהלחמו עם היצר הרע כמ"ש בגמרא [קדושין כ"ט ע"ב] אמר רב חסדא אי נסיבנא בארביסר הוה אמינא גירא בעינא דשטנא, ומצות הנישואין היא מנויה מצוה הראשונה דכתיב [בראשית ט' ז'] ואתם פרו ורבו. והשניה היא מצות תלמוד תורה שנצטוונו בפרשת וילך [דברים ל"א י"ט] ועתה כתבו לכם את השירה ולמדת את בני ישראל, ומצוה זו מנו אותה בעלי ספר המצות למצוה אחרונה בתרי"ג מצות. ובמצוה זו שנצטוונו לכתוב ספר תורה ללמוד בו בזה יצליח האדם במלחמתו עם יצר הרע כי לימוד התורה יהיה עזר גדול לאדם נגד היצר הרע כמו שאמרו רבותינו ז"ל [קדושין ל' ע"ב] אמר הקב"ה בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין. וידוע מ"ש בגמרא [שם כ"ט ע"ב] דרכן של בני ארץ ישראל לעסוק בתורה תחלה ואחר כך ישא אשה אך בני בבל דרכן לישא אשה תחלה וכמ"ש בגמרא הא לן והא להו. ולכן אמר ר' יוחנן משום אנשי ירושלים שהם בני ארץ ישראל שדרכם ללמוד תורה תחלה כשאתה יוצא למלחמה להלחם עם היצר הרע אל תצא תחלה, בראשונה היא מצות הנישואין שהיא ראשונה בתרי"ג מצות דהיינו שלא תשא אשה קודם תלמוד תורה אלא צא באחרונה היא לימוד התורה שנכללה במצות ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שזו המצוה היא אחרונה, כדי שתכנס בראשונה, פירוש אם אתה מקדים מצות תלמוד תורה אז מצוה זו תהיה סיבה שתכנס בראשונה שהיא מצות הנישואין כי אחר שיהיה האדם תלמיד חכם קפצי עליה אינשי לתת לו כל אחד בתו לאשה משום דאמרו רבותינו ז"ל [לעיל מ"ט ע"ב] לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישיא בתו לתלמיד חכם:

רבי אליהו ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, תהלות ה' על תהילים, מזמור קכז

ואם תאמרו אתם בני הגולה הרי אני עוסקים בפו"ר אבל מתי שהגלות מקצר החיים אי"כ מה אנו מועילים בעסי' בפריה ורביה ולהשיב לזה אמר אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם כלומר אשרי הוא אע"פ שמוליד וקובר ומלא אשפתות מהם כדרי"ל משום שכבר קיים מצות פריה ורביה שהרי מיעט נשמות' שבגוף שנאמר כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי ופי' רש"י כיון שנטלו על ידו מנשמות שבאוצר אותו ששמו גוף הרי קיים פריה ורביה ע"כ וא"כ אע"פ שמחי' הבני' אשר אתם מולידים מועילים לקרב הגאולה לפי שכבר נתמעטו אותם הנשמות מן האוצר וא"כ לא תבושו אתם ישראל כי ידברו את אויבי' בשער בבית דין של למעלה כשידברו האויבי' הם שרי האומות נגד ישראל לעכב הגאולה שהרי מיעטתם הנשמות שבאוצר ואע"פ שמת"י זאת העצה היעוצה אשר יעץ שהע"ה לישראל בני הגולה שלא ימרדו במלכיות לעורר

הגאולה קודם זמנה, אך אם ירצו לקרבה יהיו משתדלים למעט נשמות שבגוף כמדובר.

ומצינו עד כמה מבעלי הדעות המשובשות נמנעים לישא נשים ולהביא ילדים לעולם ומרבים שז"ל ר"ל, ועושים כל מיני השתדלויות בכך ע"י הצרת רגלי היראים, כדאיתא בזוה"ק רעיא מהימנא פרי נשוא עיי"ש

רבי יהודה ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, עיני העדה ח"א³⁰⁴, פרי עקב, דף מב ע"א

ויאבדם ב' וסימן ויאבדם ה' עד היום הזה, משגיא לגוים ויאבדם, הכונה **ויאבדם ה'** **לכל המצרים בעבור ששלטו בישראל יותר מדאי** וא"ת ולמה בראותם כן שאר האומות לא לקחו מוסר לעצמן שלא לבא להלחם בישראל כעמלק והדומים לו **ולהשיב לזה אמר משגיא לגוים ויאבדם שהקב"ה משגיא להם ומסמא עיני שכלם כדי לאבדם שבדרך שאדם רוצה להלך מוליכים אותו כדרז"ל :**

רבי יהודה ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, עיני העדה ח"ב³⁰⁵, שיר השירים, עמ' סב ע"א-ע"ב

במדרש השבעתי אתכם בנות ירושלם וכו' מה תגידו לו שחולת אהבה אני מה חולה מצפה לרפואה כך הדור שבמצרים מצפה לגאולה ע"כ. קשה דמה בא ללמדנו דפשיטא שהיו מצפים לגאולה מכיון שהיו בשעבוד פרך כחולה שמצפה לרפואה שכן טבע המשועבד להיות תמיד מיחל גאולתו אמנם נראה לפרש בדרז"ל בתנחומא שהטעם שהיה משה רבנו ע"ה מפציר בשליחותו של הקב"ה כדי שלא יהיה הגאולה על ידו שהוא בשר ודם וא"כ בגאולתו יש תכלית מה שאין כן בהיות הגאולה על ידו יתברך שהוא בלתי כל תכלית וזהו יובן כונת מאמר זה שבא לרמוז על צדקותם של ישראל שהיו במצרים שאעפ"י שהיו באותו צער גדול והעומד בצרה גדולה מצפה פדיון נפשו כדי להציל מדוחק השעה אעפ"י שלא יהיה הפדיון בהחלט ויחזור אחר זמן מכל מקום מבקש הצלתו לשעה ואחר יהיה מה שיהיה אמנם ישראל שבמצרים היו מצפים הגאולה מידו של הקב"ה שהיא גאולה אמיתית לעולם כחולה הזה שהוא מצפה לרפואה שיהיה רפואתו מרופא אומן שיעקר החולי מעיקרו כאומן שלא ישוב עוד לעולם לחוליו כן באופן זה הדור שבמצרים מצפה לגאולה מיד רופא אומן זה הקב"ה שרפואתו לעולם ולא מיד בשר ודם שחוזרים לגלותם ואף שיתאחרו עוד במצרים היו בוחרים בזה ושיתמרקו עוד ויהיה גאולתם על ידו כרופא זה שכדי לעקור החולי מכל וכל צריך תחילת שיתאחר עוד בחוליו וכוונתם של ישראל בזה לכבוד השכינה שלא תחזור עוד בגלות ונמצא שחידוש המאמר לגלות לנו צדקותם הגדול כמדובר דמה חולה זה מצפה לרפואה כלומר כדרך שהחולה מצפה לרפואה שהיא רפואה שלימה כך כדרך זה הדור שבמצרים מצפים הגאולה שיהיה לעולם שהיא על ידו יתברך ולא על יד בשר ודם כדפרשית עיי"ל מה חולה זה מצפה לרפואת לעשות דברי הרופא אעפ"י שלא יכיר החולה בסמים שנותן לו הרופא כי אין תלוי רפואתו בידיעת הסמים כי אם כקיום דברי הרופא כדרך זה ישבו במצרים היו מקווים הגאולה שאעפ"י שבא משה כדברים נראים לכאורה זרים כמו ושאלה אשה משכנתה שנראה מלמד לגנוב ר"ל, הכל קבלו לקיים ולא הרהרו בדבר :

רבי יהודה ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, עיני העדה ח"ב, שיר השירים, דף סד ע"ב

³⁰⁴ איזמיר, ה'תרכ"ג
³⁰⁵ איזמיר, ה'תרכ"ד

עוד שם דבר אחר עלמות אהבוך אלו בעלי תשובה על מות אהבוך. דבר אחר אלו דורו של גזרה שנאמר כי עליך הורגנו כל היום עכ"ל. פירש כמוהר"ר אברהם גדליא זצ"ל משם רש"י י"ל על מות הממונה על מות. ובה נראה לי דדריש על בעל תשובה עלמות אהבוך דר"ל על מות אהבוך כלומר קודם שחזר בתשובה היה ממונה על מות שהיה עובר על לא תרצח והיה הורג נפשות כאומנותו של מלאך תמות שהוא ממונה על מות גם הוא היה ממונה על מות ואהבוך על שאתה מקבלם בתשובה והוא חסד גדול אעפ"י שעם התשובה אינן מתקנים להשיב נפש המת אל קרבו עוד נראה דדריש על מות אהבוך על בעלי תשובה כלומר אותו שנכנס בתוך המות כמעשיו הרעים ומלת על כמו על ר' פלוני לגבי ר' פלוני דר"ל נכנס דכיון שהיה רשע נכנס עצמו בסוג המות לפי שהרשעים נקראים מתים בחייהם וכ"ש במיתתם ועוד שמיתתו על ידי מלאך המות לא כן הצדיקים שמתים בנשיקת כדק"ל ע"פ יעלזו חסידים בכבוד. **דבר אחר אלו דורו של גזרת ר"ל של שמד וכו' ודריש עלמות על מות כל' מוסרים עצמם ונכנסים בתוך המות ודריש מלת על כמו נכנס כדפרשית והכונה נכנסים במיתה בעבור אהבתך ואינן בועטים מחמת יסורין**³⁰⁶:

רבי יהודה ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, עיני העדה ח"ב, שיר השירים, דף עב ע"א השבעתי אתכם ס"ת י"ם רומז למדת המלכות היא השכינה שהשפיע לישראל שלא יעלו כחומת ושל לא ימרדו באומות העולם וגם השביע את אומות העולם שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי וסימנו חמ"ש חומה מרידה שעבוד:
אם תעירו ואם תעוררו ס"ת מומ"ו רומז למאמר חז"ל במסכת כתובות פ' י"ג דף קי"א רבי לוי אמר השביע הקב"ה לישראל שלא יגלו לאומות העולם סוד העיבור משום כי היא חכמתכם ובינתכם ונמצא מומו של אומות העולם שאין מבינים בסוד העיבוד לכן אל תגלהו להם עי"ל רומז אל תעש מום בעצמך בהגלות להם סוד זה לפי שהוא חכמתכם ובינתכם ועל זה אומרים עליכם אין נבון וחכם כעם הזה.

ואם תעוררו את ס"ת מות כלומר **אם תעוררו את הגאולה קודם זמנה מות יבא עליכם מאומות העולם באומרים מורדים הם**:

רבי יהודה ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, עיני העדה ח"ב, שיר השירים, עמ' עב ע"ב השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות ס"ת מת ב' פעמים לרמז **שהשביע לכל אחד מישראל שלא יעורר הגאולה קודם זמנה** אעפ"י שרואה עצמו בגלות מת מן הגוף מצרת השעבוד ומת מן הנפש יען שאינו יכול לקיים התורה ומצות כתיקון. השביעתי אתכם בנות אותיות שלשיות בכ"ו כלומר בכו יומם ולילה בתשובה לפני הקב"ה שיבנה מקדש שלישי וישמע הקב"ה קול צעקתנו ויבנה אותו **ואל תמרדו לעורר התשובה קודם זמנה שלא יעלה בידכם כלום וח"ו יגיע לנו מן הצרה** כי אשם הוא לכם בעשותכם כן ולרמז לזה כאילות השדה הם אותיות שניות אשם **וכיון שכן יגיע לכם מות ומיני צרות מן האומות כמדובר**:

³⁰⁶ ראה עוד שם דף סד ע"ב

רבי אליהו ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, עיני העדה ח"ב, שיר השירים, דף פ ע"א

השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני,
שמעתי בביאור פסוק זה בדרז"ל דישעיה לא היה רוצה להלוך אצל חזקיה כאומרו אין
ראוי לנביא להלוך אצל המלך וחזקיה לא היה רוצה לבא אצל ישעיה באומרו אין ראוי
לגדולת המלך שיבא אצל הנביא מה עשה הקב"ה חלה לחזקיה ואמר לישעיה לך אצל
חזקיה ובקור חולים אין לו שיעור אפילו גדול אצל קטן ע"כ והנה ישראל אומרים
להקב"ה שיבא אצלם, לגאלם שנאמר השיבנו ה' ואחר כך ונשובה אנו והקב"ה אומר
שישראל יבאו אצלו שנא' שובה ישראל עד ה' אלהיך כארז"ל **לזה אמרה כנסת ישראל**
השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו' אם תמצאו את דודי שהוא הקב"ה מה תגידו לו
שחולת אהבה אני **וכיון שאני חולה ראוי שהוא יתחיל לבא אצלי דביקור**
חולים אין לו שיעור אפילו גדול אצל קטן כאשר פשר הוא בין ישעיה וחזקיה:

ונראה לי בסייעתא דשמיא שיש להבין מהדרוש שדרש שביקור חולים הוא לא רק בגדר
ביקור בעלמא, אלא על מנת להתפלל ולבקש עליו רחמים, כדאיתא בדברי קדשו של
רבי אברהם דנציג זיע"א, חכמת אדם, כלל קנא סעי' ג'

עיקר מצות ביקור חולים **שיבקש עליו רחמים** ואם ביקר ולא ביקש לא קיים
המצוה ולכן אין מבקרין בג' שעות ראשונות של יום מפני שכל חולה מיקל עליו
חליו בבקר ולא יחוש לבקש רחמים ולא בג' שעות אחרונות של יום שאז
מכביד עליו חליו ויתיאש מלבקש (שם סעיף ד'):

אזי שאם המחלה היא מחלת 'אהבה' **אזי שצריך לרפואת ע"י רפואת 'היראה'**
כדאיתא במגילת איכה, פרק ב פס' י"ג

כי גדול כים שברך **מי ירפא**

דהיינו ש-ימי' היא איננה שאלה אלא קביעה כידוע ש'מי' שהיא עולה גימ' נו"ן ירפא
לך' עלמא דבינה **שהיא התשובה**... וגם כידוע שהים הוא בחינת דינים, אזי שהתשובה
תתקן את כל השברים, את 'הרי בתר'.

ולכן ידי"נ הנני קורא לך לחזור בתשובה מכל מיני 'אידיאות' ו'השקפות' ו'שיטות'
שאינם לפי רוח התורה...

רבי אליהו ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, עיני העדה ח"ב, איכה, דף פט ע"א

אצא ב' וסימן כלו ולא אצא, גדר בעדי ולא אצא, הכונה מה שכלו אותי אוה"ע ולא אצא
לא משום שהם יכולין ממני אלא שהקב"ה גזר בעדי ולא אצא כדרז"ל עמא קטילא
קטלתא **עוד י"ל כדרז"ל ג' שבועות הללו למה אחד שלא ימרדו באומות**
העולם וזהו הרומו המקרה כלו ולא אצא מן הגלות ומה שלא אצא מהגלות הוא
משום שגדר הקב"ה בעדי בשבועה שהשביעני שלא תמרוד זהו הטעם שלא
אצא שאם לא היה משביע אותי הייתי נלחם בעמים ולצאת:

רבי אליהו ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, דנא פשרא³⁰⁷ והוא חלק אגן הסהר על שה"ש, פרק ג' פס' (א'-ה')

על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי בקשתי ולא מצאתיו כו', אקומה נא ואסובבה בעיר בשוקים וברחבות אבקשה את שאהבה נפשי בקשתי ולא מצאתיו, מצאוני השמרים הסבבים בעיר את שאהבה נפשי ראיתם, כמעט שעברתי מהם עד שמצאתי את שאהבה נפשי אחזתי ולא ארפנו עד שהביאתי אל בית אמי ואל חדר הורתי, השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ יהיה הרצון באלו הפסוקים שמדברת כנסת ישראל על ענין צער הגלות אשר אסתר אסתר פניו ממנו יתברך כמה זמן בגלות על עונותינו ועל רוב פשעינו וזהו אומרו על משכבי בלילות בהיותי על ערש דוי בגלות הדומים ללילה בקשתי את שאהבה נפשי שהוא האל יתברך בקשתי ולא מצאתיו והטעם שלא מצאתיו ונסתר ממני בעבור שלא חליתי פניו כי אם עד שבאו מים עד נפש וזהו על היותי במשכב חולה כללות מסיבת הגלות אז בקשתי את שאהבה נפשי וזהו הטעם שבקשתי ולא מצאתיו ועוד שאמרתי בפי אקומה נא אקומה עתה שאין לי עוד מקום לנוס שמה מרוב הצרות ואז אמרתי אקומה נא והסתובבה בעיר כו' וזהו היה הטעם שבקשתי ולא מצאתיו בעבור אומרי בפי אקומה נא כלומר עתה אקום שנחלתי ונפלתי על משכב וזהו מורה שבעבור רוב הצרה שבתתי אליו ולכן לא מצאתיו...

...השבעתי אתכם בנות ירושלים כיון שמדבר בענין הגאולה משביע הקב"ה פעם אחרת שלא יעוררו להביאה שלא בזמנה שיגרמו שמדות³⁰⁸ בזה ויעלה בידם חרס רק שיקוו עד עת שירצה האדון, ונראה לתת טעם בדרך ניבא ולא ידע מה ניבא דלמה השביעים הקב"ה על ענין הגאולה שלשה פעמים שאמר להם השבעתי אם תעירו ואם תעוררו את אהבה כו' ונרא' שהשביעים על שלשה זמנים שהיה להם מקום לעורר והוא שאחר חרבן הבית ת' שנים היה להם מקום לצעוק בראותה שכן היו במצרים ואח"כ נגאלו ולכן הטיל שבועה אחת לזה הזמן גם זמן שני שהיו יכולים לצעוק היה אחר ת"ת שנים בראותם שישבו כפל במצרים ולכן הטיל להם שבועה אחרת זמן שלישי הוא אחר תת"ת שהוא גלות משולש ממצרים ובראותם כן בודאי שיתעוררו בזה הזמן באומרים פעמים שלש ולכן חזר להשביעים שלא יעוררו ולא יזכירו שום דבר אבל מכאן ואילך לא השביע' משו' שנכנס אלף השישי שאלף השישי ימות המשיח כרח"ל במס' סנהדרין וענין המספר שאחר 1820 לבריאת העולם נחרב המקדש ואחר החרבן אלף ומאתים שהם שלשה פעמים ת' עולה 5020 לבריאת העולם ולכן בהיות שסוף הארבע מאות השלישי נכנסו תוך אלף השישי שהוא ימות המשיח לא השביען משום שכל השישי ימות המשיח אלא שבעונותינו יצאו מה שיצאו אמנם יכולים לעורר עליו כו' ומה גם שישוהו בגלות האלף החמישי שהוא ימות המשיח כדחז"ל ושני אלפים שהוא אלף ה' ושישי כו' כדי להלשים פעמי' שלש שישבו בגלות ג' פעמים ת' בגלות מצרים לכן מכאן ואילך לא השביען.

וכבר ידועים הדברים, שהכוונה היא לגבי השבועה 'שלא ידחקו את הקץ' שלא ירבו בתחנונים יותר מדאי..., ודו"ק

ומה גם תימא גדולה אם יאמרו שמכאן מקום להפריך את איסור ג' השבועות, ואנו נענה אחריהם שבעל המחבר מרבה להזהיר על האיסור השבועות גם לאחר שיצא לאור הספה"ק בספריו הקדושים לאחר מכן...

בנוסף הוא כותב שהאיסור בטל בימות המשיח ומכך מה קשיא שהרי משיח בן דוד לא הגיע, אזי בוודאי לא פקעו השבועות... ויכלו להגיע לימות המשיח אם יחזרו בתשובה...

³⁰⁷ שאלוניקי, ה'תקנ"ו
³⁰⁸ רוחניות או פיזיות

רבי אליהו ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, דנא פשרא והוא חלק אגן הסהר על שה"ש, פרק ג' פסי (א'-ה')

מצאוני השומרים עכשיו מספר מה שאירע להם אחר תשובתם שחזרו וחטאו ואבדו הבגד העליון אשר להם ונפסדו על ידי המקטרגים וזהו אומרו פתחתי אני לדודי כלומר פעם אחד חזרתי לדודי בתשובתי וחזרתי לדרכי המקולקלים ואז דודי חמק עבר נפשי יצאה בדברו בקשתיהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא ענני שאסתר פניו ממני ואז באותו זמן שעזבתי לו, מצאוני השאוני המקטרגים הסובבים בעיר לתפוס לאדם ברשתם הכוני פצעוני ונשאו את רדידי מעלי שהוא חלוקה דרבנן שעשיתי ע"י מעשי ועכשיו נאבד ממני מסבת עוונתי **וכיון שהשיגו לה לכנסת ישראל בירור הגלות**, אמר, השבעתי אתכם בנות ישראל אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני הכונה בהיות שירושלם לא חטא אלא הטיל כעסו עליו כדי להציל לישראל לכן שם ישראל לירושלם שהוא יליץ טוב בעדו לפני המקום ושישוב ושיבנה לה בהיות שהיא לא חטאה וזהו הרומז כאן **השבעתי אתכם בנות ירושלים כלומר השביע ישראל לכפרי ירושלים** והוא מלשון סיחון ובנותיה שהטיל הקב"ה כעסו עליהם על לא חמס להם ולמד ישראל לירושלם סדר הדברים שיאמר להקב"ה והוא אם תמצאו את דודי שהוא הקב"ה מה תגידו לו אמרו לו שחולת אהבה אני שאני חולה בגלות בעוונותי אבל לא אתם ראוי שיהיה לכם עונש וראוי שיבנה חומות ירושלים מן הדין כדכתיב ציון במשפט תפדה, וכשמוע ירושלים שישראל שם לו להליץ וכשבעבורו יפדה השלם להם לא החזיק טיבותא לעצמו...

ישנם המנסים להקשות קושיא מדברי קדשו של רבי אליהו ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, דנא פשרא, פרק ג' פסי ה'

דהיינו שהינו ח"ו חושבים שכעת הזמן הוא לבניית חומות ירושלים, דהיינו שיש היתר להקים 'חומות ירושלים'

א. לפי שאר דבריו שפירש כבר, יש לומר שכוונתו קדשו היא לגבי תקופת עזרא ונחמיה ע"ה, כפי שכתב

מצאוני השומרים **עכשיו מספר מה שאירע להם** אחר תשובתם שחזרו וחטאו...

שדבריו לעיל מתייחסים למדרש **שיר השירים רבה**, פרשה ה פסקה ד

פשטתי את כתנתי א"ר יוחנן אפילו תמה שבתמות יודעת לפשוט וללבוש ואת אמרת פשטתי את כתנתי רבי חנינא ור' יוחנן אמרי **יום שנזדוג להם נבוכדנצר הרשע לישראל פשט מהם שני לבושים גדולים לבוש כהונה ולבוש מלכות** רחצתי את רגלי מטינוף עבודת כוכבים יודעת הייתי שאבק של אותו מקום משיאני לעבודת כוכבים אעפ"כ דודי שלח ידו מן החור אמר ר' אבא בר כהנא וכי מה טיבו של חור זה להיות מגדל שרצים אלא כך אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע **כל נסים שעשית לי על ידי כורש לא היה מוטב לעשותן לי על ידי דניאל ועל ידי אדם צדיק** אעפ"כ מעי המו עלי א"ר עזרי' אמר הקב"ה גזר טב אנא אתון אמרין ומעי המו עלי גם אני אמרתי (ירמיה ד') מעי מעי אוחילה ד"א פשטתי את כתנתי א"ר יוחנן בשם ריש לקיש אפילו תמה שבתמות יודעת לפשוט וללבוש ואת אמרת פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה אלא מהו זה לפי ששינת העצרת עריבה והלילה קצרה א"ר יודן אף פורטענא לא עקצה בהם רחצתי את רגלי מטינוף של עבודת כוכבים יודעת הייתי שאבק של אותו המקום משיאני לעבודת כוכבים אעפ"כ דודי שלח ידו מן החור א"ר אמי כעני

שמבקש צדקה אעפ"כ ומעי המו עלי והוא אמר לי (שם ל"א) המו מעי
לו רחם ארחמנו נאם ה' :

ב. אבל אפילו אם לא נאמר שאינו מדבר לגבי תקופת עזרא ונחמיה ע"ה, דהיינו
שמדבר לגבי שגם כיום מותר לבנות חומות ירושלים, אזי שיש על כך ג"כ כמה
קושיות :

1. מדבר על חומות רוחניות, ע"י קיום תורה ומצות, כפי שביאר לפני כן לגבי
'חלוקא דרבנן', שהחלוק משמש כיחומה', דהיינו **לבושי כהונה ומלכות**.

2. גם אילו דיבר על 'בניית חומות ירושלים' ממש, לא דיבר על העברה על
האיסור 'שלא ימרדו באוה"ע', דהיינו שיקימו מדינה.

3. גם אילו דיבר על 'בניית חומות ירושלים' ממש, לא דיבר על העברה על
האיסור 'שלא יעלו בחומה, אלא שיעלו יחידים שהינם זכאים ומקיימים
מצות קלה כחמורה, ובוודאי לא מצינו שאף אחד מגדולי ישראל התיר
לפורקי עול תורה ומצות לעלות לארץ ישראל, שהרי אמר במפורש

..וראוי שיבנה חומות ירושלים מן הדין **כדכתיב ציון במשפט
תפדה...**

שהרי אין הכוונה 'במשפט' של אוה"ע והערב רב, אלא במשפט של תורה
ויראה.

רבי אליהו ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, דנא פשרא והוא חלק אגן הסהר על
שה"ש, פרק ח' פס' ד'

השבעתי אתכם בנות ירושלים מה תעירו מה תעוררו את אהבה עד שתחפץ הכונה ידוע
שאומות העולם בראות עצמן בשלוח אע"פ שמכעסי תמיד להקב"ה חושבי' לאמר שאין
להם שום עונש כלל שהרי מתעוררים תמיד כעסו של הקב"ה במעשיהם הרעים ועם כל
זה לא עושה עמהם כלום.

ולכן עכשיו כנסת ישראל מסבבת דיבורה כלפי האומות בשבועה שכל מה שתעירו ומה
תעוררו את אהבה שהוא הקב"ה שעירתם כעסו במעשכם דעו באמת שימתין לשלם לכם
עד שתחפץ ולכן אל תחשבו שמה שלא בא עדיין גמולכם שהוא בעבור שחפץ בכם אלא
אדרבא לרעתכם ימתין לשלם לכם ביחד כמל איוב בדחז"ל כו' וזהו עד שתחפץ יד
שיחפץ שהוא העת שיודע הוא לשלם לכם כו' ואז יראו מעלת תהלת ישראל המדוכאים
בגלות ויתמהו על מעלתם ויאמרו מי זאת האומה המעולה העולה מן המדבר שהוא
הגלות שנתעלה כל כך עד שהיא מתפרקת על דודה שהוא הקב"ה ודודה משיב לה דרך
מיבה תחת התפוח שהוא סיני כמו שפירש רש"י ז"ל שם עוררתיך והבחרתיך לי וגם
יאמרו האומות לישראל אז בראותם כל זה עכשיו ידענו נאמנה ששמה בהיותך בגלות
חבלתך אמך שהיא השכינה שמה חבלה ילדתך והיתה עמך בצרה מצטערת בצערך הפך
מכרתנו שהיינו אומרים לכם כל היום איה אלהיך.

בעל המחבר כתב דבריו נגד האנטישמיים שהציקו ליהודי בכל מקום שהם, ולא כוונתו
ח"ו על מלכי החדש שחוסים בצלם... (ואין הכוונה היא למדינת ישראל בכלל זה)

רבי אליהו ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, מדרש האיתמרי³⁰⁹, דרוש י"ח מעיין
החכמה - ויפית לקץ ולא יכזב, דף צג

הוא אזלינן במדברא (א"ה צל"ע דלשון הגמ' הוא אזלינן בספינתא וכמו שדרש לעיל) רמז
שהיו מתבודדים בענין הגלות המר הזה כמה שנים רמז למדבר חרב ושמש לארכו ולרחבו
וחזינן **הוא לפורתא שהוא המלך המשיח היושב בקן צפור** נהיה עד קרסוליה
במא ורישיה ברקיעא:

ולהבין זה נקדים שידוע שיש מאמרים מחולקים זה עם זה עד אין קץ שיש שמהם נראה
שמלך המשיח יושב בגן עדן כדאיתא במדרש איכה באותו תינוק שנוולד ביום ט' באב
ובמס' תענית וכמה מקומות ויש מאמרים אחרים שנר' שהוא בחיים אין מספר לאלו
המאמרים וכדחז"ל במס' סנהדרין אם מן החיים כרבי ובניו ואם מן המתים כדניאל
וחביריו וכמה מקומות מהזוהר הק' **והפשרה בזה שכשהקב"ה ירצה לגאול
לישראל יתלבש נשמתו של משיח שהיא צרורה בג"ע בקן צפור באיש
הראוי לה**³¹⁰ **ויגאל לישראל** ע"י ונמצא בזה שיושב בזה העולם והוא הגוף ויושב בג"ע
והיא הנשמה וזהו מה שרומז כאן שהצפיר הזה הוא המלך המשיח יושב על קרסוליה
במא לרמז שגופו כאן בזה העולם בהזדקקות והתלבנות גדול במים ורישיה ברקיעא
רמז לנשמתו שהיא צרורה ברקיעא ואמרין לית מיא כלומר סברנו לומר לית תורה
בישראל הנמשלת למים ומסכת זה אינו בא **ובעינן נחות לאוקירי נפשי כלומר
ורצינו להקריבו בתפלה ועל ידי ענויים של נפש וסגופים**
וזהו לאוקירי נפשי לשון קרירות לקרר דמנו בחלישות חלבנו ודמנו **ונפק בת קלא
יאמר אל תחיתו לכאן ר"ל אל תכניסו עצמכם בתגר זה לקרבו קודם זמנו
אלא עד שתחפץ כמו שנשבע הקב"ה לישראל** וראיה לדבר ראה שבע שנים
כלומר הרבה שנים שנפל חנינא לבר נגרא ולא מטיא לארעא חצינא לבר נגרא **רמז לבן
כוזיבא שהיה קשה כברזל גבור כארי ולוחם ומכלה הכל כחצינא הזאת ועם
כל זה לא עלה בידו כלום** ומה שלא עלה בידו כלום לא היה מסבה שלא היה בו כח
להלחם נגד אויביהם שהרי היה קשה כברזל ולא משום חסרון שהיה צריך דנפשי מיא
שהרי חכם גדול היה עד שרבי עקיבא היה נושא כליו אלא לא עלה בידו משום דרדיפי
מיא **כלומר שמסבה שעדיין לא היה עת רצון** רדיפי מיא כלומר **רדפו התורה
שנמשלה למים** שהוציא מפיו פסוק הלא אלהים זנחתנו ולא תצא אלהים בצבאותינו
ואע"פ שדוד המלחע"ה אמרו בתמיה גיטין³¹¹:

ועי"ש עוד דברים נפלאים בענייני משיח וגאולת ישראל... (כדקא יאות)

רבי יהודה ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, מגלה צפונות חלק א'³¹², פרשת תולדות,
דף עד ע"א

ויהי כי ארכו לו שם הימים וישקף אבימלך מלך פלישתים בעד החלון וירא והנה יצחק
מצחק את רבקה אשתו ק' איך יתכן שיצחק שימש מטתו בחלון פתוח באופן שיוכלו
לראותו דא"ח מאפל בטליתו וכ"ש וק"ו דצריך לסגור דלתי הבית והחלון' ובחיבור אחר
פירשתי שאדרבא יצחק סגר החלון וכראות אבימלך דשינה לסגור החלון ביום משם הבין
דהנה יצחק מצחק עם רבקה אשתו וזהו וירא בעד החלון וכו' כלומר בעבור ענין סגירת
החלון ראה בשכלו דיצחק מצחק עם רבקה.

ובזוהר³¹³ וז"ל וכי ס"ד דיצחק הוה משמש ערסיה ביממא, דהא תנינן ישראל קדישין
אינון ולא משמשי ערסייהו ביממא, ויצחק דהוה קדיש הוה משמש ערסיה ביממא, אלא

³⁰⁹ שלוניקי, ה'תקפ"ד

³¹⁰ 'הראוי לה' דהיינו לפי פסק הרמב"ם זיע"א, בהלכות מלכים פרק י"א ופרק י"ב.

³¹¹ **דוד המלך** ע"ה אמרו בתמיה, ובר כוזיבא אמר זאת בהתרסה, דהיינו שלא רצה שעזרת ה' רק סמך על גבורתו...

³¹² ר"ל.

³¹³ אזמיר, ה'תרי"ז

ודאי אבימלך חכים הוה, ואיהו אסתכל באצטגנינותא דיליה דאיהו חלון, כתיב הכא בעד החלון, וכתיב התם (שופטים ה כח) בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא, מה להלן באצטגנינותא און הכי נמי באצטגנינותא, וחמא דלא הוה כמה דהוה אמר יצחק, אלא ודאי איהו מצחק עמה ואיהי אתתיה, עכ"ל.

ומצאתי בכת"י וז"ל וכי שניהם שוטים היו או פריצים הי' משמשים במקום שאפשר לשכנים לראותם וי"ל שראה אבימלך מצחק צחוק שאינו עושה אלא האיש לאשתו.

א"כ ראהו מצחק עמה ומיד סגר החלון והבין אבימלך בזה ולפי שעדיין קשה מלת וישקף ויראה לז"א הזהיר מה שאמר.

ודע שאין לאיש לעשות אהבה³¹⁴ כלל, בשעה שהוא רוצה לשמש³¹⁵, **שאם הוא עושה כן תצא ממנו ש"ז והוא עון פלילי וע"ז נאמר השבעתי אתכם וכו' אם תעירו ואם תעוררו את אהבה עד שתחפץ** כשראה אבימלך ליצחק מצחק אמי ודאי לשמש הוא רוצה³¹⁶ עכ"ל:

דהיינו כפי שכבר רמזנו ונרמזו פעמים נוספות, שהעובר על 'איסור השבועות' **הוא בחינת 'פגם הברית'**³¹⁷, שמעורר את האהבה לפני ש'תחפץ' ומגיע לידי קישוי האבר ואז מגיע ר"ל לש"ז לבטלה הי"י...

וכן רמז כבר ע"ז רבי **דובער פרידמן 'המגיד ממעזריטש'**³¹⁸ זיע"א, אור תורה, פרשת קדושים סי' קטו, ד"ה וזהו (ראה כרך ג')

³¹³ זוה"ק ח"א דף קמ ע"ב. השתמשתי בלש' הזה"ק, ולא בלש' המעותקת שבה השתמש בעל המחבר של הספה"ק **מגלה צפונות** (כך לרוב אם תעינו בספה"קים שהביאו ציטטאות מהספה"קים שקדמו להם, העדפתי להביא את הלש' המדויקת מהספרים עצמם).

³¹⁴ דהיינו 'הרהורים' או 'רצון'
³¹⁵ שרוצה לשמש ואבל אינו יכול לשמש מפאת שיום או אשתו אסורה עליו וכיו"ב
³¹⁶ דהיינו ש'ראהו מצחק' ומצחק מסביר שזהו 'רצון' לשמש, ולא התשמיש עצמו, ולא שבאמת עשה 'תשמיש' אלא רק 'רצון'.
³¹⁷ כדאיתא במדרש **שיר השירים רבה**, פרשה ב פסקה כ

רבי יהודה ברבי סימון אמר **השביען במילה**

דהיינו שה'תחפץ' שבו השביען הינו 'המילה', שאם עוברים על 'איסור השבועות' פוגמים בברית קודש, ר"ל, ועוד יש לומר שההשבעה במילה היא ג"כ שבועה בשם ה', כדאיתא **בבעל הטורים**, חומש דברים, פרק ל פסוק יב

מי יעלה לנו השמימה - ר"ת מילה וס"ת ידוד. לומר שאינו יכול לעות השמים אצל ה' אם לא שיהא נמול. וכן התהלך לפני והיה תמים (בראשית יז, א) שנאמר על המילה:

חיד"א זיע"א, חומת אנך, חומש דברים, פרק ל פסוק יב אות ו

מי יעלה לנו השמימה. אמרו בזהר הקדוש ובתקונים ר"ת מילה ס"ת הויה וכתב רבינו אפרים ז"ל דשאר האותיות גימטריא ישראל עם הכולל עכ"ד. ואפשר לרמז דתכף שנימול הילד נקרא ישראל והוא אחוז כ"י בשם הוי"ה כמ"ש בזה"ק [ברמז פ'] ויתן אותם אלהים ברקיע השמים. א"נ אפשר דעל ידי המילה מיתוק הדינים ומתגלים החסדים וזה רמז מי יעלה לנו השמימה ר"ת מילה ועי"ז יעלה לנ"ו גימטריא אלהים שיתמתקו הדינים ויתגלו החסדים וזה רמז ס"ת הוי"ה גלוי החסדים:

חתם סופר על דברים פרק ל פסוק יב

לא בשמים היא פי' חז"ל [עירובין נ"ה]. במגביהין עצמם בגאווה, דורשי רשומות אמרו מי יעלה לינו השמימה ר"ת מילה, ר"ל דהוה ס"ד בש"ס [סוטה ה']. מותר להתגאות שמיני שבשמינית ר"ל שיתגאה במה שהוא חתום באות ברית קודש על בשרו כמ"ש על דהע"ה כשנסתכל במילה שבבשרו שמח ואמר למנצח על השמינית [מנחות ל' ע"ב] והמילה הוא שמיני שבשמינית שהיא מצוה שמינית שהיא אחר ז' מצות ב"י ונתנה בשמיני, והוה אמינא שמותר להתגאות במה שזכה לשמור ברית קודש, אמנם מסיק ש"ס לא מיניי ולא מקצתי דכתיב תועבת ה' כל גבה לב, על כן אמר לא בשמים היינו במתגאים אפי' במילה המרומז בר"ת מי יעלה לנו השמימה. [תקפ"ז]:

³¹⁸ רבי **דובער ב"ר אברהם פרידמן 'המגיד ממעזריטש'** זיע"א – לגבי שנת לידתו חלוקות הדעות:

- א. למסורת חב"ד לא ידוע תאריך היוולדו, אולם קיימת ברשותם גם מסורת לפיה ייתכן שהרב המגיד היה גדול בשנים יותר מהבעש"ט.
- ב. ויש המשערים שנולד בשנת ה'תס"ד, (דהיינו צעיר מהבעש"ט).

וזהו לא בגבורת הסוס יחפץ³¹⁷, [הוא רמז למדרגות תחתונות], שהסוס טפילה להרוכב³²⁰ והמדרגה תחתונה היא טפל. דהיינו שבא לו פחד מאיזה דבר³²¹ זה לעורר [נ"א: מעורר] לו יראה, [כי] באים לו אותיות מהשבירה מה ששייך ליראה. ולא בשוקי [האיש ירצה] וגו', שהשוקיים הם מדרגות תחתונות. ר"ל, לפעמים בא לו פחד מאיזה דבר שבאים לו אותיות מהשבירה ששייך ליראה לעורר לו יראה, לא מפני שיפחד מפני זה שלח לו הקדוש ברוך הוא, רק רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו³²², להעלות ליראה שממנו בא לאהבה [נ"א: להעלות היראה, שמיראה באה לו אהבת הבורא]. אבל³²³ הענין, שאם יאמר האדם אכוון בכיוון לבא לידי אהבה כדי להעלות³²⁴, לזה כתיב אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ³²⁵. וזהו מ"ש רז"ל המקשה [עצמו] לדעת הוא בנידוי³²⁶, דהיינו מרוחק מהש"י. הוא סובר שהוא מקורב [להש"י]³²⁷ ובאמת הוא מרוחק [מאד].

רבי יהודה ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, מגלה צפונות חלק א, פרשת ויחי, דף קלו ע"א

גם רמז לישראל בברכת ראובן מדת המתון כי רבה היא והיא שורש ועיקר לכל אדם שבעבודה יקנה כל שלימות שבעולם ובלתה מפסדם ויסד לראובן על זאת ואמר פחז כמים אל תותר שבעבור שלא היה בו מרת המתון ופחז כמים לכלכל יצועי אביו ניטלה ממנו בכורה ומלכות וכהונה כדברי תרגום יב"ע שאמר יעקב לראובן ממי הוי לך בכורותא ורבות כהונתא ומלכותא ועל די חטית ברי אתיהיבת בכורותא ליוסף ומלכותא ליהודה וכהונתא ללוי **לכן צריכים ישראל לשרש בעצמם מדת המתון, הבט וראה שבט אפרים שלא המתינו בגלות מצרים ומהרו לצאת נפלו כמה רבבות ביד פלשתים כי לא השגינו בדברי הזקן המייסר לראובן על המהירות ועברו על דבריו ונפלו ולכן בא הצווי לנו בדברי הכתובים למאוס במהירות על פסוק השבעתי אתכם בנות ירושלים שלשה שבועות אלו למה א' שלא ימרדו ישראל באומות לצאת קודם הזמן כארז"ל** הרי הזהירנו על המיתון דכל מהירות חרטה ועל זה אמרו רז"ל מתון מתון ח' זווי שוים, **הרי במה שדבר לראובן רמז לדורות שיתנהגו ישראל בגלותם במדת המתון כדי שלא יזקו** וכן ככל הדברים שבעולם כדי שיקנה עולם הבא וכמבואר אצלי בפסוק כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפוך דם דבר שלמה הע"ה בגנות הרשעים שהמהירות גורם להם בכל עברה ואפילו בשפיכות דמים שהיא קשה דאין הטבע מחייב שיפסיד אדם צורה בצורתו ומה גם היות מצוה שכלית והוא שהם יודעים בלכתם לעשות העבירה אם ימתינו לחשוב בחומר העבירה שעושים ובעונש הנמשך ממנה בעולם הבא ובעולם הזה אם יתפסו אותו

ג. יש אומרים שנולד בערך בשנת ה'ת"ע, (דהיינו צעיר מהבעש"ט)..

ד. ולפי מסורת קדומה של רבי אברהם יעקב מסדיגורה (הראשון) זיע"א, נולד בשנת ה'תנ"ח, לפי מסורת זו האחרונה היה בן גילו של רבו הבעש"ט, (אבל עדיין מבוגר בכמה חודשים מהבעש"ט).

נולד בעיירה לוקאטש שליד העיר רובנו. למשפחתו היה כתב ייחוס עד התנא הקדוש רבי יוחנן הסנדלר ע"ה.

כבר בימי ילדותו חונן בכשרונות נעלים ונשלח על ידי אביו, רבי אברהם פרידמן זיע"א, מלמד עני, ללמוד תורה בישיבה הגדולה של רבי יעקב יהושע פאלק 'פני יהושע' זיע"א, בעיר לבוב.

כשנתגלה הבעל שם טוב זיע"א, התנגד המגיד בתחילה לתנועת החסידות, אך משהתקרב אליו נהפך לתלמידו החשוב ביותר.

³¹⁹ תהלים קמז, י.

³²⁰ ברי"ר סח, ט. תקו"ז ת"ע קלד רע"א.

³²¹ ראה כש"ט סי' לח-א-ב, ושם סי' קפ, ובהערות שם.

³²² תהלים קמז, יא – ולא אלו הרוצים גאולה בדינים

³²³ מכאן עד "נמשיל משל" אינו במדלי"י.

³²⁴ עיין סוף סי' רלא ובהערות שם. ועיין בהערות לסי' קכג ד"ה ולא כמו.

³²⁵ שה"ש ב, ז. שם ג, ה

³²⁶ נדה יג, ב.

³²⁷ ראה בספה"ק כתר שם טוב, סי' כט' ו-ל'.

היה חוזר בו מלעשותם וכדי שלא לחזור ממנה וימהרו ואפילו בעבירה לשפוך דם שהיא עבירה קשה שאין הדעת מחייב שיתקן בשובו כיון שאינו משיב נפש המת אל קרבו ויחיה העולה מזה שאם יתנהג האדם בכל דרכיו ובכל מעשיו במדת המיתון לא יצא מפיו דבר מגונה ולא ממעשיו דבר מקולקל, ובזה יזכה לעולם הבא:

רבי אליהו ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א, מזבח אליהו³²⁸, מדרש שלח לך, דף קסג ע"א

מסכת סוטה הביאו גם הילקוט ויחפרו לנו את הארץ לא נתכוונו אלא לבושתה של ארץ ישראל כתיב הכא ויחפרו לנו את הארץ וכתוב ויחפרו הלבנה ובושה החמה עכ"ל ראוי להבין כונת אומרו שנתכוונו לבושתה של ארץ דמה בושת היה מגיע לה בשליחות זה, אמנם נראה לפרש כדז"ל כשיצאו ישראל ממצרים סברו ז' עממים שישראל נכנסים בה מיד עמדו וקצצו כל האילנות וסתמו כל מעיני המים וברחו וכו' באופן שנשארה הארץ ריקנית מכל ונמצא בזה שאותם ששאלו לשלוח לחפור את הארץ ליכנס בה נתכונו לבושתה כדי שיראו אותה ריקנית מכל ואם נאמר שמה שעשו יושבי הארץ לקצוץ האילנות היה אחר מעשה המרגלים בסוברים כיון שהרגילו את הארץ עתה באים עלינו ג"כ נמצא שנתכוונו לבושתה משום שאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ והדעת נוטה שבראותם מרגלים יקצצו וישחיתו הכל ויכרתו וכשיבאו ישראל יראו אותה ריקנית מכל נמצא שנתכונו לבושתה בשאלו מרגלים שהוא מקום לעורר ליושבי הארץ שישחיתו הכל משום שהיו יכולים לבא עליהם פתאום **והקב"ה בטל מחשבתם ועיכבם מ' שנה במדבר שיאמרו האומות שוב אינן באים וחזרו ונטעו אילנות וכרמים ובנו בתים כדברי המתרגם בשיר השירים בפסוק השבעתי אתכם:**

דהיינו שהמרגלים התכוונו לבושתה רח"ל, וחפשו דרך להגיד שהארץ לא טובה, אבל ה' יתברך ע"מ למנוע את בושת הארץ, כי חפץ בכבודה, כמו שאנו, שמכבדים את ארץ ישראל ואיננו מעוניינים בחילול הקודש (להבדיל מבעלי הדעות המשובשות)

וע"מ להבין טוב יותר כוונת דברי קודשו נביא דברי התרגום ירושלמי על שיר השירים פרק ג', פסוק ה'

כד שמעו שבעא אומיא, דבני ישראל עתידין למחסן ית ארעהון, קמו כחדא, וקציצו ית אילניא, וסתימו ית מבועי מיא, וצדיאו ית קרויהון ועקרו, אמר קודשא בריך הוא למשה נביא, אנא קיימית לאבהתהון דאלין לאעלא ית בניהון לאחסנא ארעא עבדא חלב ודבש והכדין אנא מעיל ית בניהון לארעא צדיא וריקניא, כען אנא מעכב יתהון ארבעין שנין במדברא, ותהי אוריתי **מתערבא בגופיהון ומבתר כן אינון עממין רשיעין יבנון מה דאצדיאו,** בכן אמר משה לבני ישראל, אשבעית לכון כנישתיא דישראל, ביי צבאות ובתקיפי ארעא דישראל, **דלא תזידון למסק לארעא כנענאי עד משלם ארבעין שנין,** ויהא רעוא מן קדם יי לממסר יתבי ארעא בידיכון, ותעברון ית ירדנא, ותהי ארעא כבישא קדמכיון:

דהיינו שבעל התרגום הירושלמי מסביר כאן מוסר גדול לציונים וגרוריהם שטוענים שצריך לבוא לא"י בשביל לעבוד עבודת אדמה וכיו"ב, במקום ללמוד תורה - שהרי הקב"ה לא רצה בכך - אלא רצה שיגיעו לארץ שהכל מוכן, ולא יצטרכו לעבוד עבודות אדמה וכיו"ב.

וכמובן שהתנאי ע"מ שיוכלו להכנס לארץ הוא שהתורה תהיה בתוך גופם מעורבת

³²⁸ אזמיר, ה'תרכ"ז

רבי יעקב אבן נעים³²⁹ זיע"א, משכנות יעקב³³⁰, פר' ויחי, דף סג ע"א, ד"ה ומ"ש

ומ"ש בתנחומא יש לפרשו ג"כ קרוב לזה ומ"ש דיצחק בקש לגלות הקץ לעשו והוא דבר קשה מה לו לעשו עם הקץ ואפשר שיוכן עם מ"ש המהר"ם אלשיך זצ"ל בסי' תולדות כי יצחק לא נעלם ממנו צדקות יעקב וכן רצה שישתעבד יעקב ביד עשו כל הד' גליות העתיד"י להיות ובזה פי' מא' רז"ל שא' נא כליך זה בכל כו' **שיהיה הוא המושל לעולם בעה"ז וישתעבדו ישראל בידו ד' פעמים עוד נקדים מ"ש רז"ל והשביע הקב"ה את ישראל שלא יגלו מסטורין שלהם** ובזה נאמר דאחר שכוונת יצחק היתה שיהיו של הד' גליות ביד עשו וידע בדרך נבואה שעתידים למרוד בהקב"ה ולעשות תורתו פלסתר ככל אשר עושים היום מאמיני' השילוש והשוטה אויל הנביא לומר שנתבטלה תורתנו ח"ו ולהם ניתנה למורשה המלעיגים עלינו על שאנו מצפים לישועה ולזה היה בדעת יצחק לגלות את הקץ לעשו שידע האמת ובזה ירחם קצת על זרע יעקב החלי"ת לא חפץ שיגלה את הקץ וגנזו ממנו ואמנם בטעם הזה י"ל דסוד הקץ הוא בעניין בחירה ורצון דכיון שהקץ תלוי כתי"ש בתי' ומע"ט והיום אם בקולו תשמעו איך אפשר לגלותו וכמ"ש קרוב לזה למעלה דיעקב הי' רוצה לגלות הקץ ואחר כך ראה דאין הדבר תלוי אלא בתשובה וא"כ אין ראוי לגלותו דאם היה נגלה הקץ האחרון לאורך ימים בעו"ה מלבד דאפשר היו מתיאשים ונטמאים בין האומות באומרים אבדה תקותנו עוד יש שלא היו חוששים לשוב בתשובה דאם הגזירה אמת מאריכות שקר **גם באו"ה אמרו במדרש שהשביעם שלא יכבדו עולם על ישראל דאם יכבדו עולם יביאו את הקץ שלא בעונתו** דהאלי"ת אינו רוצה שיבא הקץ בסיבת או"ה אלא בסיבת ישראל או שיעשו תשובה אז שישלימו זמנם וחכם וכמ"ש הנביא הוי אנחם מצרי ואנקמה מאויבי ואשיבה³³¹ כו' ויש לראות וכו' מצטער האלי"ת בטובתן של ישראל ורעתן של או"ה שאמר אוי ונלע"ד באמור שהיה או' הנביא ב' סיבות יש לביאת הגאולה א' תשובת ישראל והיא טובה וא' אף שיהיו רשעים אם ישתעבדו בישרי' יותר מדאי ולא תהיה מכח תשובה שהרי ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבור סיגך אני אעשה זאת ולא שתתעורר אתה לעניין זה ולזה כיון ירמיה הנביא ע"ה בפי' קדש ישראל לה' כו' כל אוכליו ואשמו רעה תבא אליהם כו' דהול"ל רעה אביא אליהם אמנם כי כשהם מכבידים עולם מעצמם תבוא אליהם הרעה שממהרים את הקץ לבא וילכו לאבדון ואפשר שנתמז' הקץ בנאם ה' זמן הסבה הזאת בעצמה לא רצה האלי"ת שידעו או"ה הקץ ויש להרחיב העניין כי כיון שהם טועים בדמיונם כי כבר עזבנו ה' ולהם נתנה למורשה אינם מכבידים עולם עלינו אבל אם ידעו אמיתות העניין היו דוחקים ומצרים הרבה.

³²⁹ רבי יעקב אבן נעים זיע"א – מחכמי איזמיר.

מבין תלמידיו הינו רבי אברהם ב"ר חיים ידידיה אבן עזרא זיע"א שלוניקי, ה'תפ"א

הקדמה (מעין הסכמה) מאת: רבי בנימין הלוי זיע"א (מרבני איזמיר); רבי יצחק הכהן זיע"א (מרבני איזמיר); רבי אברהם ב"ר חיים ידידיה אבן עזרא זיע"א.
³³¹ ספר ישע"י פרק א' פס' כד-כה

רבי חיים ב"ר יוסף חזן³³² זיע"א, שנות חיים³³³, קפז ע"א, קפח ע"א

ובזה שאמרנו גם כן אפשר לומר שבתחלה אמר ליה הקדוש ברוך הוא עתה תראה ואין אתה רואה במלחמת ל"א מלכים זו אינה גזירה מוחלטת דהוא דבור בעלמא דאין עמו שבועה ובנקל היה אפשר לו למשה אדונינו להתפלל על זה שהקדוש ברוך הוא מתנחם על הרעה אמנם בשבא למי מריבה אז נשבע הקדוש ברוך הוא על זה ונחתם גזר דינו על דרך אמרם ז"ל כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין. והכי מצינו בישראל גם כן כשהגלה אותם הקב"ה לבבל השביעם שלא יעלו לארץ ישראל עד יום פקדם כדי שיסבלו עול הגלות כדאיתא בשלהי כתובות.

רבי זירא הוה קא משתמיט מיניה דרב יהודה דבעא למיסק לארץ ישראל דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה שנאמר בבליה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה' ורבי זירא ההוא בכלי שרת כתיב ורב יהודה כתיב קרא אחרינא השבעתי אתכם בנות ירושלים וגוי' ורבי זירא שלא יעלו ישראל בחומה ור"י השבעתי אחרינא כתיב ור"ז וכו' :

ויש להקשות דרב יהודה קשה ידיה אדידיה דהא לקמן אמר רב יהודה אמר שמואל כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות ולישמועין רבותא אסור לצאת מבבל לארץ ישראל כדאמר הכא רב יהודה וכל שכן לשאר ארצות :

ונראה לעניות דעתי דהטעם דהעולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה היינו מדכתיב בבליה יובאו ושמה יהיו וכו' והשבעתי אתכם וגוי' דמתרי קראי נפקא ליה לרב יהודה משום דככתוב דנשבעתי אתכם אמר אם תעירו ואם תעוררו עד שתחפץ משמע שלא יערערו לעלות לירושלים ביד חזקה עד שיחפץ הקדוש ברוך הוא ואף דהשבעתי אחרינא כתיב עם כל זה משמעות הכתוב כך הוא **אלא מדכתיב בבליה יובאו ושמה יהיו גלו קרא השבעתי אתכם דמייירי אף על הפרט של יעלו לארץ ישראל ומדכתיב גם כן השבעתי אתכם גלי קרא דבבליה יובאו שאינו מדבר בכלים דוקא אלא גם על ישראל קאמר והטעם דכך גזר הקדוש ברוך הוא שיהיו בגלות ולא ירשו בארץ ישראל ואם כן הוה אמינא דכל עקר הגזירה היינו שיסבלו עול הגלות וגם שלא יראו ארץ ישראל אם כן הוה אמינא דבבל לשאר ארצות שרי דכיון שהם בגלות מה לי בבל מה לי שאר ארצות לפי זה מה שאמר רב יהודה אמר שמואל הוא חדוש דאף מבבל לשאר ארצות אסור³³⁴ ...**

ההמשך היינו פלפול בדעת הרמב"ם לגבי דרשת "בבליה יובאו" דרב יהודה ואני אביא רק מה שקשור לענייננו לכן אדלג לדף קפח ע"א, ד"ה אמרו עוד ויחזו דפח"ח...

... אמרו עוד שם בגמרא ורבי זירא מבעי ליה לכדר' לוי דאמר שם שש שבועות הללו למה תלתא הני דאמרן אינך שלא יגלו את הקץ ושלא ירחקו את הקץ ושלא יגלו סוד העיבור לאומות העולם בצבאות או באילות השדה אמר ליה הקדוש ברוך הוא לישראל אם אתם מקיימין את השבועה מוטב וכו', וכתב רש"י ז"ל שלא ירחקו את הקץ בעונם והקשו המפרשים דאם כמו שנראה מתחלת הדעת שלא ירחקו את הקץ בסבת עונות אם כן שבועה ואת מה טיבה הרי מושבעים ועומדים מהר סיני הם על המצות וכיוצא בזה הקשו בגמרא והלא מושבע ועומד המר כזיבי הוה וכו' ועוד דהו"לל השביעם שלא יעשו עונות :

³³² רבי חיים ב"ר יוסף ב"ר אליהו זיע"א – נולד באיזמיר (טורקיה). אביו של רבי דוד חזן זיע"א (בעל המחבר הספה"ק "חזון דוד" על התהילים). בשנת ה'ת"ס עלה לארץ ישראל להשתטח על קברי אבותיו והחליט להתגורר בירושלים, עקב מצבם הכלכלי הקשה של היהודים בירושלים נסע יחד עם הראשון לציון רבי אברהם רוויגו זיע"א, לאסוף תרומות במדינות אירופה, בחזרתו נשלח שוב לפולין ולרוסיה הלבנה. חיבר את הספה"ק : שנות חיים – דרשות. בשנת ה'תע"ב בהגיעו לעיר מיר (בלארוס), נפל למשכב ואח"כ נלב"ע.

³³³ ויניציה, ה'תנ"ג

³³⁴ ועי' דברי רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א, פרי צדיק פרשת שמות, אות י

...אך כיוון שהוצרכו גלויות עוד שוב חזר מאמר הכתוב בבליה יובאו ושמה יהיו עד וגוי', שכל הגלויות בכלל בבל וכאמור.

והיה אפשר לומר לומר דאמרו במגל' כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם ובודאי דאם לא אמרו אלא משמו שמרחיק את הגאולה ועוד שהוא עון גדול וזהו **השביעם בגלות שהיה כל כך טלטול עד שלא יודע דבר של כל אחד ואחד מי אמרו שלא יאמרו דבר אלא בשם אומרו שאם לא חס ושלום ירחקו הגאולה** וזה שכתב רש"י בעונם שהוא עון גדול. או אפשר עם מה שאמרו בסנהדרין פרק ח' אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח מישראל וכו' ואמרו ז"ל בשמטת מאן דאית ביה ובשמטת מאן דלית ביה וכו' לא יאמר דבר נצרך הוא ומנהג בה הרבה שהוא עון גדול ומרחק הגאולה. או אפשר על דרך שאמרו ז"ל ושוב יום אחד לפני מיתתך וכו' ואמרו ז"ל אם אין ישראל עושין תשובה אין נגאלין ואם כן בכל יום ויום לימא אם אנו עושין תשובה עכשיו יבא ולא ירחקו לומר שעדיין אינו ומנה ואף בתשובה לא יבא וזהו שכתב רש"י ז"ל שלא ירחקו את הקץ בעונם שכיון שאינם עושים תשובה נמצא שמרחיקים את הקץ ונשארים גם הם בעונם חס ושלום:

ועוד אני אומר הכונת המאמר על מה שיש לדקדק דמה שייכות יש לג' דברים אלו זה עם זה **שנראה שהכל הולך אל מקום אחד וזו אף זו קאמר והנה תחלה השביעם שלא יגלו את הקץ** וא"ת לא אגלה הקץ אמנם מכל מקום יכול לומר עדין אין זמנו של קץ בלתי גלות הזמן הידוע אצלם לזה אמר ושלא ירחקו את הקץ דאפשר דהיום יבא כמו שאמר הכתוב היום אם בקולו תשמעו וא"ת לא אגלה לא הקץ ולא ארחק אמנם דברי חכמה בענין שהם מעצמם יבינו לזה אמר ושלא יגלו הסוד וכו' והטעם הוא שכל אחד ואחד לא יתיאש בזמנו מן הגאולה שהקדוש ברוך הוא רוצה להצדיק בריותיו וכל יום ויום מוכן אל הגאולה אם ישובו ישראל והוא מנחם מגלותם:

רבי דוד ב"ר חיים חזן³³⁵ זיע"א, חוזה דוד על תהילים³³⁶, מזמור ב'

או אפשר במ"ש בשיר השירים השבעתי אתכם ופי' חז"ל בחזית ב' שבועות הללו למה א' לא"ה שלא יעמיסו על ישראל יותר מדאי שאם כה יעשו יהיו גורמים שיבא הגאולה קודם זמנה וא' ליש' שלא ידחקו את הקץ ע"י תפלה שאם כה יעשו אשים אותם בצבאות השדה הפקר ע"ש ועיין במזמור ע"ט בפי' שלי והנה א"ה טועים בזה וגוזרים גזרות קשות על לישראל' שלא שמתוך צרתם ידחקו את הקץ ואז יהיו הפקר בידם ואינם יודעים כי הם עוברים השבועה תחלה גורמים שהגאולה יבא קודם זמנה ובזה נבא אל הכתוב והנה אמר למה רגשו גוים בזעם ורגשו לאומים שכל כוונת' ודבורם הבל וריק מפני שטענת' ועצתם הוא שיתצבו מלכי ארץ וכוונתם על ה' שלא יוכל להצילם כיון שהם עוברים על השבועה ולכן קמים כולם על משיחו בגזרות קשות ואז מתוקף גזרתם יתפללו אל אל על הגאולה וידחקו את הקץ ואז ננתקה את מוסרותימו אותו האיסור שהיו אסורים בשבועה שלא ידחקו את הקץ ובזה שאנו גוזרים גזרות קשות אז עוברים על השבועה ובזה ונשליכה ממנו עבותימו שהם קשורי' עמו ואז יש לנו בהם קנין שהם כהפקר כאשר גזר השי"ת עליהם אמנם יושב בשמים ישחק אדני שהיא השכי' שהיא בגלות ילעג למו שטועים הם בדבר שהוא פשוט שאם הם גוזרים גזרות קשות נמצא שהם עוברים תחילה על השבועה שהם מושבעים שלא להכביד עול הגלות עליהם ואז גורמים לבא הגאולה קודם הזמן ואז ע"י גזרתם נסכתי מלכי על ציון הר קדשי שהוא מלך המשיח ואז ידבר אלימו באפו על שעברו על השבועה וגם יגרמו שאני מניתי כבר ע"י קושי שעבודם מלכי שהוא המלך על ציון הר קדשי ולכן ילעג למו **שיהיו טועי' בטעות זה ולא יתנו לב לדעת שאף הם עוברים על השבועה** לכן יהיו נגאלים קודם זמנם:

³³⁵ רבי דוד ב"ר חיים חזן זיע"א – בנו של רבי חיים ב"ר דוד חזן זיע"א. נולד באיזמיר.

³³⁶ כריכה פנימית:

ספר חוזה דוד

אשר חברתי אני צעיר וזעיר **דוד** בן לא"ה הרב המובהק שליחא דרחמנא כמה"ר **ר' חיים חזן** זצ"ל בעל ס' **שנות חיים** והיא פי' על תהילים בדרך דרש ויהיה כל המזמור מרישיה לסיפיה מדריש בענין א' כפי אשר הורונו המפרשים הקדמונים אשר מימיהם אנו שותים ומובטח אני בה' שימצאו בו קורת רוח כפי חומר הנושא וכל המסייע לדבר מצוה להרבות בקניינו במתן דמים בתוספת מרובה הנה שכרו איתו מן שמיא מיהב יחבי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לו אמן:

והוגה בעיון נמרץ ע"י המחבר בכל מה דאפשר

באמשטרדם

בבית ובדפוס הרב החכם השלם כמה"ר **יוסף דיין** דהק"ק יצו'

שנת תה"ל"ה לדו"ד (ה'תפ"ד) ארוממך אלהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד

רבי דוד ב"ר חיים חזן זיע"א, חוזה דוד על תהילים, מזמור ס"ט

כי שומע אל אביונים והוא מ"ש בכתובות שהשביע הב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ ופי' שלא יפצירו בתפלה כדי לקרב את הקץ והנה אם הב"ה אין מדתו לשמוע אפי' אל האביונים כשאנו ראוי לאותו דבר הלא אין אומר ואין דברים לומר שמה שאסר הב"ה את ישראל שלא יפצירו בתפלה הוא בשביל שמאס בהם ואינו רוצה לגאלם ולכן אסרם שלא יתפללו שהרי אם האמת היא שמאסם אף שיתפללו מאסם ולא יקבל תפלתם אמנם בהיות שהוא שומע אל אביונים אפי' שאינם ראויי' שאם הם ראויים בודאי שישמע תפלתם אפי' שאינם אביונים וא"כ יש במשמע שמה שאסר את ישראל בשבועה שלא יתפללו על הקץ הוא שאם הם היו מתפללים אפי' שאינם ראויים מוכרח לשמוע תפלתם ולמלא רצונם והוא מאסם ואינו רוצה לקבל תפלתם ולכן אסרם לכן אמר כי שומע אל אביונים ה' כך היא מדתו שהוא שומע אל תפלת האביונים וממלא תאוותם וא"כ יאמרו נא בית ישראל מה שאסר אותנו בשבועה שלא נתפלל על הגאולה היא משנאתו אותנו שאינו רוצה לגאולנו לכן אמר דע נא בני כי את אסירי שלא יתפללו לא בזה לא בשביל שביזה אותה ומאסם לכן אסרם שלא יתפללו **אלא הטעם הוא כדי שיהללוהו שמים וארץ והוא מ"ש בזהר שאין הב"ה שמח במפלתו של רשעים כל זמן שלא נתמלא סאתן דהיינו שיצאו כל הניצוצות של קדושה מתוכה ואז שמח ואז יכולים לומר שירה לפניו ולכן אסר הב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ קודם זמנו ע"י תפלה שאם יהיה קודם שתתמלא סאתם הנה לא יהללוהו כי אינו חפץ בהלול ושירה כיון שלא נתמלא סאתם אינו שמח לכן אסרם כדי שלא יהיה הגאולה כ"א אחר שנתמלא סאתם ואז יהללוהו יושבי השמים שהם המלאכים ויאמרו לו שירה כאשר עשו ביציאת מצרים וכן יושבי הארץ שהם ישראל מים וכל רומש בם שאז הם גם מהללים בזמן כי אלדים יודיע ציון הוא מרצונו ולא מחמת דוחק ישראל ע"י תפלה ואז יש ג"כ הוכחה שהוא בזכות ישראל כיון שאומרים שירה כמ"ש הרשי"ף³³⁷ שבמין לא אמרו שירה מטעם שהיה בזכות משה וכל נס שאינו בזכותו אין לומר שירה וכיין שיהללוהו מוכרח שהגאולה היה בזכותם ומעתה לא יהיה כיציאת מצרים שכשבאו לארץ לא היו ראויים לרשת כמ"ש לא בצדקתך וכו' ופי' הר"אם שברשעת הגויים גירשם מהארץ ונשאר הארץ הפקר ונמצאו שם ישראל החזיקו בה מדין הפקר ואחר שישבו בה למפרע ירשו אותה זהו שאמר הנה יש טעם אחר למה שאסרם כדי שיהיה בזמנו והוא כשיבנה ערי יאודי' שהוא כללות א"י והוא הארץ אשר לשעבד ביציאת מצרים ישבו בה תחילה ואח"כ וירשוהו שלא היו ראויים לירש כי לא היו ראויי' ואינם זרעו אחריו של האבות והוא אמר לזרעך אחר כך אם יהיו צדיקים כמוך ולכן לא היו ראויים בלתי זכות ישיבת הארץ וקיום המצות התלויות בה גרם שיירשו הם הארץ אמנם עכשיו שהגאולה הוא בזכותם וזרע עבדיו שהם ישראל זרע אבותינו שהיו עבדיו של מקום ינחלוה מתחלה **שהם זרעו אחריו צדיקים כמוהו ואוהבי שמו** ולהיותם אוהבי שמו ישכנו בה יהיה להם שכונה בה כי מעתה הוא נחלה שאינה פוסקת לעולם :**

רבי דוד ב"ר חיים חזן זיע"א, חוזה דוד על תהילים, מזמור ע"ט

תבא לפניך אנקת אסיר והיא כמ"ש בכתובות פי' י"ג ומ' חזית בפי' השבעתי רבי יוסי בר חנינא אמר שתי שבועות יש כאן א' לישראל שלא ימרדו על המלכות וא' לא"ה שלא יקשו עול על ישראל שאם מקשים עול על ישראל הם גורמים לקץ לבא שלא בעונתו וכו' ופי' רש"י בכתובות שלא ידחקו את הקץ שלא ירבו בתפלה ובתחנונים להביאו שלא בעונתה :

והנה ישראל באים בטענה חזקה שיגאלם ה' מטעם שהם מקיימים שבועתם שאינם דוחקים את הקץ ולכן אינם מתפללים ומתחנונים לפניו אלא הם נואקים מצרת הגלות ומרוב קושי השעבד' שא"ה מקשים עליהם ולכן אמר רבש"ע תבא לפניך אנקת אסיר שאין לי אלא נאקה וזה מטעם שאני אסיר נשמעתי

³³⁷ לא מצאתי למי מגדולי ישראל התכוון

שלא ארבה בתפלה ולכן איני מתפלל אלא נואק מצעקת חלל שמרבים א"ה ב' ולכן כגדל זרועך הותר אותנו מן הגלות כאשר הבטחנו שאם א"ה אינם שומרים שבועתם שתגאלינו קודם הזמן ולכן תוציאנו מן הגלות מטעם שכבר אנו בידיהם בני תמונתה כבר אנו מומתים בידיהם כי עליך הורגנו כל היום ודיי זה שמקשים את עולם עלינו להורגנו בכל יום ועוברים על השבועה כדי שתגאלינו שלא בעונתו:

וזהו כי השקיף ממעון קדשו וכו' לשמוע אנקת אסיר דוקא ולא תפלה ונמצא שהם שומרי שבועתם וא"כ מעתה מה שא"ה הורגים את ישראל הוא קושי השעבוד ועוברים על השבועה ולכן לפתח ולהיתר אותך מהגלות שלא בעונתו להיות בני תמונתה שהורג' אותם על לא חמס בכפס ועיין בכתובות שאומר שאם אינם שומרים את השבועה³³⁸ אני משים את בשרכם כצבאות השדה הפקר אמנם כשהם שומרים את השבועה אינם הפקר ומה שעושים א"ה הוא קושי וראי' שיהיה הקץ שלא בעונתו וכו' וזה ג"כ לענין הראשון³³⁹:

ומכיוון שעדיין לא שלח לנו את משיח צדקנו, משיח בן דוד, משמע שעדיין לא עברו על שבועתם או"ה שהכבדו עולם עלינו יותר מדאי, ואם יבואו ויקשו מהשואה, נבוא ונשאל מדוע כבר באינקוויזיציה, ובפרעות ת"ח ת"ט וכיו"ב עדיין לא הגיע משיח בן דוד לאחר כל העברה על השבועה של אוה"ע, אלא יש לומר שכן עברו על השבועה ולכן קרה הדבר, ר"ל.

רבי דוד ב"ר חיים חזן זיע"א, חוזה דוד על תהילים, מזמור קב'

או אפשר במ"ש שם בכתובות שהשביע ה' את ישראל שלא ידחקו את הקץ בתפלתם והנה שבועה זו יקיימו ישראל כל זמן שהצרה שיש בגלות היא כובד השעבוד בדבר שאינו כליה אבל בזמן שיש כליה בזמן המן או בעת קץ שעתידיה אדום שתתפשט בכל העולם ט' חודשים ועת צרה היא ליעקב דלא שייך שם מלכותא קטיעא³⁴⁰ ואז ירבו בתפלה אינם עוברים על השבועה כי על פיקוח נפש לא גזר וז"ש רב"ש שפנה אל תפלה שעושים על אשר ערו עד היסוד ורוצים לכלותינו אז הם דוחקים את הקץ בתפלה פנה אל תפלת'

³³⁸ דהיינו ישראל

³³⁹ דהיינו ש... "אינם מתפללים ומתחננים לפניו אלא הם נואקים מצרת הגלות"

³⁴⁰ מסכת עבודה זרה דף י ע"ב

כל נשיאיה ולא כל שריה פרט לקטיעה בר שלום קטיעה בר שלום מאי (הוי) [היא] דההוא קיסרא דהוה סני ליהודאי אמר להו לחשיבי דמלכותא מי שעלה לו נימא ברגלו יקטענה ויחיה או יניחנה ויצטער אמרו לו יקטענה ויחיה אמר להו קטיעה בר שלום חדא דלא יכלת להו לכולהו דכתיב כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם מאי קאמר אלימא דבדרתהון בד' רוחות האי כארבע רוחות לארבע רוחות מבעי ליה אלא כשם שא"א לעולם בלא רוחות כך א"א לעולם בלא ישראל ועוד קרו לך מלכותא קטיעה אמר ליה מימר שפיר קאמרת:

רבי צבי אלימלך שפירא מדינוב זיע"א, בני יששכר, מאמרי חדשי כסלו-טבת, מאמר ד

ועפ"י הדברים האלה נבוא לבאר גם בכאן בנוסח ההודאה, מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, הוא לפלא, אבל אינך מהו הפלא, ויונח לך על פי הדברים הנ"ל, דהנה עיקר הגבורה באין מורא לבב ולא תפול אימה על הנלחם אז יתחזק בחושיו, מה שאין כן כשנופל בלבבו אימה הנה יחלשו חושיו, והנה כבר אמרת לך בקום עלינו מלך תפול עליו אימה בצד מה משני בחינות, האחד שתפול עליו אימה מחמת ניצוץ טהרה של קדושה התקוע בו ומתיירא ממורא מלכות אשר ישראל עלו במחשבה [ב"ר פ"א ד'] המה היוצרים יושבי נטעים עם המלך במלאכתו [דה"א ד כג], ומבחינה השנית תפול עליו אימה דלא ליקרי ליה מלכותא קטיעא, וחפץ דליקרי ליה צדיק נזהר משפיכת דם זכאי, הנה מזאת המחשבה יחלשו חושיו כי המחשבה פועלת בחושים, מה שאין כן מי שאין בו ניצוץ טהרה ממורא מלכות, וגם לא יחוש להקרא צדיק הנה יפעול בחושיו מבלי מורד, והנה בימי היונים הרשעים הגם שהיה מלכם אנטיוכוס הרשע שחיק טמאי, עכ"ז עיקר הגזירות והרשעות בירושלים ובערי יהודה היו על ידי שרי צבאותיו הרשעים (כמבואר ביוסיפון), ועמהם היתה מלחמות החשמונאים, הנה אלו הרשעים היו טמאים לגמרי שאין בהם ניצוץ טהרה ממורא מלכות ממרכבה טהורה, וגם כן רשעים לגמרי לא יחושו אם יקראו למלכם מלכותא קטיעא, והנה הצדיקים כהני י"י החשמונאים טהורים לגמרי מורא שמים עליהם וצדיקים לגמרי יחושו מאד לשפיכת דמים, על כן בטבע הוא שהטמאים הרשעים יהיו מתגברים ח"ו והטהורים הצדיקים בהיפוך ח"ו, ותהי לפלא נמסרו הטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים:

שעושי' על הערער ואף שיש שבועה שלא ידחקו את הקץ ולא בזה את תפלת אלא יקבל תפלתם וכ"ז הוא בדור אחרון ששם שייך כליה ותכתב **חילוק זה שיש רשות לדחוק את הקץ בתפלה**³⁴¹ **בדור אחרון** כי שם עתידים להיות עם נברא ממש ממות לחיים כמו דור מרדכי יהלל יה ויאמר כי אף שנסתלק למעלה בסוד ותתה ה' אל תרחק השקיף ממרום קדשו שעלה לקבל שפע משם ה' משמים הביט אל ארץ לשמוע אנקת אסיר אף שהוא אסיר בחבלי השבועה **והם דוחקים את הקץ בתפלתם** שמע אנקתם מ"ט לפתח בני תמותה **שהיו מוכנים לטבח ולמות ובצרה כזאת שהיא כליה לא שייך בזה שבועה:**

ועוד שאנו מתפללים להושיב ימינו למקומו ותצא השבי' מן הגלות ואז בזמן הגאולה לספר כמו השמים מספרים כבוד אל שהוא כמו ספירים וכן לספר בספירים בציון שם ה' **וכן לספר תהלתו שהיה בין הגוים בירושלים ולא יהיה עוד בין האומות כי כלם יקבצו יחדיו באחדות וממלכות לעבוד את ה' ועי"ז יתעלה שמו ית' ויהיה הכסא שלם כמו שמלך אלדים על גוים** אלדים ישב על כסא קדשו ואל יתמה שומע שמתחילה לא חששתי אלא אל כבודי שהוא להיות בי כליה ולא חששתי אל כבוד השכי' כי הנה ענה בדרך כחי כתיב כחו ע"ד עמו אנכי בצרה וכיון שיש בצרתי וענוי כחי עינוי כחו כביכול הנה בחשוש על צרתי הנה בודאי אני חושש על צרתי וזה שלא פירשתי בפ"י הוא מפני שתצורף בעינוי כחי קיצר ימי ואני מתפלל ואומר אלי אל תעלני בחצי ימי ביד האומות ואתה בדור דורים שנותך ואין שייך בו תפלה זאת לכן לא פירשתי בתפלתי אלא על הנוגע אלי דווקא וממנו יהיה נלמד למה שנוגע לו:

ועיי"ש עוד לגבי דברי קדשו על כך שאו"ה יחזרו בתשובה ולאחר מכן יתגייירו.

רבי דוד ב"ר חיים חזן זיע"א, חוזה דוד על תהילים, מזמור קכז'

וא"ת מי יימר שאם נבנית ע"י ב"ו היה נחרב לז"א אם ה' לא ישמור עיר והשגחתו עליה שוא שקד שומר **אפי' שיהי' בשקידה תדירית** מה יעשה הוא ה' לא ישמרנו שהרי אין בידו אלא להודיע שבאים אויבים אל העיר ובני העיר יערכו מלחמה אבל אינו יכול להצילה מהאויבים אמנם אם הב"ה שומרה אינו מניח את האויבים לבא אל העיר כאשר עשה לסנחריב וכיוצא ונמצא שביד האדם אין, שום דבר תכליתית וקיימת וא"כ כיון שב"ה לא נחרב בודאי שנבנית ע"י הב"ה:

וא"כ כיון שאמרנו שאין ביד ב"ו שום דבר קיימת א"כ שוא לכם משכימי קום וכו' והוא מ"ש רז"ל בכתובות וכמד' חזית השבעתי אתכם בנות וכו' שהשביע הב"ה את ישראל שלא יעלו כחומה ושלא ידחקו את הקץ אלא ימתינו עד שתחפץ ויהיה הגאולה מיד הב"ה וז"ש א"כ שוא לכם בחנם אתם תהיו מטריחים עצמיכם להיות משכימים קודם שתחפץ לקום כנגד א"ה כחומה ודוחקים את לקץ אפי' שיהיו מאחרי שבת שיהיו זמן הרבה בגלות אוכלי לחם העצבים בגלות שאין הגאולה, הבאה מידכם גאולה נצחית אלא הגאולה יהיה ע"י הב"ה שהיא גאולה אמיתית ונצחית ועוד שאם אתם מבקשים הגאול נמצא שאתם עושים את הב"ה כאלו אינו משגיח עליכם ואינו יודע בצער שלכם וכאלו הוא ישן ח"ו וז"ש כן אם אתם עושים כן יתן לידידו שהוא הב"ה שנה כאלו ישן וח"ו הנה לא ינום ולא ישן שומר יש' ולכן שינה כאן מלת שנה באלף, והיא ראויה בה' אלא להורות לשון שנה שמי שהוא ידידו ואוהב אותם הם חושבים שהוא שונא ולכן מבקשים הם הגאול' כי הם חושבים שאין הב"ה חושש בצערן משנאתו אותם וח"ו כי כוונתו ית' הוא שיבא הזמן ויהיה גאולה שלימה:

³⁴¹ אבל אך ורק בתפלה ולא ציין בעלי' בחומה ולא במרידה באוה"ע, חילוק שאותם עמי ארצות הבעלי הדעות המשובשות, לא מבחינים, וכן חילוק זה מובא בספה"קים (המגיד מקאזניץ, ויואל משה, מאמר א').

רבי דוד ב"ר חיים חזן זיע"א, חוזה דוד על תהילים, מזמור קל', דף רכז ע"א

שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה' והוא מ"ש בכתובות דף קי"א אר"י בר
חנינא ג' שבועות וכ' ור"ל אמ' והא שלא ידחקו את הקץ ופי' רש"י שלא ירבו
בתחנונים על כך יותר מדאי בצבאות או באילות השדה אר"א א"ל הב"ה לישראל אם
אתם מקיימים את השבועה מוטב ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות או כאילות
השדה ע"כ והנה ישראל אומרים רבש"ע ממעמקי ממעמקי צרת הגלות קראתיך ה'
שתושיעני מגלותי ואל יחשוב לי עון שאני עובר על השבועה ואני דוחק את
הקץ כי הנה כוונתי היא על גלות השכינה ואתה 'אדני' שהי' השכינה הנק' 'אדני'
שמעה בקולי שהוא הנוגע לך שבשבילך אני מתפלל ואמני תהיינה אזניך קשובות לקול
תחנוני שיש לי טענות מספיקות על אשר אני מרבה בתחנונים והוא מחלוקת רב ושמואל
בסנהדרין³⁴² רב אמר אם אין ישראל עושין תשובה אינם נגאלים, ושמואל אומר דיו
לאבל שיעמוד באבלו, ופירש"י דיו להב"ה שעומד בימינו אחר כלומר אם לא יעשו
תשובה אינו עומד באבל כל הימים אלא ודאי קץ לדבריו ל"א דיין לישראל צער הגלות
בלא תשובה נגאלין, וא"כ אם עונות תשמור יח ולא יגאלינו עד נשוב בתשובה אפשר
יעמוד באבלו לעד הלא דיו לאבל כמ"ש והנה דבר גדול דבר הנביא אני ה' בעתה אחישנה
ואז"ל³⁴³ זכו - אחישנה, לא זכו - בעתה, והנה אנו קוראים לך הוא בתשובה ועשינו
המוטל עלינו ולא יש כ"א עמך הסליחה שתשלח הסליחה מעמך ואז אנו נק' זוכים ואז
אחישנה ועשה למען תיורא מא"ה שלא יאמרו כי אין גאולה לישראל וכיון שזכו אחישנה
אף שקיימתי ה' בתפלה וקוּתה נפשי ודחקתי בתפלה אין אני נקרא עובר על
השבועה אלא לדברו שאמר אחישנה הוחלתי ואם יאמר האומר שאם אתה
זכאי וראוי להחיש הגאולה מה לך להתפלל הלא לא איש אל ויכזב ויקיים
דברו אלא ודאי שכוונתך לומר אפי' שאינך זכאי שתושיע לך ונמצא דוחק את הקץ
לז"א הנה נא בעת השבועה אמר אני מתיר את בשרכם כצבי ואיל והכוונה
אצלי שידוע כי י' הרוגי מלוכה שהיה כדי לתת כח אל השכינה כי היתה בתכלית סוד
שכי' בגלות והם היו מ"ן אליה להוסיף תת כוחה להגביר יד הקדושה על הקלי' ולכן אין
הקב"ה רוצה שידחקו את הקץ כי אינה מוכנת להוציא כל הניצוצות שיש
בעמקי הקלי' ואם הם רוצי' לדחוק את הקץ שלא בעונתה צריך לעשות לה
הכנות כדי שתוכל להוציא כל הניצוצות ונעשה לה מ"ן ע"י שיהרגו
מישראל לאלפים ולרבבות כדי שיהיו לה מ"ן ולכן השביען שלא ידחקו את
הקץ ואם אתם עוברים את השבועה להביא הגאולה קודם היות בה הכנה
מעצמה תדעו שצריך להתיר את בשרכם כצבי ואיל כדי שיע"ז יהי לה כח והכנה
להוציא הניצוץ הקשים מעמקי הקלי' וא"כ אף שיאמר שאין זה מט' שאנו זכאין אלא
הוא שלא בעונתו הנה צריך לתת לה כח והכנה ונפשי לה' הנה נפשי מסורה לה' שיהיו
מ"ן משומרים לבוקר שיהיה ראויה לזווג והיא שומרת לבקר שהוא ת"ת כמ"ש בזוהר
ויקרא ע"פ אמר שומר אתא בקר ועי"ז תוסיף תת לה כח ויתקרב הגאולה לזה השיב
הב"ה הנה אתה ערכת משפט נגד השכינה שהיא יושבת בגלות עמך כאלו אליה נגעה
הגלות ולא אלי ח"ו דע כי כצפור נודדת מקני' כן איש נודד ממקומו כידוע ליודעי חן
ולכן אמר יחל ישראל אל ה' שהוא ת"ת בעלה כי הוא ג"כ עמה ולא ידחוק
הקץ בתחנונים³⁴⁴ כי כל מה שיאחר הקץ הוא חסד גדול שעוש' עמכ' כי עם
ה' החסד והס' שאינו גואל את כ' כפי סברתה שאת זכאין ואחישנה והרבה עמו פדות
הנה התשובה אינו התכלי' אלא טהרת העון וצריך אחר התשובה ללבן
ולברר כל הכתמים שנעשו ע"י העונות וע"י שמאריך טרח בגלות והוא יפדה
את ישראל מכל עונותיו שלא ישאר שום פגם ולכן מאריך הגלות כדי שיהיו זכאין וברים
בלי שום מכשול.

³⁴² מסכת סנהדרין, דף צז ע"ב

³⁴³ מסכת סנהדרין דף צח ע"א

³⁴⁴ אבל דבר זה ידוע ליודעי חן' ולא לבעלי הדעות המשובשות שלא תמצא אצלם אחד שמבין בתורת הקבלה היא תורת הסוד, ואם נכנס לפרד"ס בוודאי יצא משם עם דעות משובשות עוד יותר ממה שהי' קודם לכן...

רבי דוד ב"ר חיים חזן זיע"א, קהלת בן דוד³⁴⁵, דף קלא ע"ב

בקש קהלת למצוא דברי חפץ ובק"ר בקש קהלת לעמוד על הקץ מתי שנאמר אם תעירו ואם תעוררו את האהבה על שתחפץ א"ל הב"ה כבר הכתבתיהו על ספר הישר כי יום נקם בלבי עכ"ל והוא כמ"ש המקום שטעם לקיחת נשים נכריות וכלם בנות מלכים היה שרצה להכניע ולבטל כל הקליפ' ולהביאה תחת הקדושה ולא יזכר ולא יפקד עוד שם קלי' עוד בעולם וזה להיות בת אותו המלך מתגיירת ונשאת למלך והיא נכנעת תחת ידו הרי חזרה לקדושה ואין שם קלי' עליה ועי"ז כל המלכויות אמנם אין זה רצונו יתברך כי כל זמן שיש יצה"ר בעולם יש צורך לקלי' לייסר את עולמו למי שעובר על התורה והנכון היה לשלמה באותו זמן לעשות בירורים אוכל מתוך פסולת שזהו עיקר תפלתו ועסק תורתו להוציא הקדושה שנפלה בתוך הקלי' אם במות מיתת המלכים ואם בחטא אדה"ר ובזה תלוי הקץ כי כל עוד שיש קדושה בתוך הקלי' זהו חיותו ואין קץ וזה רמז מ'.

יבזה תלוי הקץ' - ובזה בא לרמוז לנו לגבי 'אין לך קץ מגולה מזה', דהיינו שברגע שיעשו את הבירורים בפירות העצים, אזי ג"כ יהי רצון מאתו ית' שגם באילנות הסרק יוציאו פירות ע"מ שגם בהם יעשה הבירור, וק"ל.

ואיתא במהרש"א זיע"א, סנהדרין דף צח ע"א

אין לך קץ מגולה מזה וכו' שנאמר ואתם הרי גוי'. לפי שכל זמן שאין ישראל על אדמתם אין הארץ נותנת פירותיה כדרכה אבל כשתחזור ליתן פירותיה זהו קץ מגולה שקרב לבא זמן גאולה שיחזרו ישראל על אדמתן ועוד יש לפרש כמ"ש פרק במה מדליקין דלעתיד אילנות מוציאים פירות בכל יום שנאמר ונשא ענף ועשה פרי וגוי' מה ענף בכל יום אף פרי בכל יום וכו' וכן יש לדרוש בהאי קרא ענפכם תתנו ופריכם תשאו וגוי' מה ענף כל יום אף פרי בכל יום תשאו לעמי ישראל וזה יהיה בזמן שקרוב לבא זמן הגאולה וזהו דבר ניסי ודאי קץ מגולה הוא :

וע"ע במהרש"א, כתובות דף קיב ע"ב

עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל כו'. עיין דברי התוס' לפי שרוצה לסיים בדבר טוב נקט לה הכא ולא כו' עכ"ל ע"ש והוא דחוק ולולי דבריהם נראה דנקט לה הכא שפיר דגם זה סימן לדור שבן דוד בא וכמ"ש פרק חלק אין לך קץ מגולה מזה שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל דהיינו שההרים בכלל גם אלו שאין בהם אילן מאכל רק אילני סרק ישאו פריים לישראל וכדאמר הכא גם מהאי קרא כי עץ נשא פריו וגוי' ונראה לפרש עוד דבין הכא ובין התם משמע ליה דבאילן סרק איירי מדכתיב בהו נשיאת פרי דר"ל גם שהוא אילן סרק דלפי טבעו אין ראוי לגדל בו פרי מכל מקום ישא פרי שלא בגידול וזה הוא סימן לדור שבן דוד בא ובכך במהרה בימינו אמן סלה :

רבי דוד ב"ר חיים חזן זיע"א, קהלת בן דוד³⁴⁶, דף קלא ע"ב

רשב"י נאה היה לשלמה להיות גורר ביבין ולא שיאמר עליו הכתוב ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו ע"כ והכונה כמ"ש שמה שהיה לשלמה לעשות הוא לעשות בירורין ולהוציא ניצוי קדושה מתוך הביבין שהוא קלי' ולא ליקח נשים נכריות כדי

³⁴⁵ שאלוניקי, ה'תק"ח
³⁴⁶ שאלוניקי, ה'תק"ח

להכניעם מכל וכל שלא הועיל כלום שהרי לעת זקנתו נשיו הטו את לבבו ול"מ
 שלא הכניעם אל הקדושה אלא שהטו את לבבו כאמור וינקו ממנו קדושה והם היו עדיין
 בטומאתם ע"י ולא הועיל כלום וזהו שאמר אחר אמור שעשה תיקון אל ג' לאוין שעבר
 אמר תדע מה עלה בדעתו לעבור על לויזו דלא ירבה לו נשים וגם נכריות הוא **כי
 בקש לעמוד על הקץ מתי מפני שהוא אמר בר"ה אם תעירו ואם תעוררו עד שתחפץ
 וחפץ זה לא נודע לי באיזה דבר תלוי** אם הוא בהיות ישראל ראויים אל הגאולה מחמת
 צדקתם זה פשיטא ואם תלוי בקצי שמעכבי גאולתם **לכן בקש להכניעם תחת ידו
 בלי שיהיה הקץ ולא יהיה עוד גלות** לכן א"ל הב"ה טועה אתה בזה **כי אינו תלוי
 לא בזה ולא בזה כי אם בבירור הניצוצי קדושה שיש בתוך הקלי' וכל זמן שיש ניצו'
 הקדושה בתוך הקלי' היינו חיינתייהו ואין קץ** וז"ש כבר הכתבתיהו ולא ואמר
 כבר נביא ישעיה כי עדיין לא נאמר פי זה אלא הכתבתיהו בתורה של מעלה כי יום נקם
 בלבי...

ועי"ש עוד, ואני הבאתי רק מה שקשור לענייננו

אבל יש שם הסבר מתי הניצוצות דקדושה מסתיימים להתברר

ואביא רק קצת מזעיר מדבריו שם

...דלא אישתלים חובא דלהון לית חדוה קמיה ופי' מ"זלן **שכל עוד שלא
 נתמלאה סאתם עדיין יש בה צד וניצוץ קדושה** שעדיין לא פשט הפגם
 בכלו ולכן צר על אותה קדושה ההולכת חוץ למקומה...

... וא"כ כל זמן שאתם מכוונים להוציא ניצוצות מתוכם זהו קירוב גאולה
 ומעתה לא עשית טוב ללכת בדרך זה אלא היותר טוב להוציא את בלעו מפיו
ע"י מצות ומע"ט וכונת התפילות כידוע ועל ידי זה יגיע הקץ.

ואולי יש לומר שעל טעות זו חזרו עולי בבל שנשא נשים נוכריות, שחשבו שמתקנים
 ע"י כך את 'הקץ', אך טעו בכך... ועזרא הסופר ע"ה תיקן זה.

רבי אליעזר בן ניסים שנגי³⁴⁷ זיע"א, דת ודין³⁴⁸, פרשת צו

השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את
 האהבה עד שתחפץ קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות דומה דודי
 לצבי או לעופר האילים הנה זה עומד אחר כתלינו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים.

³⁴⁷ רבי אליעזר בן ניסים שנגי זיע"א – מרביתו של רבי יהודה ב"ר שמואל רוזאניס זיע"א (ראה בספח"ק פרשת
 דרכים, דרוש ט"ו – דרך ענוים, ד"ה ומפי רבותי ומובא מתוך הספח"ק דת ודין, פרי שמיני, דף ט"ל).
³⁴⁸ כריכה פנימית:

ספר דת ודין

אשר זרע אשר נטע נטע שעשועיו של הרב המופלא אב"ד כמהר"ר אליעזר בכמהר"ר נסים י' שנגי זלה"ה
 הלא המה מקראי קדש קדושים לפי עצייהם משובצים זהב לבושי מכלול"ל כלם במשפטי ישרים ע"פ פרשה
 ופרשה כל רואיהם יכירום רועה אחד אמרם ללמד פרק בשיר פרק"ו נאה ויש לו נעימה תערב לנפש
 ללומדיהם ל"ו נאמר ששון ושמחה ישיגו ירבו ימיהם ושנותיהם בנעימים ירויון מדשן
 בשנת לזה יענו במחלות לפ"ק (ה'תפ"ו)

נדפס פה קושטנדינא

אשר תחת ממשלת אדוננו המלך שולטן אחמד ירום הודו
 בדפוס המוחקק הר"ר יונה כמהר"ר יעקב יצ"ו

דהנה בגמ' כתובות ע"ג אמר ר' לוי דא' משש שבועות הללו היא שלא ידחקו את הקץ ופרש"י ז"ל שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי. והא ודאי צריך ליתן טעם לזה למה לא ירבו ויפצירו בתפילות ותחנונים אולי יחנן ה'. ואולם עם הקודם מבואר וכה אמר השבעתי אתכם בנות ירושלים **שלא תדחקו את הקץ ואם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ הקב"ה דוקא ואתם לא תדחקו את השעה כי הקב"ה כל מה שעושה הוא לטובתכם ולהנאתכם דהא במצרים שהיו יכולין לסבול עול כבד** קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים על ההורים דהיינו שהקשה והכביד את גלותם ומנה להם משעת לידת יצחק אך עתה בגלות החל הזה כי אין בנו כח לסבול חולי משיח אדרבא עושה בהפך לטובתינו ואף אם יגיע הקץ והנה זה עומד אחר כתלינו אפילו הכי מאריך הימים כי הוא משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים וירא כי אין איש יוכל לעמוד בחבלי משיח עד ישקיף וירא ה' ויאמר די לצרותינו והיתה הרוחה בלא"ו:

רבי מרדכי ב"ר יצחק עטיה³⁴⁹ זיע"א, מר דרור³⁵⁰, מס' כתובות, פרק י"ב, קי"א ע"א

קרא אחרינא כתיב השבעתי אתכם כו' ר"ל לענין כלים כתי' קר' אחרינא בלשון שבועה אבל האי קרא דבבלה יובאו אבני הגלות **שעוברים בעשה אם יעלו דהאי קרא לשון צווי הוא**, אי"נ ה"פ קרא אחרינא השבעתי גוי הפסוק דהשבעתי אבני הגלות איירי שלא יעלו ומאי דנקט רב יהודה בדרשתו קרא דבבלה יובאו גלוי מילתא בעלמא לדרשתו משום דהתם מפורש בהדיא בכל.

רבי דוד ב"ר משה מדינה זיע"א, רוח דוד ונשמת דוד³⁵¹, שיר השירים, פרק ג פס' י

עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים, ונודע שווי העמודים הם סוד נצח והוד ואת וויהן כסף כי אעפ"י שאין שייך הכסף המורה רחמים רק לנצח בהיותו ענף החסד כשמתפשטים הה' חסדים בקצוות או גם ההוד ע"ש החסד שנתפשט בו יש לו שייכות עם הכסף חסד דידיה.

ונודע שנצח הוד מוחין למלכות לזה שיבתם שמשפיעים בה ע"י נתינתם ביסודה חסדי האל כסף צרוף ורפידתו פ"י הוא מקום מושבם שהוא יסוד ונודע שכשירידים ונכנסים ביסוד החסדים הנזכרים כבר יש שם גבורות להתמתק על ידם וזהו שרמז עמודיו עשה כסף התפשטות מחסדים בנו"ה להיות רפידתו דהיינו יסודו זהב גבורות שבה למתקם וליתנם למלכות ממותקים כנודע באריכות בדרוש המילה ובשעת נתינתם **דהיינו סמוך לזווג צריך התעוררות ממרכבה דילה אשר שם בהיכלות דבריאה בראשם אוריאל גברי' רפאל מיכאל כנז' בפ' השבעתי אתכם** שהם מעוררים על ידי שירתם אהבת בין קב"ה ושכינתיה לזה רמז בהמשך מרכבו ארגמן סימן המלאכים הנזכרים תוכו רצוף אהבה הנה סוד תוך נקרא ת"ת כי הוא קו האמצעי ותוך באמצע הספירות והוא רצוף אהבה ע"י התעוררות של שיר מרכבת השכינה **ומלאכים הנ"ל הנקראים בנות ירושלים** כי הם **בנות המלכות** ומשתדלים תמיד לתת נחת רוח למלכות שמים ולזווגם.

קיצור עמודי ז"א הם מ"ה דידיה כי בהתפשט בהם החסדים ליתנם למלכות ע"י זיווג גם ההוד שייך בו אז כסף ע"ש חסד דיליה והם יורדים ונכנסים תוך יסודו רפידתו

³⁴⁹ מחכמי תורכיה

³⁵⁰ איזמיר, ה'ת"צ

³⁵¹ קושטא, ה'תצ"ו

להמתיק שם הגבורות קודם נתינתם למלכות **וזה ההתעוררות נעשה ע"י המלאכים שסימנס ארגמ"ן**³⁵² ואז תוכו שהוא ז"א רצוף אהבה מהתעוררות בנות ירושלם המלאכים הנ"ל

דהיינו "מעוררים על ידי שירתם" **עד שתחפץ**, מעוררים את הגאולה כי מקרבים בין הקב"ה לכנס"י, עי"כ, וכן זה הכוונה לרמוז מה שכבר כתבתי כי מצינו שהשבועה מתייחסת **בכל עולמות אבי"ע**... וק"ל.

ואם ח"ו פוגמים בעולם העשיה, אזי שגם פוגמים ח"ו בעולמות העליונים כידוע, בכלל רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות ל"ת ועד מצות דרבנן ודקדוקי סופרים וכיו"ב... ר"ל

³⁵² ארגמ"ן – אוריאל, רפאל, גבריאל, מיכאל, נוריאל.

משנת ה'ת"ק עד ה'תקצ"ט

רבי רפאל ב"ר ברוך טריויש³⁵³ זיע"א, דגול מרובה³⁵⁴, דף ח' ע"א

...שאין ישראל מבקשים לצאת תן הגלות **כי אם בזמן שהוא רצונו ית' ושלא לאכול מפריה ולשבוע מטובה כי אם ללמוד תורתו הקדושה ולשמור מצותיו וכדברי הרמב"ם כידוע³⁵⁵ והם המה דבריהם היקרים מאנשי כנה"ג שסדרו במודים דרבנן 'ותאסוף גליותנו לשמור חוקיך ולעשות רצונך ולעובדך בלבב שלם' כי באלה חפץ נאם ה' וכתוב רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו** דהיינו כדקאמר תורת חסד על לשונו ובמאי דקאמר משגח בן משמי מרומא להורות מורים באצבע כי כמו צער בנפשם היות השכינה עמנו בגלות כאומרים גלו למצרים שכינה עמם וכו' אע"פ שהיא חיינו ואורך ימינו תקות השני עכ"ז על אמנו צער לנו מאד בהיות טהורה זכה וברה שפה ברורה ועכ"ז להחיותנו כיום הזה שורה ומשפיע לשרי אומות ובושת פנינו כסתנו אשר ע"כ די לנו השגחתו משמי מרומא כדי שלא יתבזה ח"ו כבודה ואם דחקה אף שבעומדה עמנו בגלות ימהר יחיש לגאלינו **לטעם האמור נחא לן להמתין עד זמן דיתרעי בן ותפרוק יתן דהיינו 'בעתה'** עד אותו הזמן קאמר כ"י דדי לן בהשגחה ההכרחית דהיינו בעידן עקתין די אנחנו מצלין קדמך תהא משגח לן ומסתכל בצערן וכו'.

ומן הראוי להרחיב כאן בעניין יקר מעין זה וזהו ברכת השבח של 'מודים דרבנן' שתיקנו אנשי הכנסת הגדולה ע"ה, הכניסו את הרעיונות של מצות ישוב ארץ ישראל רק בסדר מסוים ובצורה מסוימת

אנשי הכנסת הגדולה ע"ה, מודים דרבנן

מודים אנחנו לך. שאתה הוא ה' אלקינו ואלקי אבותינו. אלקי כל בשר. יוצרנו יוצר בראשית. ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש. על שהחיייתנו וקיימתנו. בן תחינו ותקיימנו. ותאסוף גליותינו לחצרות קדשך. לשמור חקיך. ולעשות רצונך. ולעבדך בלבב שלם. על שאנחנו מודים לך. ברוך אל ההודאות:

³⁵³ רבי רפאל ב"ר ברוך טריויש זיע"א - מתלמידיו של רבי אליהו ב"ר אברהם שלמה הכהן האיתמרי זיע"א. בעהמ"ח הספה"קים: צח ואדום (קושטאנדינא, ה'תק"ק); דגול מרובה (קושטאנדינא, ה'תק"ג).

³⁵⁴ קושטאנדינא, ה'תק"ג

³⁵⁵ הסכמות מרבני ירושלים ת"ו: רבי אליעזר נחום זיע"א, רבי יהודה דיוון זיע"א, רבי חיים משה מזרחי זיע"א רמב"ם זיע"א, יד החזקה, הלכות תשובה פרק ט הלכה ב

ומפני זה נתאו כל ישראל נביאיהם וחכמיהם לימות המשיח כדי שינוחו ממלכיות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצות כהוגן וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה כדי שיוכלו לחיי העולם הבא לפי שבאותן הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' ונאמר ולא ילמדו איש את אחיו ואיש את רעהו ונאמר והסירותי את לב האבן מבשרכם מפני שאותו המלך שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה יהיה יתר משלמה ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה' ויבואו כל הגוים לשומעו שנאמר והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים וסוף כל השכר כולו והטובה האחרונה שאין לה הפסק וגרעון הוא חיי העולם הבא אבל ימות המשיח הוא העולם הזה ועולם כמנהגו הולך אלא שהמלכות תחזור לישראל וכבר אמרו חכמים הראשונים אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכות בלבד:

רמב"ם זיע"א, יד החזקה הלכות מלכים פרק יב הלכה ד-ה

(ד) לא נתאו החכמים והנביאים ימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם ולא כדי שירדו בעכו"ם ולא כדי שינשאו אותם העמים ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה ולא יהיה להם נוגש ומבטל כדי שיוכלו לחיי העולם הבא כמו שביארנו בהלכות תשובה: (ה) ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות שהטובה תהיה מושפעת חרבה וכל המעדינים מצויין כעפר ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים ושיגו דעת בוראם כפי כח האדם שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים:

וב' דברים יש ללמוד מהנוסח של אנשי הכנה"ג והם כדלהלן:

א. שבניין בית המקדש נבנה ע"י משיח בן דוד ולאחר מכן קיבוץ גלויות, שהרי **"וְתֵאֱסוּף גְּלִיּוֹתֵינוּ"**, לאן לבית המקדש שהרי כתיב **"לְחֻצֹת קִדְשָׁךְ"** (לגבי הביטוי של בית המקדש חצרות קדש ניתן ללמוד בפשטות שהכוונה היא לבית המקדש מהתוספת "על הניסים לחנוכה" שכתוב בה "וְטָהְרוּ אֶת מִקְדָּשְׁךָ. וְהִדְלִיקוּ נֵרוֹת בְּחֻצֹת קִדְשָׁךְ").

וכן נפסק להלכה ברמב"ם ז"ע"א, יד החזקה הלכות מלכים פרק יא הלכה א המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה **ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל** וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם מקריבין קרבנות ועושין שמטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו

וכן הסדר הזה מופיע במדרש הנעלם בזוה"ק חלק א, דף קלד ע"א עד דקודשא בריך הוא יבני בי מקדשא בקדמיתא ויתקין היכלא ויבני קרתא דירושלם, ולבתר יוקים לה מעפרא. הדא הוא דכתיב (תהלים קמז) בונה ירושלים יי וגו'. **בונה ירושלים בקדמיתא ולבתר נדחי ישראל יכנס**, ויימא לה (ישעיה נב) התנערי מעפר קומי שבי ירושלים וגו'. ויתכניש גלותהון דישראל. הדא הוא דכתיב בונה ירושלים יי, בקדמיתא, ולבתר נדחי ישראל יכנס. וכדין הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם דא תחיית המתים. וכתיב, (יחזקאל לו) ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו וגו'. ברוך יי לעולם אמן ואמן:

ב. דבר נוסף הנלמד מברכת מודים דרבנן היא ש-**"לשמור חקיך. ולעשות רצונך. ולעבדך בלבב שלם"** והדבר מובן ואכמ"ל.

וכן חזרו על סדר זה אנשי הכנסת הגדולה ע"ה גם כן בברכת מעין שלוש

ועל תנובת השודה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו **לאכל מפריה ולשבע מטובה**, רחם (נא) ה' אלקינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחתך ועל היכלך, **ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה** ונאכל מפריה ונשבע מטובה **ונברכך עליה בקדשה ובטהרה**

דהיינו קודם כל בניין בית המקדש ע"י משיח בן דוד ולאחר מכן קיבוץ גלויות.

וכן **"ונברכך עליה בקדשה ובטהרה"** לאפוקי ממה שבעלי הדעות המשובשות טוענים... ולא מעניין אותנו מה הם חושבים שהרי חשיבתם היא הפך דעת תורתנו הק', **לכן אין ראוי להתחשב בדעה של מי שאומר הפך התורה.**

ואין ראוי לעיין כלל וכלל בדברי השטות של בעלי הדעות המשובשות שמעוותים דברי

הרמב"ם ועוד ראשונים ואחרונים, רק כדי לחזק את תפיסת עולמם דהיינו 'האידיאולוגיה' שלהם, דהיינו מכופפים את ומשנים את דברי ההלכה ודא"ח ע"מ להתאים תפיסת עולמם הצרה, ואח"כ כותבים מאמרים וספרים שטותיים בשביל לחזק טענתם, כביכול שרק בגלל שהם כתבו דברי השטות כאלו יש להתייחס שזה נכון, אבל לרוב זה משפיע רק על רפי שכל שלא מעניין אותם מה באמת כתוב אלא רק מה "שיש לי רב" קלי דעשו שאומר לו לעשות עבירות ומחפש היתרים לפי התורה, נבל ברשות התורה ינבלי אותיות 'לבן' שביקש לעקור את 'הכל' (בכל מכל כל), ר"ל.

והיו כבר שניסו להקשות הנוסח של ה'מודים דרבנן' שמופיע בסידור האר"י שסידר כ"ק האדמו"ר הזקן **בעל התניא** זיע"א, וכבר עמד על משמרת הקודש כ"ק האדמו"ר מחב"ד, רבי **שלום דובער מליובאוויטש** זיע"א, אגרות קודש ח"א, אגרת ק"ל, והשיב להם על השטותים שלהם

ב"ה [מוצש"ק י"ד שבט תרס"ד לפ"ק ליובאוויטש]
כבוד ידידי הרב המפורסם ווח"ס נכבד י"א כו' מו"ה **מרדכי יצחק** שי' [שור]

מכתבו נכון הגיעני. ומאד עגמה נפשי לראות אשר עוד העם שומע אלה **מטיפים הרשעים המשחיתים ומחבלים ר"ל כרם ישראל לקצץ בנטיעות ולנטוע [שורש פורה ראש ולענה] הרעיון הצינוני אשר בו רעל וארס הממית ושורף את הנשמה ר"ל**. אחרי אשר כבר נתגלה קלונם ברבים וכפרותם ורשעתם כבר נראה ונגלה לעין כל.

אמנם בדבר אשר **אחד יצא מקהל עדתם והראה ענין קיבוץ גליות המבואר בסידור רבינו נ"ע ע"פ תהלתו בקהל חסידים**, הלא כל רואה יראה שזה בגמר הברורים וכמ"ש שם וז"ל **אך הנה ענין קיבוץ גליות היינו לאחר שיושלם בחי' הברור כו' וכן כתב אח"כ אחר שכבר עשו ותקנו מה שביכולתם לתקן כו'**. ובכתבים נמצא ג"כ ע"פ הנ"ל ושם נא' מפורש וז"ל אך לע"ל בגמר ותכלית כל הברורין שיתקבצו כל האורות דתהו שנתפזרו בבחי' קיבוץ והתכללות באחד אז גם החסידים שנתפזרו בשבילם יתקבצו ויתאספו בבחי' קיבוץ להתעלות למקורן אחד הפשוט, עכ"ל. **וענין קיבוץ גליות ברוחניות הוא אסיפת וקיבוץ נצוצי החסידים וגם אסיפת וקיבוץ נצוצי הגבורות הן הניצוצות דתהו הנבררים ע"י ניצוצי החסידים ונכללים בהם וכמ"ש בסידור בענין והטבך והרבך מאבותיך כו'.**

ועמש"ש ע"פ **נדחי ישראל יכנס דשרש ענין קיבוץ גליות הוא בירור ועליות נצוצות דתהו**, והיינו דנש"י לפי שהן בבחי' החסידים דשם מ"ה וירדו ונתלבשו בלבושי נוגה ולזאת בעבודתם ופעולתם המה מבררים את הנצוצות דתהו שנפלו בק"נ, ולעתיד בגמר הברורים יתאספו ויתקבצו נצוצי החסידים והגבורות ויתעלו בבחי' אחד פשוט. ובפע"ח בכוונת ברכת קיבוץ גליות דהיינו ברכת תקע בשופר כ' שהו"ע בירור ועליות הנצוצות כו' ושם לכוין בשם היוצא מפסוק חיל בלע ויקאנו דהיינו הוצאות-הנצוצות מהם שיתעלו אל הקדושה וזהו"ע קיבוץ גליות (ומ"ש שם בפע"ח עוד בענין הנ"ל עמ"ש בסידור ע"פ עושה משפט לעשוקים).

ואם האיש המראה באמת רוצה לתמוך יסודותיו על סידור רבינו נ"ע הלא יראה מש"ש בענין נדחי ישראל יכנס דבנין ירושלים קודם לקיבוץ גליות [וכדאיתא בזהר פ' פינחס (דף רכ"א ע"א יעו"ש)]. וכן הוא שיטת הש"ס סוכה דף מ"א ע"א, להאוקימתא דסתמא דגמרא, הטעם לתקנת ריב"ז שיהא יום הנץ כולו אסור דבמהרה יבנה ביהמ"ק כו' (כמש"ש רש"י בד"ה אי"נ ותוסי' שם) [[וענין בנין ירושלים הוא בנין בהמ"ק דלעתיד שיבנה מלמעלה כידוע והשראת השכינה בתוכה וכמו שאנו אומרים בברכת בנין ירושלים ולירושלים עירך ברחמים תשוב ותשכון בתוכה כו'] והוא מהזהר ס"פ חיי שרה דקל"ד ע"א וז"ל עד דקב"ה יבני בי מקדשא בקדמיתא ויתקן היכלא ויבני קרתא דירושלים ולבתר יוקים לה מעפרא הה"ד בונה ירושלים ה' כו' בונה ירושלים בקדמיתא ולבתר נדחי ישראל יכנס ויומא לה התנערי מעפר קומי שבי

ירושלים כו' ויתכנש גלותהן דישראל כו' עכ"ל. וכ"ה במדרש הנעלם בפ' תולדות דקל"ט ע"א וז"ל בהמק"ד קודם לקיבוץ גליות קיבוץ גליות קודם לתח"מ כו' עכ"ל. וכ"ה בגמ' ברכות דמ"ט ע"א אימתי בונה ירושלים ה' בזמן שנדחי ישראל יכנס ופרש"י בונה ירושלים ואז נדחי ישראל יכנס. ובעה"מ שער רישא דז"א פיי"ב דקל"ב ע"ב כו' וז"ל וביאת משיח צריך להיות קודם קיבוץ גליות ובנין בהמ"ק ובנין ירושלים עה"ק שיורידם הקב"ה משמי מרום הוא קודם לקיבוץ גליות וקיבוץ גליות הוא קודם לתח"מ עכ"ל. והיינו דקיבוץ גליות יהי ע"י משיח. ומפורש הוא במד"ר שה"ש פ"ב ע"פ השבעתי אתכם כו' א"כ למה מ' המשיח בא לקבץ גליותיהן של ישראל. וכן משמע בגמ' חולין דס"ג ע"א בענין העוף הנק' רחם וגמירא דאי יתיבא ארעא ושריק אתי משיחא שנא' אשרקה להם ואקבצם ובזהר שמות ד' ח' וט' מאריך בענין משיח ושם ד"ט ע"א כו' וז"ל בההוא יומא מלכא משיחא שארי ויכנוש גלותא מסייפי עלמא עד סייפי עלמא כו' עכ"ל.

[והרמב"ם הל' מלכים פ"א [הלכה א'] כו' וז"ל המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה [כו'] ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל [כו'] עכ"ל. [ובהלכה ד'] כו' וז"ל ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו כו' ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל כו', עכ"ל. הרי דקיבוץ גליות יהי ע"י משיח. ובס' צדה לדרך מ"ה פ"ג כו' וז"ל, ואמר בעבור משיח ודרך כוכב מיעקב בעבור שהמשיח יקבץ נדחי ישראל מקצה הארץ עד קצה הארץ כו', עכ"ל, והוא מהרמב"ן על התורה. וכן מבואר בכמה ספרים ראשונים ואחרונים. והוא אמונה פשוטה בלב אחינו עפ"י התורה ונבואת הנביאים, וע"ז אנו מצפים ומייחלים בכל יום ויום כו'].

ומ"ש בסידור ע"פ תהלתו בקהל חסידים דקיבוץ גליות יהי קודם לביאת משיח היינו לפי שהגילויים דמשיח למטה יהי לאחר שיתקבצו הגליות (והיינו אחר שיתעלו ניצוצי החסדים והגבורות שנתבררו) וכן הוא עפ"י פשוט דמ"ל שיך לאחר שיתקבצו הגליות דוקא אף שהקיבוץ יהי על ידו מ"מ קודם שיתקבצו הרי אינו שיך מלוכה דאין מלך בלא עם כ"א אחר שיתקבצו ע"י אז תהי מלכות עליהם ועל כל העולם וכמ"כ הוא ברוחני' דמאחר שיתעלו ניצוצי החסדים והגבורות שנבררו אז יהי הגילויים של משיח. והענין הוא דהנה נא' לאאע"ה לזרעך נתתי את הארץ והוא שניתן הארץ לנשי' לבררה ולתקנה. והשיב שם עשרה עממין ועתה ניתן לישראל רק ארץ ז' עממין ובימוהמ"ש ניתן להם גם ארץ הג' עממין (כידוע) [וכדאי' בירושלמי קדושין ובמדרש לך לך ס"פ מ"ד]. והענין בזה הוא כי מה שניתן עתה לברר הוא מה שנפל בשבירת הכלים מז' מדות דתהו כידוע. וזה"ע ארץ ז' עממין שניתן לנו עתה, ובגמר הברורים דז"מ ויתעלו הניצוצות לשרשן אז יהי גילוי בחי' כח"ב דתהו וזה"ע ארץ עשר עממין שניתן לנו לעתיד. וזהו גילוי המשיח שיתגלו בחי' כח"ב והו"ע טעמי תורה שיתגלו לעתיד ע"י משיח והיינו אחר שיושלמו הברורים דז"מ ויתעלו לשרשן כו' (ואחר הגילוי דמשיח יהי תח"מ שהוא עוד גילוי אור עליון יותר ולמעלה גם מבחי' טעמי תורה והוא מ"ש ואהי' אצלו שעשועים אצלו ממש כו' וכמ"ש ונחי' לפניו כו') וכמ"ש כ"ז באריכות בדרוש אל תצר את מואב. וז"ש דמשיח יחי' אחר קיבוץ גליות היינו אחר שיתאספו ויתקבצו ניצוצי החסדים והגבורות ויתעלו לשרשן אז יחי' גילוי מדריגת משיח שהוא גילוי בחי' כח"ב דוקא. דהבירור דז"מ זה ועבודתינו עכשיו והתחדשות שיהי ע"י משיח הוא גילוי בחי' כח"ב כו'. אמנם גם הנצוצות שאנו מבררים עכשיו יהי תכלית עלייתם ע"י משיח. והענין הוא כידוע שיש ב' מיני עליות א' העלי' מן הפירוד וחב' שיתעלו ויתאחדו ממש בקדושה העליונה (והן ב' מיני ברורים ברור דאו"י וברור דאו"ת. ועמ"ש מזה בתו"א ד"ה והנה אנחנו מאלמים אלומים ובלקו"ת ד"ה ושמתי כדכד בענין שוהם וישפה ובכ"ד) ומה שאנו מבררים ומעלים הנצוצות היינו העלי' הראשונה הנ"ל. אבל עלי' השני' שיתעלו ויתאחדו ממש בקדושה העליונה זה יהי ע"י משיח, אמנם זהו מה שמשיח יפעול העלי' האמיתית בהנצוצות שאנו מבררים עתה (והו"ע קיבוץ הגליות שיהי ע"י משיח כנ"ל) אבל עיקר התחדשות הגילוי דמשיח יהי אח"כ והיינו שיהי גילוי בחי' כח"ב כו'. וזהו הכוונה שם בסידור.

[אבל זה ודאי דקיבוץ גליות יהי ע"י משיח ואחר קיבוץ גליות יהי הגילויים

דמשיח וזהו"ע מלכות בית דוד.

ובזה (ימתקו) [יומתק] מה דאי' בירושלמי מעשר שני פ"ה אמתניתין [דתנאי
הי' כשיבנה ביהמ"ק, זאת אומרת שביהמ"ק עתיד להבנות קודם ל] (יהי'
שיבנה ביהמ"ק) מלכות בית דוד. ובגמ' מגילה ד"ז ע"ב אי' ג"כ דכיון
שניבנית ירושלים בא דוד כו'. ועמ"ש הב"ח או"ח סי' קי"ח בענין ברכת
ירושלים [שמבואר] באריכות איך שצ"ל הכל מוכן [קודם], ואחר שיבנה
ביהמ"ק וירושלים ויכונן כסא דוד אז בא דוד ויושב על כסאו שהכין לו ד' ית'.

ולא יסתר דבר זה להרמב"ם שכתב דמשיח יבנה את ביהמ"ק, דודאי ביאת
משיח קודם לבנין ירושלים ובנין ביהמ"ק, והבנין יהי' ע"י משיח וע"י תהי'
קיבוץ גלויות, [ואז יהי' אח"כ מלכותו והיא] מלכות דוד. **וזהו דקדוק ל'
הגמרא וכיון שניבנית ירושלים בא דוד, ולא קאמר בא בן דוד,**
דמשיח נק' בכמה מקומות בשם בן דוד במד"ר ובגמ' ואמר כאן בא דוד,
הכוונה על מלכותו, וכמ"ש ועבדי דוד מלך עליהם (יחזקאל ל"ז כ"ח, וע"ש
במצודות. וקרוב הדבר לאמר (שלא) [שאז] יתוסף מעלה בו עצמו ומובן
למשכיל ע"פ מה שנתבאר].

ואם יאמר האומר שאין לו עסק בנסתרות לברר וללבן הדברים.
אם כן הוא אין לו עסק בתורת רבינו נ"ע, ולא יתלה כוס הרעי"ם
שלו בקנה חכמת רבינו נ"ע. והגאון מהר"ל מפראג זצ"ל בס' נצח ישראל
האריך בזה אשר קיבץ והתאחדות ישראל יחד יהי' כשיבוא מ"צ דוקא אבל
קודם לזה צריכים להיות מפוזרים ומפורדים בארצות פזוריהם עד שיהי' רצון
ה' ית' לקבצם ולאחדם כו' ובארצות פזוריהם צריכים להתחזק לדבקה בו ית'
ובתורתו הק' כו'. והעמיקו הרחיב הענין בדברים הראויים למי שאמרם.

העולה על רוחם להתאסף ולהקבץ בכח עצמן הי' לא תהי', **וכל התוקף**
והעוז שלהם וריבוי התחבולות וההתאמצות לא יועילו ולא יצלחו
נגד רצון ה', וכלבוש יחליפו ריבוי רעיונות והצעות ועצת ה' היא
תקום, והוא לבדו יתברך יאספינו ויקבצינו יחד מארבע כנפות הארץ אל
מקום אחד ויהי' הכל אחדות אחת ומי שמגלה פנים בתורה שלא
כהלכה ומראה דבר הציונות בתורה בכלל ובדא"ח (פנימיות
התורה) בפרט הוא כמעמיד צלם בהיכל. וכהאיש אשר השריץ
צחנתו בבית קדה"ק לא יאבה ה' סלוח לו. והשי"ת ברוב רחמינו
יסיר מאחב"י הרעיון הארור הזה. ויתן בלבם לשוב איליו באמת וללכת
בדרכיו ונזכה לביאת מ"צ ב"ב וכמו שאמר לריב"ל (סנהדרין צ"ח ע"א)
לאימת אתי מר א"ל היום כו' היום אם בקולו תשמעו. ובחסדו ית' חסד חנם
[יחיש וימהר גאולתינו ופדות נפשינו ו] יביא לנו מ"צ בב"א.

[כ"ד ידידו דורש שלומו מלונ"ח אוהב דבק מאח לאוהבי ד' וליראי שמו
המצפה לישועה במהרה בימינו אמן].

רבי רפאל ב"ר ברוך טריויש זיע"א, דגול מרובה, דף יא ע"א

ואין להקשות שלפי דברי נמצא כל המשך הכתובים כנסת ישראל אמרם ואומרו לסוסתי
ברכבי פרעה והדומים נראה היותם דברי החתן הקדוש שכיון שלרמז הוא דאיתא
כאמור שעשה עמה נוראות אף שהם דברי דודה מתוך הענין מיהא נלמד שעשה עמה
נוראות וכו' ומזה אתה למד בין השבעה להשבעה רמז דאצטריך להשביעם נלמד קבול
טענת' של כנסת ישראל לגבי הב"ה **ולטעם כי הן עוד היום גדול משביעם שאם**

יעירו ויעוררו כאשר טענתם חזקה יהיה צריך לגאלם קודם זמנם והקב"ה מחשב את הקץ לטובתם להיות בשלמות דכלא וכן מחבב ומורה בדבריה בתשלום השיר הקדוש הזה באומרה **אז הייתי בעיני כמוצאת שלום ולטעם זה נראה שאף שגופו של שיר הק' הזה סובב הרוח על הגליות נתכנה בשם שיר** וראוי והגון לכנותו בשם שיר **ולפי האמור איפשר דזהו דקאמר השירים** אשר לשלמה למעוטי ולא נימא שיר של תוכחות היא כמו שירת האזינו כנז"ל אלא השיר הקדוש הזה הוא שיר ושבת שיר השירים אשר לשלמה ר"ל שיר ממש כשאר השירים שהיו לו לשלמה מטעם האמור.

ור"ת אישר לישלמה א"ל חסד אל **הרומז לה' חסדים למתק ה"ג אלהים** וס"ת תיבת שיר כזה שייך יו"ד רי"ש ידשן' כנגד אפרו של יצחק מתוק הדין וע"כ 'השירים אשר לשלמה' ס"ת רמ"ה וכתב בעל מאורי אור שהוא נוק' דקדושה, ר' אלקים בריבוע ושם מ"ה זה פנים וזה אחר עכ"ל ובהיות הדין כאן רומז לר' כנז' בא ה' באמצע בתיבת מר"ה הרומזת לילית להכניעה מ"מ מפרדת בין הרחמים וזהו אומרו ולא יכלו לשתות מים ממרה שתשב לשתות כאשר שם שם מ"ה ולא יכלו כי מרים הם אבל רמ"ה שם מ"ה ממתק ה' שהם הדינים על כן קרא שמה מרה ולא רמה כי בקשו לתקן ולא עלתה בידם באשר מרים הם וכאומרם תקן עצמך ואחר כך לאחרים שאם באפשר לתקן אף בדבר מקולקל לא נאמר אלא בדבר קל לא במרירות הנז' דדבר ונוקבא כלולים כחדא אבי אבוי הטומ' זהו אומרו כי מרים הם אשר על כן כלילתם כחדא תקפא מרירותם קרא שמה מרה ולא מרים **והבן ונשאר התיקון לעתיד לבא בב"א:**

רבי רפאל ב"ר ברוך טריויש זיע"א, דגול מרבבה³⁵⁶, דף מ ע"א-מג ע"א

השבעתי אחסס בנות ירושלם וננאות אונא לות השדה אס תעירו ואס תעוררו את האהבה עד שתחפץ : רש"י ננאות ונ' שתהיו הפקר ומאכל כלבים וכאילים אס תעירו וכו' שניני לרודי לשהותה ולהחליפה ולנקש ממני להתפתות אחריכם עד שתחפץ בכל עוד שהיא תקועה בלבי והוא חפץ כי עד שתחפץ כמו עד שהמלך במסיבו בעוד שהמלך במסיבו אס תעירו אס תשניאו ויהי ערך ופסא לערך ואס תעוררו כמו העורר על השדה יש מדרשי אגודה רבים ואינס מתשבים על סדר הדברים כי רואה אני שנתנבא שלמה ודבר על י"א ועל מ' והמשכן וביאת הארץ ובינת הבחירה וגלות בבל וביאת בית שני וחרבנו עכ"ל : זאת אומרת בחר רש"י ז"ל בדבר הרחוק מן הפשט אס לפי הפשט שמשמעו התעוררות אהבה ואס לפי כל הדרשות דרשי ביה שאף מה שדרשו בהשבעה ג' באומרם וא' שהשביע הקב"ה את א"ה שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי באומרו מה תעירו ומה תעוררו שאס ישתעבדו יותר מדאי בהם יהמו מעיו על בניו ונזהר יגאלס קודם היות זמן חפצו שהשבעת כבוד היותה חולת אהבה חזתא מוכיח עלה ואשר ע"כ לא אמרו ד' שנועות הללו למה כי היא מתרפקת על דודה להתנאות לפניו ע"ד הלואי יתפלל אדם כל היום כולו באשר אין שייכות על סדרם של דברים השבעה זאת כאן כלל בין לפי המתרגם בין לרז"ל אמנם לפי דרכו ז"ל מרוב עדשות חיוני הטובות עליה מאתו ית' הביאני אל בית היין וכי' שמאלו וכו' נרבה רוחא והשביעם לא"ה בקללת האלה שיהיו הפקר וכו' אס יבקשו ממנה לשיטפתה אחריה לעזוב אלוף נעוריה ומכף שו"ה ישועות יעקב ואומרת קול דודי הנה זה בא וכפירש"י ז"ל קול דודי חוזר המסורר וכו' משיכה זו שאמרת להס שמשגני דודי ורצני אחריז כן היתה נושא הייתי אומרת לגאול עד תס ארבע מאות שנה שנאמרו בין הנתינים וקול דודי הנה זה בא לפני הקץ כמדולג על ההרים ומקפץ על הבצעות • ביום כד מעיינין ביה דבריו על פי מאמרו הקדושים האמורים ל"ל עיון שהרי נהדיא דברי התרגום עולים כפי ראייתו שהרי התחיל מיציאת מצרי' והולך ומגיר עד שמאלו תחת לראשי הליכתם במדבר וענין פעולות ענני כבוד במדבר ומעתה אחת לענין צרוד על מה נתעכבו כל כך זמן בו ולמה לא זכו ליכנס לארץ כל הדור ההוא ונמצא יפה מתפרשים ומתייבשים דברי המשורר על סדר הדברים אמנם לפי הצעת הדברים שפי' בכונתו הגלויא לאו מלתא היא שכיון שחזר ומפרש דבריו הסתומים בקול דודי הנה זה בא כפירש"י שכן הנה פשטן של דבר' למה לו להפסיק בענין כזה ההשבעה ולחזור לנהדר הולך ומספר ע"ד רש"י מגזית בין הנתינים עד שהבעה שנית ושם מקום כבודה • גם לרעת המתרגם שנין ענין המרגלים שהוא ענין השבעה ראשונה ובין קליטת אילני וסתימת פסעי מיא וזדויה ת

³⁵⁶ הסכמות מרבני ירושלים ת"ו : רבי אליעזר נחום זיע"א, רבי יהודה דיוון זיע"א, רבי חיים משה מזרחי זיע"א

קרויהוּן שהוא גרם השבעה שנית לפי דברי המתרגם היו בשנה ראשונה לזאתם מארץ מצרים אחר בנין המשכן והקריבה אשר נעשה בו בחנוכתו וכל קושי ההפסק הזה הרוואה יראה שהוא בין לדברי המתרגם דקא מפרש ליה שלא יעפילו לעלות לא"י קודם השלמת שנת הארבעים בין לר"ל שלא יעלו לחומה שהוא לעתיד אמנם לפי דעת רש"י לפי פירושו הפסקה אין כאן •

אמנם

דין קשיא לי מאד לפי פירוש רש"י וזל שסיבגון אלדברי בשתי שבעות הללו מה שא"כ בין למתרגם בין לר"ל וא"כ די בהשבעה אחת וגם זאת לענ"ד פ"פ דרכנו האמור יש ליישב שכל אשר הוסיפו לספר אחר ההשבעה ראשונה בתוספת מרובה קול דורי הנה זה בא מדלג כו' מפני חדשות באו בכאן שהשמה במעונו על פי פ"ה קדוש עד שמצאתי שהיה עמי בימי יהושע לכבוש שלשים ואחר מלכים בראות עצמה מן מוכנות בחסדי ית' ושרים אין לה אהבה מקלקלת השורה וחזרה והשביעה לא"ה שלא יפתו ויפיתו אותה לשון מאחריה ועד לא זו אף זו כלומר על כוללות פ"טו הנסים אשר הגדתי לכם היה ראוי וחיוב לי להשביע לכם שלא תפתו אותי לשון מאחרי וכו' שפרטי הנוראות בתוספת המרובה כאמור וזה מורה באצבע לעד במה שכתב ז"ל אחותיו ולא ארפנו לא נחתי לו רסיון עד שהנאותיו אל משכן שילה בשביל כל זאת שעשה לי השבעה אחת האומות בהיותי גולה ביניכם אם תעירו וכו' כנ"ל שמה זה הוספה שכתב כאן בשביל כל זאת שעשה לי השבעתי משא"כ בהשבעה ראשונה שלא כתב טעם להשבעתה אבל על פי האמור ה"ק בשביל כל זאת שעשה לי השבעתי אחת האומות ר"ל השבעה בתר השבעה רוב החיונים הציאתי לכך כמו באהבה תשגה תמיד • ועוד אפשר לומר מאחר שראו שחטאו לפני ית' בכמה חטאות חששו פן יאמרו האומות שהותרה השבעה שהרי נוסח דבריהם בעוד שהתנו עלי וכבר פרקו יעל אהבתו כמה ימרוהו במדבר ובין שהיה להם שעת הכושר כפטר מחיונם וחזר הדבר לכמו שהיו עם ישראל באופן ששבעה אין באן חזרו והשביעם ובאשר המשביע לאחר כריך שיענה אמן או דבר שנשמע ממנו שמקבל שבעתו לכן אפשר שכיון רש"י לומר בנבואות או נבואות שתהיו הפקר ומאכל ככביים וכאילים דהיינו לשון קללה לשון מושאל נקט השבעתי כיון שבנר מצינו דכתיב בשבעת האלה שם אש אשר על אחר תהיה ארור אם תעשה או אם לא תעשה דבר זה כריך קבול ולא מצינו קבול מא"ה לפי שלומר שהשביע להם במי שהוציא את ישראל ממצרים או נבואות השרה במי שהוא מזעזע את המדבר לא יחא ליה שהם לא מאמינים באלהי אמן מאחר שהם מפתים אותם לעזובו ולשוב מאחריה מ"מ נפקא לן שמה הטעם לא דרבו ר"ל על פי דרכו שלא מצינו לא"ה קבלת ישראל המאמרים אותם ועוד • שהשבעתי כתיב וא"כ קשה לומר שהוא קללה ולא אית בה דין השבעה ורש"י ז"ל אפשר היות דעתו דזה הדבר דבר הלמד מענינו שאינו לשון שבעה אלא דרך מושאל נקטיה קרא ואינו אלא קללה דאיך אפשר שינקטו ישר"ל להשביעם • אמנם דברי המתרגם קשו לי טופא שמאחר שפי' בהשבעה ראשונה וברו תבו מאללל אפיקו שום ביש על ארעא דישאל ואח"כ ארבעין שנין במדברא פתח משה בפומיה וכן אמר אשבעית יתכן וכו' דלא תזידון למיסק לארעא דכנען וכו' ובתוך כן יעלון בניכון ויחסנון יתה עכ"ל נמצא שכבר הם מושבעין דלא למיסק עד שנת הארבעים כמו שתרגם בסוף לשון הנז' אלהן אוריהם עד זמן ארבעין שנין ובתוך כנ"ל א"כ כד קמו אומיא וזריאו ית קרויהוּן וערקו אמר קב"ה למשה נביא אנה קימית לאבתהון דאילין לאעלא ית בנהון לאחשנא ארעא עבדא חלב ודבש והכדין אנה מעיל בניהון לארעא כדריא ורקניא כען אנה מעכב יתהון וארבעין שנין במדברא ותהי אוריתי וכו' ככן אמר משה לכ"י אשבעית לכן כנישתא דישאל ב"ז ובתקיפי ארעא דישאל דלא תזידון למיסק לארעא כנענא עד משלס ארבעין שנין וכו' וא"כ בהשבעה אשבעית דין דשתי העניינים הללו בשעה ראשונה שיצאו ממצרים הוו שהרי בשתי השבעות כתב עד משלס ארבעין שנין וכתב ביהושע כי ארבעים שנה הלכו ב"י במדבר וכו' ואז בניהם הקיס תחתם וכתב ויאכלו מתבואת ארץ כנען בשנה ההיא אבל בתחומא קאמר שנה ראשונה משה את המשכן שניה הקיס את המשכן ושליש מרגלי וז"ל שאנ"ש דכתיב כמספר הימים אשר תחת את הארץ ארבעים יום יום לשנה וכו' ארבעים שנה דמשמע בדקדוק במור בעד רחמיו העלה להם מיום שיצאו ממצרים דהיינו שנה ראשונה ומכאן שנה ראשונה דרש"י ארבעים שנה לא מת וכו' לפי שמעשו את העגל עלתה גזרה זו במחשבה לא שהמתין להם עד שתתמלא פאתם והעגל

היה בשנה ראשונה שחדש השלישי ניתנה התורה ונתיב ער שהמלך במסבו נרדף נתן ריחו ואפשר שהשבעה שניה היה לאותם שזכרו לארץ שהיו פחות מעשרים בשעת הגזרה שיפלו פגריהם במדבר לאותם שהיו עבד עשרים שנה ומעלה • אמנם נריך לתת טעם מאחר שהקב"ה נשבע שלא יכנסו לארץ מה נורף היה לו למשש להשביעם הרי כאן ע"ד שאמרו והלא מושבעים ועומדים מהר סיני ואיפשר שבהיות שהיו באשר נשבע הקב"ה לשלח יכנסו לארץ אם יעפילו לעלות שלא יצליחו ויהיה להם לעון באשר נוסח שבועה זאת לא נשמע מעולם ותסתר שערת השמיעה באומרו אמור אליהם חי אני נאם ה' אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם חי אני לשון שבועה אם לא כן אעשה כביכול איני חי נמצא הוא עון פלילי להם און ותריסם הפזר לעלות לבן הסביעם ומה שהשימו בנקר ויעלו אל ראש ההר על כל האמור שחור משה והתורה בס ומדברי משה משמע שזכרו להם העון לשינופו לפני אויביהם ולא הגוים עליהם כמו שהגוים לפני נד ולבני ראובן בבקשם פיתח הארץ ההיא לאחזה להם חרבות אנשים חטאים כו' ושתם לכל העם הזה באשר הענין מורה שנתחננו חרטה במורה על מעשיהם ואמרו אין דבר שיעמוד בפני התשובה ומה גם תשובה מעליתא וישכמו בנקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו מאי לאמר לא מגלה כונתם באותו פרק באותו מקום באותה אזהרה וגזרת רבים נקדעת ומשה רבנו גלה להם סוד הדבר ועצמו באומרו להם למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא תכלה דמאי קאמר והיא לא תכלה אלא הכונה אילו בעד חטאתכם נגזר עליכם מיתה הויה אפשר שיתבטל הגזרה אבל כיון שהם חטאו בעליתא ח' ונדונו במדה כנגד מדה ושבועה לשלח יעלו • נמצא בעליתם הרי נתחדש ונתעצם החטא לעבור את פי המעשה ששבע שלא יעלו עוד וחס בלא רשותו של הקב"ה קמו בנקר ויעלו לאמר הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו והשיב להם למה זה אתם עוברים את פי ה' ד' גוף זה העליה אתם עוברים את פי ה' שהיה בור שלא תעלו ואתם עולי' והיא ר"ל תשובה זו לא תכלה אשר ע"כ אל תעלו כי אין ה' בקרבכם בעד התשובה אע"פ שבעלמא חתף שחושב האדם בתשובה חופפת עליו האם רוצת על האפרוחים או על הכנים שאני הכא באשר ח' סוד התשובה ח' כחטאו בתשובה פגמה כי ע"כ שבתם מאחרי ה' ואין קטגור נעשה סגור • מ"מ ענין שבועה שנית האמורה לא מלאתי ברא"ל סמך ומנין צא לו למשה להשביעם ואפשר באם אינו ענין לענינו תנהו ענין לכשנכנסו באשר ראה משה שהשביע הקב"ה כאן בשבועות כאן א' אולוס חי אני ובחי אני נאם ה' אם לא אע"כ השביע לאותם שלא היו בן עשרי' כאמור כי כולם היו ח' חייבים כליו ותשא כל העדה ויתנו את קולם וכו' כתיב ואם שאין מענישים בפחות מן' למעלה כאן חלה הדבר כמה שראו את כבודו זאת אותותיו אשר עשה אמנם באשר הוא חי וקיים וגזרתו קיימים וכאמור למה הוא אמת לפי שהוא אלהים חיים ומלך עולם וכדברי המתרגם אמר קב"ה למשה נביא אנא קיימת לאבתהון דאלין לאעלא ית בניהון לאחסנא ארעא עבדא חלב ודבש והכדין אנא מעיל ית בניהון לארעא נדיא ורקניא כען אנא מעכב יתהון ארבעין שנין במדברא וכו' ויבנון מה דנדיא בכך השביעם משה כאמר זה אומרו סלחתי מדברך ר"ל לענין שלא לעשות להם כליה ואולוס חי אני ודברי קיימים וכן אעשה להכניסם לא"י ככל מה שהנחתני לאבותם בארץ עבדא חלב ודבש וימלא כבוד ה' את כל הארץ ארץ הנבי והיינו ויבנון מה דאזריאו והעושר והכבוד בתיב באשר נתחדש הנביאים למעלותא הם עומדים אמנם זה אקיים באותם שלא באו בכלל אנשים ואין דעתם מתישבת עליהם להצין ולהסתכל בנוראו' אשר ראו עיניהם אמנם כי כל האנשים אותם שראו לכלל אנשים הם מן עשרים שנה ומעלה הרואים את כבודי וכו' ואם יראו את הארץ • ואולוס על פי האמור יכול להתפרש שבועה זו ואולוס חי אני וכו' שהיה שבועת האבות והיא שבועה שנית שלמד משה והזכירם שלא יעלו עוד סוף הארבעים לאנשים שלא הגיעו ל כלל עשרים שנה ואם כן אין כאן שתי שבועות ר"ל שהשביע הקב"ה שתי פעמים או כלך לדרך זה שלטול השביע הקב"ה שתי פעמים ועל פי האמור שבועה שניה לאותם שלא הגיעו ל כלל עשרים שנה כאמור בעד רחמיו אף על האנשים סגור שיפלו פגריהם במדבר שזכרתי בראותם לבניהם הולכים לעיניהם לארץ ישראל והם נשארם יגדל הכאב שמצנו בתמא דבי אליהו ויתאבלו העם מאד באותה שעה אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה צא ורשם אותם

מפני

שכבר יצא לבס מעליהם אמר לפניו רבש"ע במה ארצם א"ל לא ודכס בדברי תו' שנאמר דבר אל בני ישראל כי תבואו ועשיתם אשה לה' עב"ל הרי שאע"פ שחטאו רשת רחמיו פרושה עליהם ואפשר על שנתאבלו העם מאד שלא יאבדו מעולם הנא וכדברי התנא דבי אליהו התחלת דבריו הנז' כי העמלקי והכנעני שם לפניכם מיד חזרו וישבו בזהל מכאן אמרו כל המנודה יוס' א' מלמטן אע"פ שהתירו לו אין היתר מלמעלה עד ז' ימים וכל המנודה ז' ימים מלמעלה אע"פ שהתירו לו אין לו היתר מלמעלה עד ל' יום וכל המנודה ל' יום מלמעלה אע"פ שהתירו לו אין לו היתר מלמעלה לעולם ולעולמי עולמים לכך נאמר ויתאבלו העם מאד באותה שעה וכו' כנז"ל וכן אמר אסף כיון שהדין נעשה בהם נעשו חסדים וכן הוא אומר והיה אם בן הכות הרשע ובתי ונקלה אחיך לעיניך ובפ' נגמר הדין עבדיך הנך דמחייבי דינא מעיקרא וכיון דאקטול קרו להו עבדיך דכיון רלאו כי ארחיה מת הויא ליה כפרה וכדברי ר' אליעזר רקאמר באיס הם לעולם הבא שנאמר אספו לי חסידיו כרתי בריתי עלי זבח • ומה גם בחשבם שהיה להם תשובה שאע"פ שלא עלתה להם להכנס לארץ מ"מ לבא לעולם הבא עלתה להם ואפשר שזה העיל תיבת והיא לא תכלא שהיה די שיאמר ולא תכלאו אלא לענין העליה לא תכלא אבל לבא לעולם הבא יועיל לכם ע"ד ולא חתיה זאת לשוקה ולמכשול מכלל דאיכא אחריתי • ברם דברי התנא דבי אליהו מוקשים הם דאחא לנחומי ונצורי קא מצערי שכיון שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ היה צריך להזהר שלא להזכיר א"י לפניהם והקב"ה אומר למשה לרבות להם כזווי כי תבואו אל הארץ ועשיתם אשה אלא הנראה דהיא הנוטת שא"ל לומר דברים ככתבם שכיון שנגזר מה רצוי הוא להם אלא כיון שהם נצטערו לשלא יהיה להם תקומה לע"ל בזה נתבשרו שיבאו ויהיה להם תקומה לע"ל ויכנסו לארץ ויעשו אשה לה' •

אך קשה מאחר שהקב"ה אמר בשבועה חי אני אם לא כן אעשה איני חי ע"ד ר' אליעזר אין יאמר אשר נשבעתי באפי באפי נשבעתי וחזרתי בי אמתמהא והנלע"ד שזה דומה למ"ס רמ"א ב"ר סי' רכ"ט פ"ד חז"ל מי שנשבע על דבר א' ואמר שאם ישאל על נדרו איש יהודי אסור לשאול את נדרו ואפי' אם נשאל עליו בדיועבד יש להוכיחו וליסרו שחלה אמונתו בנדרו וכריך כפרה וסליחה ודוקא בכה"ג אין להתיר לו אבל אם אמר אם אעשה רברפ' לא אהיה יהודי אפי' היתר אינו צריך ומ"מ כ"ל דלא טוב עשה מי שנשבע ויש להוכיחו על זה עכ"ל נמצא טעמא משום שחלה אמונתו בנדרו וא"כ הרי אמירת חי אני נאם ה' אם לא דומה לאלל אם אמר אם אעשה דבר פ' לא אהיה וכו' ומעתה הדברים ק'ו באשר הוא מקור החיים חי העולם אי אפשר לומר איני חי ואפי' התרה אינו צריך ואינו אלא אמירת באפו וע"כ לא אמר ויתירו לי וזלת באפי נשבעתי וחזרתי בי דכתיב אשר נשבעתי באפי אם יבואו אל מנוחתי ק' למה לא עלתה עליהם תרופה שהרי ארץ ישראל נקרא מנוחה כדכתיב כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל פנחלה וכן פרש"י לפי הפשט אל מנוחתי לארץ ישראל ולירושלם אשר קראתם מנוחה שנאמר זאת מנוחתי עדי עד עכ"ל והנראה שהתשובה לענין ב"ד עומדת דמשמע דאם כל זאת השבועה לפי הפשט ויש ויש נכחא דחשונה דכנולר וימי שאם נאלו הארבעים שנה היו מישרים את דרכם וחזרתי בתשובה מעליא היה נקרא להם גזר דינם אלא שמשמע שלא בן עשו וכאומרו אשר נסוגי אבותיכם בהנוגי בס ראו פעלם ועב"ז ארבעים שנה אקוט בדור ואמר עם תעיי לבנ' הם והם לא ידעו דרכי ופירש"י ארבעים שנה קטתי בהם נלחמתי נס ארבעים שנה להמיתם במדבר כי אמרתי תעיי לבנ' הם עכ"ל ומעתה לדעתיה דר' אליעזר הכונה והם לא ידעו דרכי שאע"פ שנשבעתי באפי נשבעתי וחזרתי בי אלא מה אעשה להם שארבעים שנה אקוט בדור ותדע שהיה מבקש שיחזרו לקרוע גזר דינם דכתיב בהתחלת ענינו בויכוח הזה כי הוא אלהינו ואמנו עם מרעיתו היום אם נקולו תשמעו ופירש"י היום נעולם הזה אם נקולו תשמעו עכ"ל וזוהו באומרים ע"ד ר' אליעזר באפי נשבעתי וחזרתי בי ולא אמר וחזרתי כי אלא וחזרתי כי ר"ל אם תעשו תשובה • ברם רבני המתרגם אומרו בהשבעה ולא תזידון למיסק לארעא רכנען עד ריהא רעוא מן קרס ה' ויסופון כל דרא אנשי קרבא לממת מגו משריתא אפשר אמל' להם כן בער צערם שהיה הרבה המחכים לזות ואיננו נתקיים בהם אמנם תוספת ר"ו דכתב ומן קרס ה' שנראה מיותרת שרי שיאמר בתר כן איתאמר למשה נכנאה מן קרס ה' וכן בשפוק מה יפו פעמיך ננעלים תרגם אמר שלמה ברות נכנאה מן קרס

ה' • והנראה שכל המתרגם לגלות מעלת א'י באשר היא תחלת המחשבה טוהר והכל נשלם בה וכל הנוגע בה לא ינקה כי היא כבוד המלך ית' ומנוחתו ותאיתו וחפצו בה ובאשר אמר להם שהיא טובה ובאשר נסתפקו בה חרה אפי ובכבוד נחן להם מקום לטעות למען לא יירשעו כי אין בודקין מן המזבח ולמעלה ובאשר גבוה מעל גבוה וגבוהים עליהם יש מקום נטירה יש מקום נקמה והכל לבושין קרישין ובהיות היה גם כליון חרון גבין שביין שהת"ח עושה דין לעצמו ממנה ילאו הדברים אשר ע"כ הטיל ו'ו יתירה המורה בכל מקום עליו בתר עליו להורות ממקום קדוש כל להם עת פקודתם קדוש ישראל כי הנבואה מקורה אימא עילאה והוא'ו של תוספת מורה על אבא קדישא כי לא יאה פעולה זאת כי אבא יסר ברתא חכמה בראש וחכמה בסוף יש סוף יש של שלמה כי לא ינקה כל הנוגע בה וזהו סוד שלח לך לדעתך שהוא המכריע בין אוא'י אני שהוא השכינה איני מזהו לך ובאשר משה סוד הדעת כנודע והפגם הגיע למעלה אם תרצה שלח הוא ברחמי יראט צבניה ומ'מ כל זה ליתן להם מקום לטעות אבל לריסופון כל דרא מן קדם ה' באשר דינין מתערין מינה ולא ומן קדם ה' כאמור *

אמנם

מה שנלע"ר דבר גדול דבר הנביא המתרגם זל"ה נמה שפירש בשתי השנועות הללו שנראה א' מהן אך לאותר באשר כתבתי ברס כל להורות מעשיו ית' ועומק מן מחשבותיו והאמת מעידה על חכמתו חיישין לגומלים והענין שהענישם וכעם עליהם כדי שילמדו ליראה בניהם אחרים בעונש שגללו הכי לא יכנסו לארץ עד שנת הארבעי בעד שבוועחו ית' להטיב שאין לה התר שאמר לאבותינו לאחסנא ארעא שבדא חלב ודבש והכדין יעיל ית' בניהון לארעא דריא ורקניא ואף גם זאת יהיה לטובה פנים חדשות באו לכאן כאמור ואחרית דבר מראשיתו שאם לא היו חוטאים המרגלים ועסב זה במדבר יהיה תחת כפתתם היה השולט בכל ית' מפר עצת אומיא ולא היתה עולה בידם להשחית לירק עשב אחת ועבה לאש שמשעשו העבל עלתה גזרה זו במחשבה והיא עצמה גזרת מלך היתה והולכים ונמשכים הדברים אשר הובאו בגלות מרים לתקן פגם משה הקדמוני ונהפך למשחית לבא לקחת לו גוי מקרב גוי ויעבור בים זרה ונחלת עריצים משי יקחו וכדור'ל מה יתרון לאדם שיעמול בכל עמלו כו' שרים עברו במילין וכף ישימו לפיהם כי מועל אדם יש' לו וכאורח איש ימלאנו אף אמנם אל לא ירציע ושדי לא יעזב משפט • אמנם דברי ר'ל בכחוכות אומרים א' שהשביע הקב"ה את ישראל שלא יעלו בחומה ואחת שהשביע את ישראל שלא ימרו בא'ה געון כנסו דמראה דעליה בחומה ומרידה כולה חד ואם לאו מהו עלית בחומה דקאמר ועוד הדבר אינו מובן מאחר שזוירי מרינו וה' הסבירנו בעונותינו עינינו הרואות א' מהם רודף אלף ממנו ושנים יניסו רבבה וגעלה ולא תוסיף קום כתיב אם לא כי הוא יקים אותנו ברכתי • הנני מקים את סכת דוד הנושלת וא'כ נראה בזו שנועת שז' ח' ומה שנראה לדחוק ולומר שתפתי בענין עשרת השבטים שאפילו שהלכו בגולה הרי יש בהם קצין רב מאד במקום אחד וכפי הנאמץ מכמה מעשיות ומספר הדני במה שאירע לו שאין שולט עליהם שום אומה ולשון ופושטים ידיהם בגדוד ומחלקים שלל והם גבורים אנשי שם ואף דכתיב וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה בהיתם שנתתקו מבול א'י עד שקראה הכתוב ארץ אחרת זה היתה להם תמורת גלות ואומרו מה היום אינו חוזר אפשר ע"ד געלה ולא תוסיף קום מעצמה אבל הקב"ה עתיד להחזירם והחולק סיבר שאם יזכי אף מעצמם אפשר שיחזרו ורוח אחרת אומרת שעתה בגלות גילה הכתוב שאינם עתידים לחזור אבל לעתיד לבא יחזרו ומעתה לא בשאע שהולכים ועולים למלחמה לתשוב ציר חומה דלתים וברית זולת שפושטים בגדוד כאמור ואפשר שזהו השבועה ראשונה שלא יעלו בחומה ד'ל שלא יעלו למלחמה לתפוש עיר חומה כמו אנחנו געלה ונלחמנו לא תעלו ולא תלחמו ומעתה אף שהם מושבעים לשלא יעלו בחומה ע"פ האמור בהיות לבם באב על חורבן בית אלהינו ועל אחיהם פעושים בגלות וידוע היות עם בני ישראל המעט מכל העמים דנשמע שהם יותר משני שלישי כל אומות העולם ונקיבין אחד לב אחד אלוה אחד וזכות אבותם מסייעתם עשרה שבטי יה וכח ואל מכמה סגולות שמות הקדש אשר יש עמהם בקבלה ואתמכו בה לפעול ומרד עצמם מאריו' גברו היה אפשר שיעלה על לבם למרוד בא'ה לנחוש ולנתקן להאביר ולהרוס כליון חרון כהם ובעריה' ברס ואש ותמרות עשן הולכים ומשחיתים לכן הוצרכו לשבועה שנית לשלא ימרו בא'ה עד עת בא דברו העוזב

הנזק ומלך ה'נכחות בהר ציון ובירושלם ועבר זקניו כבוד ועשה ה'נכחות לכל העמים בהר הזה משתה שמנים משתה שמנים ממחים שמנים מזקקים • ולר' לוי דאמר שש שבעות הללו למה שלש הגי דאמרן ואידך שלא תגלו את הקץ ושלא תרחקו ושלא תגלו סוד העיבור שלשתם נכללו ממנו ולא ידעתי מה ארון בהם וזלם לעורר למעיין ואכנה גם אנכי ממנו שלא תגלו את הקץ והלא מלבד לפומא לא גילה הקב"ה וכל הקצים בלו ומה צריך השבעה ואם נאמר מהקצים הנמצאים שאמרו שלא לגלות לאומות העולם וכי בשופטני עסקי ועוד לשמע הקץ האמיתי ועוד כיון שהם מושבעים שלא לגלות את הקץ איך עלה על לב עמודי עולם לגלות לפי סברתם הקץ ושלא תרחקו בהשבעה זו מצינו הפך מזה כוונת הנביא אל תתנו דומי לו עד יבונן ועד ישים את ירושלים תהלה בארץ ושלא תגלו סוד העיבור אם ר"ל ישראל לחברו וא"כ משתכח לא שייך השבעה וזלם כוונתו לפלא ילמדו עוד וזוהי יסתם הענין מהם כאלו לא ידעו מעולם שאם אין גריים אין תישים ואם לא תתמוה מאד שכלן בשבעה שלישית מה תעירו ומה תעוררו שכל שמה תעירו הוא אומרים שהשביע הקב"ה לאומות העולם שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי וא"כ אומרים ושלא תגלו סוד העיבור הוא לר' לוי שימה תעוררו שהרי אומר שלש הגי דאמרן וא"כ למה הפסיק הענין באומות העולם היה צ"ל לדעתו של ר' לוי מה תעירו שלא תגלו סוד העיבור ומה תעוררו שלא ישתעבדו א"ה יותר מדאי בישראל זה עני קרא וה' שמע: ואומר שלעולם לישראל הוא שלא יגלו הקץ היודעים אותו והענין שהקץ הם שלשה בחינות אחד גלויה לכל דהיינו שאם יעשו תשובה יום אחד ישראל יגאלו היום אם בקולו תשמעו פניה זמנים שבהם מצד סודם ראויים שיגאלו ישראל אף ימצא קהל אחד כרחוק באותו פרק יגאלו וזהו הקצים הנמצאים בגלויים מעמודי עולם העומדים בסוד לנו ית' כדברי הזה"ק ללכי גליתי לאחרי לא גליתי ולאלי הכריקים יש מהם שגילה להם קץ שבעתה מלבד לפומא ר"ל בכל יאמר וא"ת א"כ מאי נפקא מינה לגלות להם לכביאים זה הקץ אפשר באשר תורת ה' תמימה לא יחפר ממנה אף זה וכיון שכל ידם נתן הרמז בברייתא נאה שידעו מאי דקאמרי ועל זה הקץ השביעים שלא יגלו אותו וכפרש"י הנביאים שבהם ושלא תרחקו אותו היינו להתפלל כל ישראל בקום עשה על הגלות ומ"ש אל תתנו דומי לו הוא כל אחד ואחד בפני עצמו אשריו אם יהיה כל עסקו בעד רצו דא אם הוא בעל נפש ושלא תגלו סוד העיבור דין קשיא והתוס' פירשו וז"ל שלא יגלו סוד העיבור כדאמרי' כי הוא חממת' ובינתבם זהו סוד העיבור עכ"ל הרי כפי' בפשוטנו על ישראל ואומרים זהו סוד העיבור פשוט בדריה ואעיקר' קשיא להם אומרים סוד העיבור דמאי סוד היה צ"ל לומר עיבור השנה ולתקן ע"ז אמרו כדאמרי' ר"ל על עיניו כי הוא חממתבם ובינתבם ובאשר ע"כ זהו סוד העיבור ר"ל זהו לזה הטעם אמרו סוד העיבור ולפי דרכינו שבאנו ליישב מה דקשיא לן אתי אומר שהשביעים לאומות ע"פ השבעה הא' להם לשלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי ושלא יגרמו לגלות בעולמו שהיית סוד העיבור בעד שדוחקים לישראל יותר מדאי באמור ואין כן רצונו ית' והענין שסוד העיבור הוא השני וז"ל שבעס ס"ב ובשם מ"ה ששניהם נגימטריא הוי"ה ובהם גלוי עה"ע וסוד הגאולה חפצו היות במשפט' וכדקא מכוון כסא' כדכתיב צדק ומשפט מכוון כסאך וכתיב ציון במשפט תשר' ושניה בצדקה הוא חפץ לקדש ולגדל שמו ושינאלו הדברים מקושרים מצדקים ע"ד עתה ידעתי כי גדול מ' מכל השמים כי צינר כ' משא"כ כאמור רבע א' והיו כלל היו אשכנז לפ' קשה אומרים וא"ל סוד טעמי תורה ואפשר ע"פ האמור שלא יגרמו א"ה לגלו' ר"ל שיתגלה סוד טעמי תורה שהוא סוד עולם האצילות שהוא ולכופין דיליד חר אינון באשר חפצו מלך במשפט יעמיד ארץ ככל הגז'ל ואמרה לה ר"ל לא זו אף זו ועוד אפשר שהוא השבעה לישראל והכונה שאף שאסור לגלות אות קטנה שבתורה לא"ה זה בא בהשבע' מטעם שזוהי יוספו גריים וקשים גריים לישראל כספחת ואומרים בהפך האמור הם אסיפת ניצוצות קדושה שנפלו ביניהם וקשים גריים שאמרו הם אשורש נחש וזוהי יתעכב גאולתן של ישראל אף שישתעבדו א"ה בישראל יותר מדאי וששם הכי נקטי בהשבעת א"ה שאם אין צירור א"ל לנו ליגש שהשמה במעונו בעיני וכתב' ונשגב ה' לצדו ביום ההוא אכ"ר • וזוהי אם תסתכל היטב יתישב לך גריסת עיני יעקב אחר זהו סוד העיבור וז"ל פיר' ר"ל שלא יגלו לאומות העולם עכ"ל דבא למעט ע"פ האמור דקסד"א מרוב התעלמות הענין אף לישראל קמ"ל והפסג פ"פ מ"ש שאחר שמה תעירו הוא לא"ה כנז"ל ונחשם תפשוט כונתי וכאן נמצאו השבעות

הללו וחיזו מקומן לא חזינו והמונן למיכאל שר ישראל וחזן ממה שכתבנו על פי הפשט יהיה הכרח לזה מה שגראה בהדיא השבעת שאל כנ"ל מה יעשה כשהאחת בין שבעים זאבים ואשר ע"כ נבואם לעת כזאת דהיינו ופא עד קצו ואין עוזר לו נמצא ששרי א"ה עבדו על השבעה מעתה הותרה שנועת שר ישראל וזה אומרו ובעת ההיא יעמוד מיכאל השר הגדול על בני עמך וכו' : ומ"מ עד שתחפץ הוא בעתה ולרמוז לזה נתן שלמה המע"ה ברת' ה'אהבה ע"ד ש'תחפץ בסוד הזוג שצריך להיות ברצונה ועוד לפתיחת דבריו רמז על הענין אני ה'בעתה דהיינו רבעתה אף בלא שום זכות ואף בהפכו יפקדנו ויגאלנו שבהיות עושה למען שמו נמצא שאינו מסתכל בדרכיו כלל שאמיתות אמריו אינו כלשון בני אדם שכיון שהוא אומר ואעשה למען שמי הרי דברים ככתבן מלא רחמים עמך שלזה נסמך בעתה לשמו שלפי הדרשא וכו' אחישנה היה צריך הכתוב להקדים אחישנה לבעתה שאף שיכתוב הכי קשה אם אחישנה אינו בעתה ואם בעתה אינו אחישנה ואם כן צריך לידע באשר דרשו וכו' אחישנה לא וכו' בעתה ואומרו בעתה ולא בעתו כדכתיב ולחתה נותן להם את הכלב בעתו ע"פ הדרוש נראה ליישב במ"מ בזה"ק ח"ב ד"ט ע"א וז"ל נבואות דא מלכא דאקרי נבואות או נבואות השדה שאר חילין ומשריין דלתתא אס תעירו ואס תעוררו את האהבה דא ימינא דקנה דאיקרי אהבה עד שתחפץ ההיא דשכיבת לעפרא ויהא רעותא דמלכא בה נמצא שבתחלה צריך היא שיחפץ על כן אחר בעתה והענין ר"ל עד זמן הבירור לכל ירח ממנו נדח וברין היא יחפץ והוא איז רעותה כה ד דכתיב כרחם אב על בנים ואעיקרא בעד בניו שולחה והוא סוד בנין מרחוק יבואו כמו שלום לרחוק רחוק מעיקרא ככחו או מעשים אשר לו יעשו ישתבח שמו לבגלתי ירח ממנו נדח כאמור וזה נרמז וטעם את הנביס כי איכבה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי וכו' *

אמנם

לפי ששט הכתוב ע"ד הסוד כ"ל שפי' השבעה זו באופן זה השבעתי אתכם וכו' אס תעירו ואס סוד אימא קדישא תעוררו להיותה רובנת על האפרוחים או על הנצים להוריד מוחין בנ"ן שזהו מה שאנו מעוררין על גאולתינו בכל תפלתנו ואס נזכה בזה על אויביו יתגבר ועולתה הקפון פיה ואזי תחפץ ההיא דשכבת לעפרא ויהא רעותא דמלכא בה מאחר שנתמלא הבית אורה כולו אומר כבוד ואשר ע"כ תעירו עם הכולל כמנין תרפ"ז כמספר ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן וקס"א קכ"א קמ"ג שהם מלווי הוי"ה וההי"ה כנודע ותיבת תעוררו בגימטריא תחפ"ב תתי"ד והיינו ער"י במילוי וחיי המלך שהם אהי"ה הוי"ה אהי"ה כנ"ל סוד מוחין שבהם נעשה סוד אהבה שהוא סוד הזוג אבל לדחוק את השעה בלא מוחין לא אלא ה ששביענו עד שתחפץ ההיא דשכבת עפרא ויהא רעותא דמלכא בה וההשבעה היתה בחיי המלך נבואות בגימטריא אש"ר ראש הבנין באשר כולל תלת ראשין וגם שתי תיבות נבואות השדה במילוי כזה בית אלף יוד למד ויר תיו ה"י שין דלת הי ועשר אותיות השורש והכולל בגימטריא אלף ושמונה מאות ותשעים כמספר בטוב אלהים שרי תפארת השכינה ר"ל נבואות שהיא אימא קדישא כאמור דהיינו בטוב אלהים שרי וכו' וכן השדה הוא בגימטריא שרי וע"כ האהבה בגימטריא טוב אמרו דריק פי טוב את לאטגאה יוסף ובנימן דריק דלעילא ודריק דלתתא כי בו תלוי רזא דפורקנא וע"ז רמזו רד"ל באומרים במי השביעים במי שהוציא את ישראל ממצרים כדכתיב אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים ו"א בישראל שנקראו נבואות כמלך שנודר בחיי בו דהיינו המשביע הוא הבינה שהיא השלך בחיי ננו ת"ת ישראל כנודע:

רבי רפאל ב"ר ברוך טריויש זיע"א, דגול מרובה, דף מג ע"ב

...המלאה הרחבה בזמן שירושלים מלאה צור חרבה וא"כ עתה בעונותינו מה לנו לעשות שירושלם חרבה הלנצח תאכל חרב נחנו נעלה ונלחמנו ויאמרו הנה נבנה לנו עיר ומגדל ונמליך מלך בתוכה את בן טבאל עמנו אל אשר ע"כ השביע אותם לא תאמרון קשר שלא לעלות בחומה ולא עוד אלא צור תעודה חתום תורה בלמדי שלא תגלו את הקץ כדברי רש"י נביאים שבהם :

ועל שבעתה באתי להשביע בצחצחות נפשך ממה שהורונו מן השמים בקשר הדברים שבשיר קה"ק הזה ולבוא אל המכוון צריך לתת לב ב' השבועות הללו ששה הני דאמרן ואחת השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני³⁵⁷ על מה עשה ככה לעזר אותם אחת הנה³⁵⁸ ואח' הנה³⁵⁹ והשלישית³⁶⁰

³⁵⁷ שה"ש, פרק ה' פס' ח'

³⁵⁸ 'אחת, שלא יעלו ישראל בחומה'

³⁵⁹ 'ואחת, שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם'

והרביעית³⁶¹ באו בלשון הראשונה³⁶² והשניה³⁶³ בלא הוספה וגרעון אפי' נקודה ובודאי טעם הנון צריך להיות בסוד השבעות הללו³⁶⁴ גם נמצינו כמה למודים בכתוב אחר³⁶⁵ בפ"ד מיתות ויצו אלו הדינים וכן הוא אומר כי ידעתיו אשר יצוה ה' זו ברכת השם³⁶⁶ וכן הוא אומר ונוקב שם ה' מות יומת אלקים זו עי"ז וכן הוא אומר 'לא יהיה לך אלקים אחרים' על האדם זו שפיכות דמים, וכן הוא אומר שופך דם האדם לאמר זו גלוי עריות³⁶⁷ וכן הוא אומר לאמר הן ישלח איש את אשתו מכל עץ הגן ולא גזל אכל תאכל ולא אבר מן החי כו' וכן רבו לספור המקומות ולשון שבועה מצינו בכמה שנויים 'לאו לאוי' הן הן' נשיאת יד ויד' כי יד על כס יה' לכן נשבעתי חי אני' הרמת יד' ועוד בה מלשוננו המורים על השבועה וא"כ מי מעכב להיות סדורם בכתוב אחד או בשנים ושלושה סמוכים ומה מצינו בין ארבע מקראות המשבעי' הללו איש אל עבר פניו ילכו לא ישו"ו בלכתם אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו זאת אומרת היות כל הכתוב לחיים שבין שלושה הכתובים מהששה השבעות הללו ויכות או הכרית ממה ששוקל החכמה לשאת ולתת בנוסח השבועה ונמצא היות דברי השיר הקדוש הזה מההשבעה הראשונה עד סוף ספר קה"ק הזה מדבר דבר בגלות החל הזה ועל מה נשתנה מכל הלילות ובא עד קצו קץ שם לחושך הולך ואור עד סוף קץ הימין...

רבי רפאל ב"ר ברוך טריויש זיע"א, דגול מרובה, דף מה ע"א – מו ע"א (פרק ג' פס' ה')

מ"מ איכא לעיוני מה להם ולצרה יבוא הטוב ויבוא מכל מקום ועוד מה שלא זו מפי הגואלים קדישין הללו³⁶⁸ והחדש אתם ננאלים מה להם עם החדש די שיאמרו ואתם נגאלים והן אמת שהחדש הזה ראש הבנין חסר עולם הרי זה ככל האמור הואיל והוא חפץ ואפשר לומר שכאשר ראו ישראל מה שאירע להם לבני אפרים שהרגום הפלשתים מאתים אלפים כולם גבורים על שיצאו קודם זמנם דין קשיא להם ולטעם זה נושאים ונותנים בדבר ואשר על כן היתה התשובה להם שאינו דומה כי בני אפרים מרדו ויצאו בכח הזרוע משא"כ החדש הזה אתם נגאלים מעצמם כדכתיב "וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחרי כן אצא" וכתיב "ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים ויאמרו קומו צאו" וכתיב "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" וא"כ אף לעתיד לבוא לא כלו רחמיו עמנו וא"כ על מה משביע אותנו ככה :

עונה על השאלה בהמשך

...בעומדם בגלות בכל צרתם לו צר ונמצא חפץ ומבקש שיתפללו בעת צרתם וכפשוט הכתוב השמעיני את קולך וכו' ולמה דין בגלות הזה משביע לך בהיפך האמור :

אחזו לנו שעלים שעלים קטנים כו' מאי דצריך לך לענין הנז' הוא דברי המתרגם דעתר ליה במלחמת עמלק בתר דעברו ית ימא אתרעמו על מיא ואתא עלהון עמלק גוי' על דהוה

³⁶⁰ יושל' ירחקו את הקץ'

³⁶¹ יושל' ירחקו את הקץ'

³⁶² יאחת, שלא יעלו ישראל בחומה'

³⁶³ יאחת, שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם'

³⁶⁴ יובדאי טעם הנון צריך להיות בסוד השבעות הללו' – ולא הבנתי את הסוד שרמז בכך אולי התכוון לשם אדנות

או שמה לנוני"ם ההפוכים בפר' ויהי בנסע', והשי"ת יזכנו להבין כוונת הדבר.

³⁶⁵ דהיינו 'מצינו למודים' נוספים לגבי 'איסור השבועות' בתורה שבכתב ובתורה שבע"פ

³⁶⁶ להבדיל מהציונים וגרוריהם שאינם מכלל ברכה זו שבירך ד' את אברהם אבינו ע"ה

³⁶⁷ כשיטת המהר"ל שהעובר על 'איסור השבועות' ובפרט 'לעלות בחומה' ו'מרידה באוה"ע' עובר על איסור שפיכות

דמים

³⁶⁸ משה רבנו ע"ה ומלך המשיח יתגלה בב"א